

ПЛАНИНАРСКИ ГЛАСНИК

ЧАСОПИС ПЛАНИНАРСКОГ САВЕЗА СРБИЈЕ ГОДИНА XXXI ISSN1452-7456 ЦЕНА 350 ДИН. ПРОЛЕЋЕ 2026. БРОЈ 123

**125 година
орјанизованог
планинарства
у Србији**

125 ГОДИНА ОРГАНИЗОВАНОГ ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ

Деветог јуна 1901. године у Београду је основана прва планинарска организација у Србији – Српско планинско друштво.

На нашим просторима и међу нашим људима било је и пре тога одлазака на планине ради уживања у природи, њеног упознавања и проучавања. Први планинарски кораци у нас припадају Љубомиру Ненадовићу, Милану Милићевићу, Доситеју Обрадовићу и апотекару из Свилајнца Јулију Драшковићу.

Оснивачима Српског планинарског друштва је узор био човек који је планину заволео као део своје научне и животне мисије – Јосиф Панчић. Он је са својим студентима већ средином XIX века организовао прве групне излете у српске планине, поставивши темеље онога што ће касније постати покрет. Међу оснивачима Српског планинарског

друштва били су најумнији људи свог доба – академици, професори, угледни грађани. Први председник био је Јован Жујовић, оснивач геолошке науке у Србији.

У периоду између два светска рата у Србији су постојала четири планинарска друштва: Српско планинарско друштво – Београд, Фрушка гора - Нови Сад, Удружење студената планинара – Београд и Морава Ниш која су имала неколико десетина подружница на просторима од Пећи до Суботице и од Ужица до Жагубице.

После Другог светског рата 1948. године основан је Планинарски савез Србије. Од тада планинарске организације више не делују као самосталне већ су удружене у Савез као заједницу са јединственим чланством и програмским задацима. Данас Савез чини преко 20000 чланова који су удружени у више од 200 основних организација – клубова и друштава.

Планинарски савез 1997. године постаје члан Спортског савеза Србије чиме је наглашен спортски карактер организације. Наши људи освајали су врхове света, од Балкана па до највиших врхова свих континената и наступали на такмичењима на којима су освајали бројне медаље и признања.

Часопис
Планинарског савеза Србије,
број 123
март 2026.
Издаје четири пута годишње.

**ПЛАНИНАРСКИ
ГЛАСНИК**

РЕДАКЦИЈА

Главни и одговорни уредник:
Јован Јарић
Заменик уредника:
Кристина Бугарски
(planinarskiglasnik@pss.rs)
Зоран Богачковић - уредник
рубрике алпинизам

Технички уредник:
Марија Добрић
Лектор: Викторија Гајта

СТАЛНИ САРАДНИЦИ:
Немања Ребић, Јелена
Ковачевић Бараћ, Немања
Милосављевић, Рада
Вукосављевић, Марко
Милошевић, Исо Планић,
Борис Мићић.

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ ПСС
Милена Јанковић -
председница, Бранко Матић,
Јелена Ковачевић Бараћ,
Немања Милосављевић, Дарко
Жарић, Кристина Бугарски,
Јован Јарић

Издавач:
Планинарски савез Србије,
Rtanjska 8,
11050 Beograd
Телефон: 011/323 1 374
office@pss.rs; www.pss.rs

Штампа: „MAXIMA GRAF“,
Петроварадин

Тираж 400. Цена 350 динара.
Годишња претплата 1.400
динара + трошкови испоруке.
Тираж преузетих Гласника у
ПДФ формату: 23.000

CIP/ Каталогизација у
публикацији Народна
библиотека Србије 796/524

Лист је ослобођен пореза
на промет Решењем
Министарства за културу
Републике Србије број 413 - 00
- 843/98- 04 од 19.6.1998. год.

Рукописи се не враћају и
не хоноришу. Редакција
задржава право избора
текстова и фотографија
према квалитету и концепцији
часописа.

Дистрибутер:
BUMERANG

КОНТАКТ:

Редакција:
planinarskiglasnik@pss.rs
Претплата:
office@pss.rs

www.facebook.com/
planinarskisavezsrbije

www.instagram.com/
planinarskisavezsrbije

САДРЖАЈ ПРОЛЕЋЕ 2026.

Насловна: Мокра јора - фото Немања Ребић

ИСТОРИЈА ПЛАНИНАРСТВА

4 **Кратка историја планинарства у
Србији**

ИНТЕРВЈУ

25 **Драган Божовић**

29 **Боривоје Вељковић**

32 **Борис Мићић**

35 **Исо Планић**

СЛУЖБА ВОДИЧА

38 **Историјат Службе водича
Планинарског савеза Србије**

ВРЕМЕПЛОВ

51 **Преко брда и долина**

54 **Први излет Српског планинског
друштва у Словеначку**

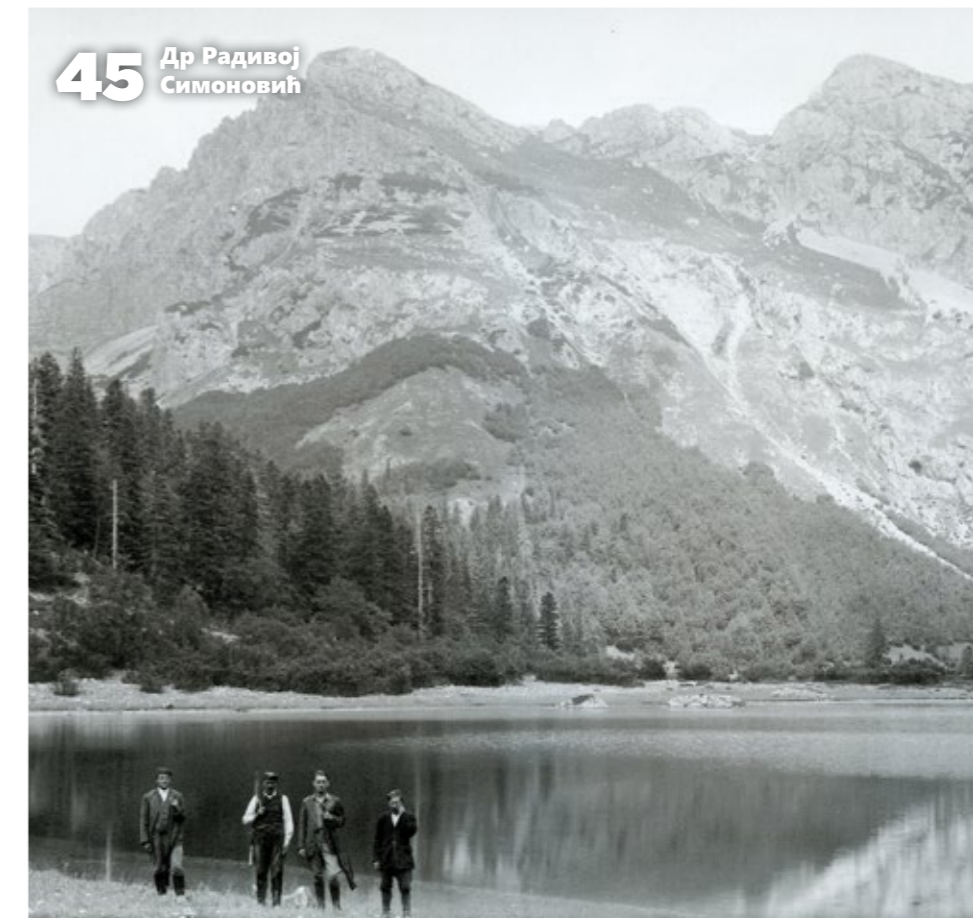
КОЛЕКЦИОНАРСТВО

58 **Вредна колекција планинарских
значака**

58 **Историја планинарства
у значкама (1874 - 1944)**

14 **Историја алпинизма у
Србији**

45 **Др Радивој
Симоновић**

Исо Планић, Драган Божовић, Борис Мићић, Боривоје Вељковић

КРАТКА ИСТОРИЈА ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ

ПОВОДОМ 125 ГОДИНА ОД ОСНИВАЊА СРПСКОГ ПЛАНИНСКОГ ДРУШТВА И ОРГАНИЗОВАНОГ ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ

Чланак је иочейком 2026. године написао Исо Планић уз несебичну помоћ чланова Организационог одбора за обележавање 125 година организованог планинарства, Издавачког савета ПСС и комисија ПСС

Претече

На нашим просторима и међу нашим људима било је и пре оснивања организације одлазака на планине ради уживања у природи, њеног упознавања и проучавања. Први планинарски кораци у нас припадају пре свега Љубомиру Ненадовићу, Милану Милићевићу, Доситеју Обрадовићу, Јосифу Панчићу и апотекару из Свилајнца Јулију Драшкоцију.

Књижевника Љубомира Ненадовића можемо сматрати првим савременим планинаром код нас. Своје успоне описао је и објавио у путописима „Писма из Италије”, „Писма из Швајцарске” и другим. Његови најпознатији описани подухвати су успон на Риги Кулм (Швајцарска, 1797 m), 1847. године и успон са Петром Петровићем Његошем на Везув (Италија, 1281 m), 1851. године. Постоје записи који указују да је на Ртњу био 1845. године.

Примарни циљ Јосифа Панчића током његовог првог боравка на Ртњу 1847. године био је ботанички – пописивање флоре Србије, која је до тада била готово потпуно неистражена. Али Панчић није био само

научник, већ и пионир планинарства. Лекар, ботаничар, први председник Српске краљевске академије је са својим студентима већ средином XIX века организовао групне излете у српске планине чиме је, уз непроцењив допринос развоју наше науке, поставио темеље онога што ће касније постати планинарски покрет. Податак да је на Копаонику био 16 пута нам даје јасан одговор зашто је врх Копаоника назван његовим именом.

Успони на Бењаницу 1887. године и Ртањ 1888. године су прве забележене организоване планинарске акције Јулија Драшкоција и његових ђака из Свилајнца. Јулије Драшкоци, апотекар словачког порекла из Свилајнца је као гимназијски наставник гимнастике водио школске екскурзије на подручја планина. Његов рад је директна претеча оснивања Српског планинског друштва.

Наведени великани научне мисли, књижевности и јавног живота су само примери који нам указују да је и пре формирања планинарске организације на нашем простору међу нама било оних који су умели у планинама уживати и који су разумели значај кретања и боравка у планини.

Оснивање организације и њен развој

Девог јуна 1901. године у Београду је основана прва планинарска организација у Србији – Српско планинско друштво. Први председник био је Јован Жујовић, оснивач геолошке науке у Србији. У свечаној сали Велике школе, данас згради Универзитета у Београду, окупили су се „пријатељи овог спорта” и тако започели историју која траје.

Србија је на прелазу из 19. у 20. век била земља полета, снова и научника који су у планинама видели више од стене и снега. Треба се присетити да се у нашој земљи 1820. године оснива прва спортска организација уопште, под називом Коњички спорт („Кошије” – Шабац), а после мачевања, стрељаштва, гимнастике, дизања тегова, бициклизма, соколства и фудбала настаје планинарство, као девета организована спортска грана у Србији.

У периоду до Другог светског рата у Србији су постојала четири планинарска друштва: Српско планинарско друштво – Београд, Фрушка гора – Нови Сад, Удружење студената планинара – Београд и Морава – Ниш, која су имала неколико десетина подружница на просторима од Пећи до Суботице и од Ужица до Жагубице.

После Другог светског рата, планинарство у Србији добија нови замах. Године 1948. основан је Планинарски савез Србије. Савремени ПСС основан је 1948. године издвајањем из тадашњег Фискултурног савеза Србије (који је био претеча данашњег Спортског савеза Србије). Од тог момента, планинарство је институционално препознато као грана спорта. Планинарење постаје масовно, доступно свима – радницима, студентима, породицама. Планом рада је постављен задатак да планинарство постане снажна организација, која ће радном човеку пружити здравље, знање и разоноду.

У градовима ничу нова планинарска друштва, граде се планинарски домови, а шездесетих година број планинара прелази тридесет хиљада. Планинарство постаје синоним за здравље, заједништво и истрајност.

Турбулентне деведесете нису заобишле ни планинаре. Ратови, инфлација, транзиција и неизвесност довели су до пада активности. Али, као и увек, изнова смо се подигли. Поново се појављују нове генерације ентузијаста, нови клубови, нови циљеви. Идеја да се човек врати природи, да поново пронађе мир и снагу у планини је преживела сва искушења. ПСС је (тада: Планинарски савез Југославије) 2002. године постао део међународне планинарске породице (УИАА), а наши људи освајали су врхове света, од Балкана па до Хималаја.

Планинарство је 2004. године из треће прешло у другу категорију спортова у Спортском савезу Србије пре свега због постигнутих резултата и омасовљења чланства.

Планинарски савез Србије – пресек стања

У Статуту ПСС. Члан 1 пише:

„Планинарски савез Србије је национални трансконтинентални савез (један од 92 национална трансконтинентална савеза) у који су улажене основне континенталне

планинарске организације-клубови, односно друштва и друге континенталне организације, које међу својим активностима имају и планинарство (у даљем тексту основне организације); самостална је, неополитичка и недобитна организација, која континенталним правилима уређује обављање континенталних активности и континенталних делатности у планинарству, а своје циљеве остварује радом основних организација удружених у Савез и планинарских савеза, као облика територијалној или интересној организовања чланица у оквиру Савеза.

Планинарски савез Србије се организује и делује у складу са одредбама Закона о спорту и Закона о удружењима.“

Савез у складу са постављеним циљевима

развија следеће планинарске спортске дисциплине (Члан 7 Статута ПСС):

1. пешачење у природи,
2. планинарење,
3. планинарска оријентација,
4. планинско трчање,
5. планинарски трекинг,
6. високогорство,
7. алпинизам,
8. такмичарско пењање на леду и драј тулинг,
9. спортско пењање:
 - спортско пењање на природној стени
 - спортско пењање на вештачкој стени
10. планинарска спелеологија,
11. такмичарско турно скијање,
12. кретање обезбеђеним планинарским (пењачким) путевима,
13. кретање кроз кањоне и
14. планински бициклизам.

Савез организује такмичења у:

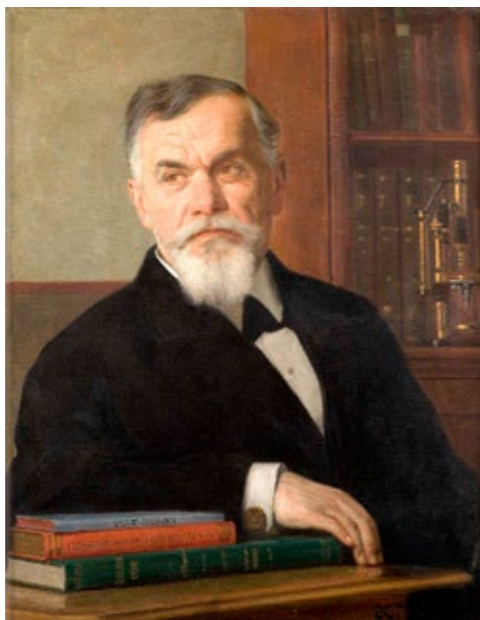
- планинарској оријентацији,
- спортском пењању на природној стени,
- пењању у леду и драј тулингу,
- планинарском вишебоју,
- турно скијању,
- планинарском трекингу,
- планинском трчању – скајраингу и
- у другим дисциплинама од интереса за планинарску организацију.

Савез прати и вреднује резултате у:

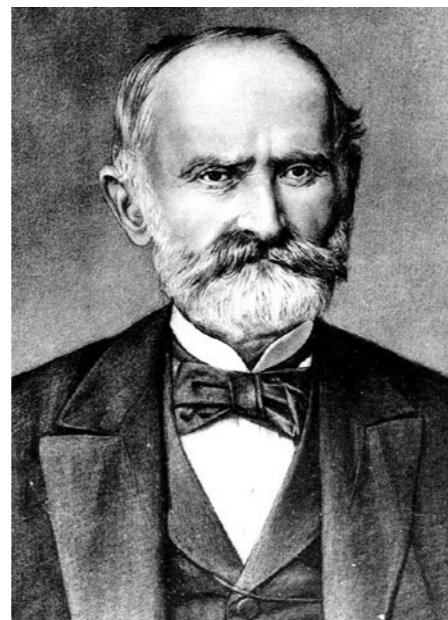
- алпинизму, на основу попуњених и бодованих алпинистичких картона,

Љубомир Ненадовић 1889. фото Jan Vilímek - Zlatá Praha

Јован Жујовић - слика Уроша Предића

Јосиф Панчић

Полазак на Островицу 1933.

Петрова гора изнад Таре - 1934. година

Шар планина 1939. године

- планинарској спелеологији, на основу попуњених спелеолошких картона,
- спортском пењању на природној стени, на основу попуњених и бодованих пењачких картона,
- високогорству, на основу регистра високогорских успона и
- у другим дисциплинама од интереса за планинарску организацију.

Планинарски савез Србије, наследник Српског планинског друштва, постао је кровна организација за све који својим корацима испишу карту Србије у облацима.

Данас Савез чини преко 20000 чланова који су удружени у више од 200 основних организација – клубова и друштава, као и територијални савези: Планинарски савез Београда, Планинарски савез Војводине, Планинарски савез Ниша и Планинарски савез Тимочког региона.

Члан је најважнијих светских, европских и регионалних планинарских асоцијација – УИАА (Међународна планинарска и пењачка федерација), ЕУМА (Европска унија планинарских организација), ЕРА (Европска пешачка федерација), БМУ (Балканска планинарска унија), ИСФ (Међународне скајрајнинг федерације).

РЕЗУЛТАТИ ДЕЛОВАЊА

Алпинизам

Почетак организоване алпинистичке активности у планинарској организацији Србије везује се за оснивање првог алпинистичког одсека заједничког за београдска планинарска друштва последњих дана 1950. године. Ипак, планинарство Србије има извесну алпинистичку предисторију, између два светска рата. Њу сачињавају повремени и усамљени алпинистички подухвати предратних чланова СПД.

Резултати у алпинизму се деценијама уназад вреднују попуњавањем пењачких картона, то је дисциплина планинарства за коју су на олимпијским играма додељиване медаље (1924, 1932, 1936. и 1987. године, али не нашим планинарима). ПСС пред собом има циљеве

које су алпинисти у алпским државама реализовали 30-тих година 20. века: два од три проблема Алпа још увек није испењао нико из Србије. Један од три проблема, северну страну Ајгера, успели су да 2025. године испењу четворица српских алпиниста – Игор Милошев, Милош Милановић, Никола Ђурић и Душан

Алпинисти Србије на Ајгеру

Старинац. Тај подвиг ушао је у историју српског спорта као један од највећих алпинистичких успеха.

Међу значајним, врхунским резултатима свакако треба указати да је 2024. године Немања Дабижљевић, члан Алпинистичког одсека из Београда исписао страницу историје српског алпинизма. Извео је први слободни роуп-соло успон на Копље за само 10 сати. Ово је први слободни роуп-соло успон икада, друго слободно понављање и временски најбржи успон до сада на Копље. Копље је смер у Проклетијама познат по импресивној висини од око 700 метара и оцени тежине 6+ А2.

Алпинизам - Немања Дабижљевић

Фото Димитрије Остојић

Високогорство

За најуспешније високогорске успоне се додељује статус врхунских спортиста од како је Планинарски савез Србије постао члан Спортског савеза Србије. Српски планинари исписали су странице историје успонима на највише врхове света: Мон Блан 1924. године – Тодор Цвејић из Бегеча; Матерхорн 1931. године – Душан Јакшић, ПД Железничар Београд; Килиманџаро 1954. године Раде Кушић; Елбрус 1959. године – Милан Куљај ПСД Партизан Београд; Аконкагва 1944. године Тибор Секељ Суботица,

па све до највиших врхова Хималаја. Године 2000. Драган Јаћимовић постао је први Србин на Монт Евересту. Низ од седам највиших континенталних врхова је до 2008. године испењао Басар Чаровац. До данас, наши планинари испели су 12 од 14 светских осмохиљадаша. Преостала два врха (Нанга Парбат и К2) су циљеви којима стремимо.

Високогорци - Велика враца

Такмичарска планинарска оријентација

Прва такмичења у планинарској оријентацији и планинарству у Србији одржана су 1949. године. То је најстарија такмичарска дисциплина у Савезу, ако изузмемо скијање које је сада посебна спортска грана. Прво, промотивно планинарско оријентационо такмичење (под називом патролно оријентационо крос), одржано је 29. новембра 1949. године на Фрушкој гори, у околини дома на Поповици, а у организацији Планинарског савеза Војводине. У мају 1950. године одржано је прво званично такмичење у оријентационом кросу са студентима Института за физичку културу у околини Београда (Рипањ). Као датум рођења планинарске оријентације у Србији може се сматрати 25. новембар 1950. године, када је одржано прво званично такмичење у тадашњој Југославији. На овом такмичењу учествовало је 28

екипа са 75 такмичара, а победник је била екипа Планинарског друштва „Радивоје Симоновић“ из Сомбора. Прво првенство Србије у планинарској оријентацији одржано је 1951. године, а првак Србије постала је екипа Планинарског друштва „Маглеш“ из Ваљева. Треба напоменути да је наша репрезентација у планинарском оријентационом такмичењу шест пута у последњих седам година освајала прво место у екипној конкуренцији на Балканском првенству. Планинарски савез последњих година улаже напоре да у систем оријентационих такмичења уведе рогејнинг, тимски оријентациони спорт. Две године за редом организујемо такмичење у овој дисциплини.

Спортско пењање на природној стени

Прво такмичење у спортском пењању (на природној стени) одржано је 1994. године у Пријепољу, али се од 2007. године такмичења у спортском пењању на вештачкој стени организују под окриљем посебног гранског савеза. ПСС у континуитету одржава такмичења спортских пењача на природној стени. Треба нагласити да се врхунски резултати у овој дисциплини не постижу на такмичењима већ постизањем унапред дефинисаних резултата. Наши најбољи пењачи пењу смерове тежине 10+11-, а најбољи светски резултати су 12- (пет оцена изнад наших најбољих резултата). Врхунски резултати у овој дисциплини су наш врхунски циљ. Међу значајним резултатима истичемо резултате које је на природној стени остварила Сташа Гејо која је на пењалишту

Спортско пењање на природној стени - Сташа Гејо

Франкенјура у Немачкој октобра 2021. године попела смер оцене 10+11- „Battle Cat“ и тиме поставила државни рекорд који је поновила новембра 2024. испењаним смером „One Piece“ на истом пењалишту оцене 10+11- (8ц). Државни рекорд у болдер успонима поставила је новембра 2022. на пењалишту Фонтенбло, Француска, на болдеру „Mecanique Elementarie“ оцене 8б+.

Међу значајним резултатима истичемо резултат које је на природној стени у мушкој конкуренцији остварио Лука Перуновић из Пењачког клуба „Земун“, који је на пењалишту Грдоба 2011. године попео смер „Ноа Магнус“ - први смер тежине 10+/11- (8ц) и тиме поставио државни рекорд који до данас није превазиђен. Осим њега до данас тај смер је попело још неколико пењача (Немања Дабиљјевић, Милош Димић и Игор Веселић).

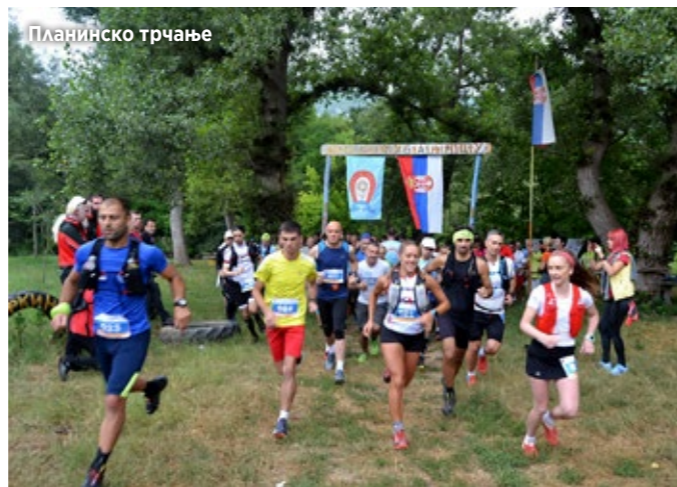
Планинарски трекинг

Такмичење у планинарском трекингу је ПСС почео да организује од 2015. године, Планинарски савез Војводине од 2012. године. Планинарски трекинг је постала најмасовнија такмичарска дисциплина Савеза. Одликује га концепција невођеног кретања кроз природу и изражени елементи трејл трчања.

Планинско трчање

На основу споразума са Српским атлетским савезом одређени формати атлетских трка на отвореном и ван стадиона постали су надлежност Планинарског савеза Србије. То су трејл трчање и планинско трчање. Трејл трке су веома сличне такмичењу у планинарском трекингу, стога је 2024. године Планинарски савез постао члан ИТРЕ (Међународна асоцијација за трејл трчање), једне од међународних асоцијација за трке трејл формата. Исте 2024. године Савез је постао члан и ВМРА (Светске асоцијације за планинско трчање). На такав начин створени су предуслови за наступ наших такмичара на међународној сцени.

Вредно је напоменути да је Фрушкогорски планинарски маратон први пут одржан 1978. године и да је један од најстаријих маратона оваквог типа у Европи.

Планинско трчање

Такмичења у планинском трчању и скајранингу Савез организује од 2018, мада је ПСС од 2016. године организовао трке сродних формата. ПСС је од 2025. године члан ИСФ (Међународне скајранинг федерације). Осим наступа у лига такмичењу и националном првенству, наши такмичари наступају и на међународним такмичењима. На Светском мастерс првенству у планинском трчању 2025. године у Медуну, Италија, Љиљана Красић (ПСК „Мосор“, Ниш) постала је светска шампионка у категорији 50+ у дисциплини дуга дистанца (34 km). Донела је Србији прву златну медаљу светског нивоа у историји наше планинарске организације. Пред сам крај такмичарске сезоне 2025. Слађана Загорац (ПЕК Гора, Крагујевац) постала је победница светске серије у дисциплини вертикални километар „VK OPEN Championships“, такмичења у организацији Међународне скајранинг федерације.

Пењање на леду и драј тулинг

Комисија за пењање на леду и драј тулинг такмичења почиње организовати од 2015. године мада је прво такмичење одржано 2005. године у Београду. Наши такмичари наступају на међународним такмичењима у организацији УИАА, основна препрека за постизање бољих резултата су ресурси, пре свега недостатак услова за квалитетан и континуирани тренинг. Такмичари у дисциплини драј тулинг и такмичарско пењање на леду учествују активно од 2016. на регионалном такмичењу Словеначко-хрватског отвореног купа у пењању на леду, а од 2017. године

једно такмичење се одржава у Србији те куп носи назив Словеначко-хрватско-српски (СХС). Такмичари такође учествују на међународним Европским и Светским

Dry tooling

УИАА шампионатима у пењању на леду. Назначајнији резултат остварен је 2017. године када је наша екипа у Словеначко-хрватско-српском купу заузела прво место.

Турно скијање

У турном скијању се такмичења одржавају спорадично, прва званична трка одржана је на Брезовици 2018. године. Ова дисциплина, која је неодвојиви део планинарства, је први пут 2026. године у Италији на програму зимских олимпијских игара. У наредном периоду треба учинити напор за унапређење ове такмичарске дисциплине.

Спелеологија

Комисија за пењарство при Планинарском савезу Србије основана је 1952. године. Оснивање комисије је потпомогнуто од стране Института за карст на Природно-математичког факултета и Географског института Српске академије наука. Значај спелеолошких активности, истраживања и експлоатације потенцијала подземља у кршу превазилази оквире спортске рекреације и такмичења.

Спелеологија - Дворана царства - пећина Владикине плоче, Стара планина - фото - Матин Савић

У деценијама иза нас генерације спелеолога Планинарског савеза Србије су дале немерљиви допринос у познавању јама и пећина у Србији.

Планинарски вишебој

Поред наведених такмичења Планинарски савез Београда организује планинарски вишебој који обухвата

дисциплине: пешачење у природи, планинарење и високогорске акције. Повремено се одржавају и друге спортске манифестације такмичарског типа.

Вредновање резултата

У систему такмичења ПСС успостављено је вредновање резултата које омогућава да се, почевши од 2024. године проглашава државни првак у планинарству. Резултати се, на основу такмичарског правилника вреднују за сваку појединачну дисциплину и затим сабирају на основу чега се добија најбољи планинарски спортски клуб. Осим на државном нивоу вредновање резултата се од 2024. године врши и на регионалном нивоу. На такав начин клубови у Савезу имају могућност наступа и вредновања резултата на два нивоа, регионалном и националном.

Спортска рекреација

Тешко је тврдити када су се десили први излети планинарског карактера пре оснивања СПД у Србији. Свакако их је било, документи нам указују да је током друге половине 19. века на територији данашње Србије било појединача и група који су у планине ишли из планинарских побуда. Доступни подаци нам кажу да су прве активности СПД биле усмерена ка Авали и непосредној околини Београда, а да је излет на Ртањ 1903. године било прво регистровано планинарење чланова друштва.

Спортска рекреација је активност којом се бави највећи део планинарске популације. Систем савезних акција које трају један дан и реализују се на ограниченом подручју развија се и унапређује већ деценијама. Нове околности у новим временима усмеравају нас да започнемо са реформисањем система и тражењем нових праваца деловања. Вишедневне акције, акције којима се повезују планинарски домови, акције којима се прелазе трансверзале (планинарске стазе, пешачки путеви), зимске високогорске акције у земљи и земљама у окружењу, активности намењене младима и националне акције као што је 120 врхова за 120 година треба да нађу своје место у календару рекреативних спортских активности.

Служба водича

На Скупштини СПД 28. августа 1923. године др. Душан Спирта (Митровић) и др. Равник у жељи да што више ојачају унутрашњи живот СПД и његову активност у извођењу излета, предлажу увођење функције вођа излета. Од тада се вођа излета стара за читав рад у том правцу.

Управа СПД је 1925. године донела одлуку да после сваког излета два учесника морају саставити монографију излета са свим подацима о планини на коју се ишло. То није функционисало, па је исте године створена посебна дужност главног вође излета (нешто слично начелнику), који се старао о организацији и извођењу излета, чувао карте и секције и сву општедруштвену опрему и алат.

Службу водича излета и похода Планинарски савез Србије оснива 1997. године на Стружју, Шар планина. Служба је основана по налогу Комисије за обнову рада Планинарског савеза Србије на чијем челу је био

Служба водича

потоњи председник ПСС Драган Божовић. Реализатор и први изабрани начелник је био Слободан Гочманац.

Горска служба спасавања

Горска служба спасавања Србије - ГСС Србије је добровољна и непрофитабилна организација, чији је основни циљ спасавање људи у невољи који се налазе у неприступачним планинским и урбаним условима. Она је основана 1952. године и делује у оквиру Планинарског савеза Србије. Први републички течај службе спасавања у Србији одржан је на Проклетијама за чланове екипе из Пећи 1954. године, после чега је и званично формирана прва станица ГСС у Србији. После 1954. године долази прво до формирања алпинистичке екипе ГСС од стране оспособљених чланова Алпинистичког одсека Београда.

Оформљена је по узору на алпске земље и данас је сачињава преко 200 активних спасилаца. Припадници ГСС Србије спадају у најспремније планинаре, спелеологе, високогорце, скијаше са посебном обуком која им омогућава успешно спасавање и пружање прве медицинске помоћи у неприступачним условима. Служба је активно присутна на српским планинама и скијалиштима. Члан је светске асоцијације спасилаца ИКАР.

Дан пешачења

Дан пешачења ПСС је манифестација којом се здрави стилови живота повезују са планинарским активностима, промовише јединство организације, која планинарску организацију позиционира као пожељног партнера за шире друштвено деловање. На овој манифестацији планинари треба да буду

Дан пешачења

добри домаћини грађанству, потенцијалним партнерима и спонзорима. Од 2017. године организује се у једном термину на територији целе земље.

Слет, Табор, Дани планинара

Први Слет планинара Србије одржан је 1951. године на Копаонику, а до данас је одржано 37 окупљања. На првом Слету окупило се више од 2000 планинара, а централни догађај је био пренос земних остатака др Јосифа Панчића из Београда на врх Копаоника.

Манифестација је променила назив 2001. године у Табор планинара, а од 2015. године се зове Дани планинара. Мењала се у складу са изменама целокупног друштва, али се одржала и остала најзначајније окупљање планинарске заједнице у Србији.

Дани планинара је вишедневна манифестација која окупља планинаре, основне планинарске организације, планинарске дисциплине и активности на једном месту у циљу њиховог прожимања, међусобног подстицања, разумевања и јачања јединства организације. Ова манифестација ставља у фокус мање познате планинарске дестинације, инфраструктуру и помаже њихово брендирање.

Инфраструктура

Инфраструктуру савеза чине пре свега планинарске стазе којих је 2024. године у регистру било 4697 km. Обележавања стаза има дугу традицију која своје зачетке има у време оснивања организације. Хиљаде километара обележених стаза уредили су и обележили волонтери који су своје знање и напор уложили у развој услова за развој планинарства. Међу стазама свакако треба издвојити Европске пешачке путеве E4 и E7 као и Фрушкогорску трансверзалу, прву стазу те врсте у Србији која постоји од 1956. године. Данас је регистар видљив на сајту ПСС, а у њему се налазе и пењалишта за спортске пењаче на природним стенама. Захваљујући напорима појединаца из алпинистичке заједнице пописана су и алпинистичка пењалишта. Треба споменути и полигоне за такмичења у планинарској оријентацији, вежбаљашта намењена обукама и спелеолошке објекте чији регистар води Комисија за спелеологију.

Регистар планинарских домова и кућа обухвата 35 објеката који су категорисани и приказани на сајту ПСС.

Стратешки циљеви

У поглављу број 7 Стратегије развоја спорта у Републици Србији за период 2014-2018. године, наведена су четири приоритета Стратегије које смо прихватили и унели у стратешка опредељења Планинарског савеза и за период 2022-2026. године:

- развој спорта деце и омладине, укључујући и школски спорт,
- повећање обухвата бављења грађана спортом кроз развој и унапређење спортске рекреације,
- развој и унапређење врхунског спорта и
- развој и унапређење спортске инфраструктуре.

На крају треба рећи да планинарство није само спорт – то је начин живота. То је начин размишљања, однос према природи и људима. У свету отуђености и брзине, планина нас враћа себи.

Рад са младима

Планинарски клубови постају заједнице породица, младих и старих. На истим стазама корачају ученици и професори, унуци и деде, почетници и искусни алпинисти.

Када један стане, други пружи руку. То је суштина планинарства – заједништво, поверење, корак ка врху,

Рад са младима

али и ка човеку поред нас. У школама широм Србије, кроз планинарске секције у школама млади уче да воле природу, да брину једни о другима и да се крећу безбедно. У другом циклусу основног образовања Слободна наставна активност „Боравак у природи и планинарење“ преноси

знање и љубав према планини новим генерацијама. ПСС негује и културну димензију планинарства – кроз фотографију, књижевност, картографију и уметност. Јер планина је, пре свега, инспирација.

Даље и више

Сто двадесет и пет година после Панчића и Жујовића, планинарење у Србији и даље живи дух заједништва и истрајности. Нове генерације планинара доносе нову енергију, технологију, знање. Али срж остаје иста - љубав према простору, према небу, према земљи.

Мисија Савеза остаје непромењена: да подстиче квалитетне активности, да штити природу, да образује младе и да спаја људе.

Будућност ће донети нове изазове и довести нове генерације које ће наставити да корачају путем који увек води ка висини.

125 ГОДИНА ОРГАНИЗОВАНОГ ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ – ЗНАЧАЈНИ ДОГАЂАЈИ

Година	Догађај / Прекретница	Значај
1845.	Љубомир Ненадовић Ртањ, 1570 m	На основу расположивих извора можемо претпоставити да је књижевник Љубомир Ненадовић 1845. године боравио на Ртњу.
1847.	Љубомир Ненадовић врх Риги Кулм (Швајцарска) 1797 m	Опис успона књижевника Љубомира Ненадовића на планину Риги (често називана „Краљицом планина“) у Швајцарској представља један од најлепших делова његових „Писама из Швајцарске“ (1847).
1847.	Јосиф Панчић Ртањ, 1570 m	Примарни циљ био је ботанички – пописивање флоре Србије, која је до тада била готово потпуно неистражена. Панчић није био само научник, већ и пионер планинарства. Он је у својим списима описивао Ртањ као планину која се „величанствено уздиже изнад околине“. Податак да је на Копаонику био 16 пута нам даје јасан одговор зашто је врх Копаоника назван његовим именом.
1851.	Љубомир Ненадовић и Петар II Петровић Његош Везув (Италија) 1281 m	Ненадовић у путопису „Писма из Италије“ описује успон на вулкан са тада већ болесним Његошем: „Владика није могао одолети својој радозналости да се не попне на Везув. И ако је био болестан, ипак се реши да иде. До под сам врх носили су га у столицу коју су носила четворица људи, јер је пут стрм и напоран. Кад смо изашли на врх, стаде владика над сам кратер, погледа у онај огањ и дим што из њега куља, па извади своје кубуре и опали у кратер.“
1887/88.	Успони на Бељаницу (1887) и Ртањ (1888)	Први забележени организовани планинарски успони Јулија Драшкоковића и његових ђака из Свилајнца. Јулије Драшкоковић, апотекар словачког порекла из Свилајнца је као гимназијски наставник гимнастике водио школске екскурзије на подручја планина. Његов рад је директна претеча оснивања Српског планинарског друштва.
9. 6. 1901.	Оснивање Српског планинарског друштва (СПД)	Почетак организованог покрета у Србији. Оснивачки скуп у сали Велике школе у Београду (стара зграда Универзитета). После коњичког спорта, мачевања, стрељаштва, гимнастике, дизања тегова, бициклизма, соколарства и фудбала настаје планинарство као девета организована спортска грана у Србији.
1902.	Изградња планинарског објекта на Авали	Први планинарски објекат у Србији (мали дрвени павиљон).
1903.	Успон на Ртањ	Први забележени организовани успон чланова СПД.
7. 11. 1909.	Обнова рада Српског планинарског друштва	Скупштина СПД. Обнова рада након неколико година умањене активности.
1909.	Секција за скијање и санкање на бобу	У Коштунјаку је те године изграђена стаза дужине 1050 метара на којој су вежбали чланови СПД. Наредне, 1910. године, купљене су скије и бобови.
1910.	Формирање подружница: Ужице, Ниш, Крагујевац, Врање, Брус, Пирот, Крушевац (1911)	Управе подружница или секција чине виђенији грађани тих места из редова професора, лекара, чиновника или високих официра.
11.12.1922.	Обнова рада Српског планинарског друштва	Друга обнова рада након паузе у раду током Првог светског рата. За новог председника изабран је Недељко Кошанин, професор Универзитета и члан Академије наука.
28.8.1923.	Уведена функција вођа излета	На скупштини СПД предложено је увођење функције вођа излета. Зачетак водичке делатности у планинарству у Србији.
1924.	Маркирање стаза на Авали	Прво забележено маркирање планинарских стаза бојама по дрвећу.
1924.	Оснивање Планинарског друштва „Фрушка гора“	ПД „Фрушка гора“ из Новог Сада претеча је Планинарског савеза Војводине.
1924.	Тодор Цвејић Мон Блан (Француска-Италија) 4810 m	Успон на Мон Блан, највиши врх Алпа. У време успона Тодор (родом из Бегеча) је живео у Шамонију где је радио као планинарски водич.

125 ГОДИНА ОРГАНИЗОВАНОГ ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ – ЗНАЧАЈНИ ДОГАЂАЈИ		
Година	Догађај / Прекретница	Значај
1927.	Промена имена: Српско планинско друштво и друштво за саобраћај путника	СПД се претвара од планинарске организације у туристичко-привредну. Друштво отвара билетарницу и рад око њене рентабилности повлачи знатно смањење активности око спровођења излета и повећања броја чланства.
1930.	Планинарско и туристичко друштво „Морава“ Ниш	7. 8. 1930. у Нишу, у седишту Моравске бановине формирано је ПТД „Морава“.
1933.	Оснивање „Удружења студената планинара“ у Београду	Између два светска рата у Србији су постојале уз СПД још три планинарске организације: УСП „Београд“, ПД „Фрушка гора“ Нови Сад и „Морава“ из Ниша.
1939.	Часопис „Наше планине“	СПД покреће издавање часописа.
1944.	Тибор Секел Аконкагва, Анди (Аргентина) 6962 m	Први успон планинара из Југославије на највиши врх Јужне Америке. Највећи део од својих 76 година живота провео је у пет насеља – 20 година у Београду, 16 у Суботици, те по 10 година у Ченеју, Загребу и Буенос Ајресу.
27.6.1948.	Оснивање Планинарског савеза Србије (ПСС)	Савремени Планинарски савез Србије основан је издвајањем из тадашњег Фискултурног савеза Србије који је био претеча данашњег Спортског савеза Србије. Планинарство је институционално препознато као грана спорта.
1949.	Прво такмичење у планинарској оријентацији на Фрушкој гори	Успостављање најстарије такмичарске дисциплине Планинарског савеза Србије. Истину за вољу, планинари су такмичења у скијању одржавали и пре Другог светског рата.
1950.	Оснивање Алпинистичког одсека „Београд“	Одсек је основао Планинарски савез Београда. То је прва алпинистичка организација у Србији.
1951.	1. Слет планинара Србије (Копаник)	Учествује преко 2000 планинара. Пренос земних остатака др Јосифа Панчића из Београда на врх Копаника. Манифестација је променила назив 2001. године у Табор планинара, а од 2015. године носи назив Дани планинара.
1952.	Оснивање Горске службе спасавања	Основана од стране искусних алпиниста из Алпинистичког одсека Београда.
1952.	Комисија за пењинарство при Планинарском савезу Србије	Оснивање комисије је потпомогнуто од стране Института за карст на Природно-математичком факултету и Географског института Српске академије наука.
1954.	Р. Кушић, С. Недељковић Ухуру пик, Килиманџаро (Танзанија) 5895 m	Први успон планинара из Србије на највиши врх Африке.
1956.	Фрушкогорска трансверзала	Прва обележена трансверзала у Србији.
1956.	К. Јончић, Д. Дедекин, Б. Куерпа, Р. Кушић Елбрус, Кавказ (Русија) 5643 m	Први успон планинара из Србије на највиши врх Европе.
1958.	Музеј планинарства и смучарства на Авали у „Митровићевом дому“.	Због лоших смештајних услова и недовољних финансијских средстава музеј је затворен 1961. године.
1960.	Милан Куљај Иван Станојевић Милош Предин Мирко Стојичевић Душан Станојевић Оливера Симић Станојевић Мон Блан 4807 m	Прва српска експедиција и прва жена из Србије на Мон Блану.
1964.	Звонимир Блажина, Ж. Градишар Ушба, Кавказ (Грузија, Русија) 4710 m	Алпинистички успон, пречење Ушбе.
1978.	Први Фрушкогорски планинарски маратон	Фрушкогорски планинарски маратон један је од најстаријих маратона оваквог типа у Европи.
1988.	М. Савић, Р. Милојевић, М. Маринковић, З. Богдановић, Н. Ђорђевић, А. Пољанец, Дина Пејчиновић Пик Корженевска, Памир (Таџикистан) 7105 m	Први успон планинара из Србије на врх виши од 7000 метара.
1990.	З. Богдановић, Л. Худелудис, П. Костић, С. Цупаћ, Н. Трипковић, С. Миловановић Пик Лењина, Памир (Киргистан) 7134 m	Први успон планинара из Србије на један од најпопуларнијих врхова виших од 7000 метара

125 ГОДИНА ОРГАНИЗОВАНОГ ПЛАНИНАРСТВА У СРБИЈИ – ЗНАЧАЈНИ ДОГАЂАЈИ		
Година	Догађај / Прекретница	Значај
1994.	Пријеполје: Такмичење у спортском пењању на природној стени	Прво такмичење у спортском пењању на природној стени у Србији, прво такмичење у спортском пењању у Србији.
1997.	Оснивање Службе водича	Служба водича излета и похода ПСС основана је 1997. године на Стружју (Шар планина) и од тада ради у континуитету.
1998.	Драган Јаћимовић, Горан Ферлан Чо Оју (Кина, Непал) 8201 m	Први успон планинара из Србије на врх виши од 8000 метара.
2000.	Драган Јаћимовић Монт Еверест (Непал, Кина) 8848 m	Први успон планинара из Србије на Монт Еверест, највиши врх света.
2002.	ПСЈ постаје члан УИАА	Пуна међународна интеграција у светску федерацију.
2004.	Друга категорија спортова	Напредовање из треће у другу категорију спортова због постигнутих резултата.
2007.	Драгана Рајбловић Монт Еверест (Непал, Кина) 8848 m	Први успон планинарке из Србије на највиши врх света.
2007.	Учлањење у ЕРА (European Ramblers' Association)	ПСС је постао члан Европске пешачке федерације. Садашњи назив је: European Hiking Federation.
2008.	Басар Чаровац Седам највиших врхова седам континената	Низ успона на седам највиших врхова седам континената први у Србији извео је Басар Чаровац. Низ је завршио 2008. успешним успоном на Карстенсову пирамиду (Нова Гвинеја), 4884 m.
2008.	Оснивање БМУ (Balkan Mountaineering Association)	ПСС је један од оснивача БМУ (Балканска планинарска унија).
2011.	Лука Перуновић: Смер „Ноа Магнус“ пењалиште Грдоба оцена 10+11- (8ц) државни рекорд	Лука Перуновић је постигао државни рекорд у тежини испењаног смера у спортском пењању на природној стени.
2015.	Такмичење у планинарском трекингу	Почетак лига такмичења у планинарском трекингу у ПСС.
2017.	Први Дан пешачења организован у једном термину на територији целе Србије	Дан пешачења се од 2017. одржава као јединствена, синхронизована активност на нивоу целе државе. Уведена је јединствена крилатица, заједнички визуелни идентитет и циљ да се у сваком граду у Србији шета истог дана.
2017.	Прво место у Словеначко-хрватско-српском купу у пењању на леду и драј тулингу	Прво такмичење у пењању на леду и драј тулингу организовано је 2005. године, у континуитету се одржава од 2015. године.
2017.	Оснивање ЕУМА (European Mountaineering Association)	ПСС је један од оснивача ЕУМА (Европска унија планинарских организација).
2018.	Прва такмичења у планинском трчању у формату скајранинга	Планинско трчање постаје део програма активности ПСС. Прве трке сродних формата ПСС организује од 2016. године. ПСС је члан ИСФ (Међународне скајранинг федерације) од 2025.
2021.	Шаша Гејо: смер „Battle Cat“ оцена 10+11- Франкејура (Немачка)	Државни рекорд у спортском пењању на природној стени.
2022.	Шаша Гејо: Болдер „Mecanique Elementarie“ Фонтенбло, Француска оцена 8б+	Државни рекорд у болдер успонима.
2024.	Немања Дабичљевић: Solo-gouper успон на Копље	Први слободни goip-solo успон (соло успон уз самоосигуравање ужетом) икада, друго слободно понављање и временски најбржи успон до сада на Копље. Копље је смер у Проклетијама познат по импресивној висини од око 700 метара и оцени тежине 6+ А2.
2025.	Љиљана Красић: Златна медаља у дисциплини дуга дистанца (34 км), у категорији 50+ Медун, Италија Светско мастерс првенство у планинском трчању	Прва златна медаља светског нивоа за нашу организацију.
2025.	Алпинистичка експедиција ПСС: Успон на северну стену Ајгера	Игор Милошев, Милош Милановић, Никола Ђурић и Душан Старицац: Успешан алпинистички успон, решен један од три проблема Алпа.

Историја алпинизма у Србији

Зоран Бојдановић

Увод – Предмет, оквир и метод

Овај рад представља покушај систематског сагледавања развоја алпинизма у Србији, настао поводом 125 година организованог планинарства у Србији, у оквиру кога алпинизам заузима важно и трајно место у развоју Планинарског савеза Србије. Циљ рада није да понуди коначну или исцрпну историјску синтезу, већ да, у границама доступне грађе, укаже на кључне фазе, процесе и особености развоја алпинизма као специфичне планинарске дисциплине.

Рад је заснован на комбинацији архивске грађе, објављених и необјављених извора, периодике, као и на искуственим подацима прикупљеним кроз дугогодишње учешће аутора у алпинистичкој делатности и раду Савеза. Аутор је у активности везане за алпинизам укључен од 1975. године, што омогућава дугорочну перспективу у сагледавању организационих, техничких и етичких аспеката његовог развоја. Ова чињеница наводи се искључиво ради разумевања методолошког оквира и позиције из које су поједини подаци тумачени.

Додатни методолошки ослонац рада представља академско образовање аутора стечено током студија на ДИФ-у у Београду, нарочито у оквиру предмета историјат физичке културе, које је омогућило критички однос према историјским изворима, њиховој поузданости и ограничењима. Такав приступ омогућава сагледавање алпинизма не само као низа појединачних успона, већ као процеса који се развија у ширем друштвеном, организационом и културном контексту.

Значајан део коришћене грађе потиче из личне архиве аутора, прикупљане током више деценија, као и из сведочења припадника старијих генерација алпиниста. Истовремено, потребно је нагласити да за ране фазе развоја алпинизма у Србији постоји ограничен број писаних и проверљивих извора, нарочито за период пре успостављања организованог алпинистичког рада у оквиру Савеза. У тим случајевима подаци су критички упоређивани и тумачени у складу са расположивом документацијом.

Посебну улогу у формирању овог рада има вишегодишњи уреднички и ауторски ангажман аутора у часопису Планински гласник, који је омогућио континуирано праћење развоја алпинизма, као и систематизацију и јавно објављивање релевантних историјских и савремених података.

У том смислу, овај рад треба посматрати као научно-публицистички допринос разумевању историје алпинизма у Србији – допринос који не претендује на потпуност, али настоји да успостави поуздан и критички оквир за даља истраживања и прецизније сагледавање улоге алпинизма у развоју домаћег планинарства.

Методолошка напомена

Због недостатка, фрагментарности и ограничене доступности архивске грађе, нарочито за ране фазе развоја алпинизма у Србији, овај рад је свесно конципиран као аналитичка синтеза, а не као хронолошки исцрпан приказ догађаја. У фокусу рада стога нису појединачни успони или потпуна хронологија активности, већ идентификовање кључних развојних фаза, процеса и преломних тренутака који су обликовали алпинизам као посебну дисциплину у оквиру домаћег планинарства.

Такав приступ омогућава поузданије тумачење доступних података, уз јасну свест о ограничењима извора, и истовремено оставља простор за будућа истраживања и допуне, уколико се појави нова или до сада недоступна документација.

Рани алпинизам – од индивидуалних алпских успона ка зачетку организоване активности (1931–1951)

Период од 1931. до 1951. године представља јединствену и заокружену развојну фазу у историји српског алпинизма. Иако временски обухвата две деценије и прекида се ратним околностима, овај период чини континуирану линију развоја: од првих технички зрелих алпинистичких успона у Алпима, преко привременог застоја током Другог светског рата, до преноса знања на домаћи терен и почетка стварања организоване алпинистичке праксе.

У првој половини тридесетих година 20. века остварени су први документовани алпинистички и првенствени успони алпиниста из Србије у Алпима.

Кључну улогу у овом периоду има Станко Алексић, чија је активност у Јулијским Алпима прецизно документована. Дана 6. августа 1931. године, Алексић у навези са Дрофеником Кајзељем пење северну стену Цмире, остваривши првенствени смер назван по првим пењачима (тежине III–IV, око 500 м). Овај успон представља први забележени алпинистички успон алпинисте из Србије, као и први познати првенствени смер тог порекла.

Током 1933. године, Алексић реализује још неколико значајних првенствених успона: 16. јула у стени Цмире са Ником Лундером (III, око 450 м), затим 24. јула у стени Задњи Присојник са Хрвојем Јурцом (IV, око 500 м), као и 27. јула првенствени смер југозападним лицем Довшког Гамсовца (III, око 500 м). Посебан

Зимски успон Звонимира Блажине почетком педесетих година прошлог века је практично био улазак српског алпинизма у праве зимске успоне. И прошло је много година док српски алпинисти нису поново зими испењали Очњак. На фотографији су алпинисти из Крушевца 1980. године по повратку са неуспелог успона на Очњак у зимским улловима. На слици са лево на десно су Зоран Опачић, Зоран Богдановић тада први начелник тек основаног АО Јастребац из Крушевца, Горан Лисичић и Градимир Перић.

значај има соло успон из 1935. године у стени Довшки Гамсовец, тзв. Алексићева варијанта (III–IV, око 350 м), који се сматра првим документованим првенственим соло алпинистичким успоном алпинисте из Србије.

Даљи развој ове фазе обележава 1936. година, када се појављује Славко Перишић. Те године Алексић и Перишић заједно пењу првенствени смер северозападним стубом Довшког Гамсовца (III–IV, око 500 м). Иста навеза 1938. године остварује још један значајан подухват у истој стени, пењући првенствени успон западним стубом (IV, око 400 м). Ови успони потврђују континуитет и техничку зрелост ране српске алпинистичке активности у Алпима.

Паралелно са Алексићевим деловањем, у овом периоду је активан и Рашко Димитријевић, једна од најзначајнијих и најхаризматичнијих фигура ране фазе српског алпинизма. Његова алпинистичка активност траје од 1927. до 1959. године, са доминантном оријентацијом ка Јулијским и Камнишким Алпима, уз повремене одласке у Дофинске Алпе и Бернинске Алпе. Димитријевићев допринос српском алпинизму није ограничен само на пењачку активност: његове књиге *Књија о њанима* и *Ка висинама и ђушању* сматрају се класичним делима у контексту историје српског алпинизма. По професији, Димитријевић је био професор књижевности на Универзитету у Београду и члан Алпинистичког одсека Београд, чиме се у његовој личности спајају алпинистичка пракса и интелектуално промишљање планине.

Током Другог светског рата алпинистичка активност готово у потпуности престаје. Обнова пењања започиње после рата и има посебан значај јер се по први пут систематски усмерава на домаћи терен, чиме започиње процес стварања организоване алпинистичке делатности у Србији. Кључна година у том погледу је 1951.

У Горњачкој клисури у Хомољу, Алексић заједно са припадницима млађе генерације – Исток Паљаруци и Иван Стојановић – учествује у реализацији смерова који ће постати темељ домаћег алпинизма. У јуну 1951. године испењан је Гребен Ладне воде (V+ / IV, око 130 м), смер који временом стиче статус ултракласика српског алпинизма. Исте године, у јулу, испењан је и Истоков смер (V, око 100 м), који остаје трајно присутан у пењачкој пракси у Србији.

Посебан искорак представља прва зимска алпинистичка активност, остварена у марту 1951. године, када је у јужној стени Крша Чврље испењан зимски првенствени смер (око 400 м). У овом успону учествују Станко Алексић, Исток Паљаруци, Добривоје Гаћеша, Миливојевић и Илија Савић. Тиме започиње систематски развој зимског алпинизма на домаћем терену.

Овај период, иако по обиму активности скромнији од каснијих фаза, има темељни значај за развој српског алпинизма. У њему се успоставља јасна веза између ране алпске праксе, преноса знања и формирања домаћег алпинистичког језгра, чиме су створени основи за каснији организовани развој алпинизма у оквиру планинарске организације.

Ова фаза развоја српског алпинизма представља пример формирања дисциплине кроз индивидуалне иницијативе, пре институционалног уквиривања и систематске организације.

Извори података коришћени у овом поглављу потичу из архиве Алпинистички одсек Београд, као и из књиге *Пионери њењања у речи и слици*, у издању издавачке куће Прагора, која представља кључни компилацијски извор за рани период српског алпинизма.

Многе генерације српских алпиниста су у стенама Каблара испењале своје прве успоне и током алипинистичких течајева који се у Овчар Бањи одржавају још од почетка алипинистичке делатности у Србији. На фотографији је група течајаца са инструктором Александром Џорићем.

Нажалост немамо податке за све личности које су на фотографији па наводимо само оне за које постоје подаци у архиви. Други у горњем реду са лева на десно је алпиниста из АО Каблар из Чачка са надимком Иксан, до њега је Слободан Туноновић АО Каблар, Мирјана Влаисављевић прва жена алпинистички приправник из Крушевца, Зоран Богдановић, Слободан Миловановић тадашњи начелник АО Каблар, до њега је алпиниста из АО Каблар са надимком Цујо, у доњем реду Новица Урошевић из Крушевца, Александар Џорић инструктор и до њега алпиниста из АО Каблар чије име није забележено у архиви.

Институционализација, децентрализација и европска афирмација српског алпинизма (1951–1960)

Период од 1951. до 1960. године представља преломну и формативну фазу у историји српског алпинизма. Након рата, алпинизам у Србији постепено прелази из ентузијастичке и локално истраживачке активности у институционално организовану дисциплину са јасном структуром, програмом обуке и све израженијим амбицијама.

Обнова планинарске организације 1948. године означила је почетак систематског рада, а ресор за алпинизам водио је Исток Паљаруци. Оснивањем Алпинистичког одсека Планинарског савеза Београда (АОБ) 21. децембра 1950. године почиње организована алпинистичка делатност у Србији.

Оснивачко језгро чинили су Исток Паљаруци, Станко Алексић, др Растко Стојановић, Звонимир Блажина, Иванка Блажина, Милан Корошец, Драго Черне, а убрзо се истичу и др Иван Стојановић, Добривоје Гаћеша и други. Ова генерација поставља темеље организације, методике обуке и систематског извођења првенствених успона у Србији.

Први курсеви у Кошутњаку и на Сувој планини 1951. године означавају почетак домаће алпинистичке школе. Тада се пењу први смерови у Србији, а бележи се и први првенствени успон једне жене – Радмиле Лазаревић. Посебно место у овом периоду припада Миланки Коларски, првој жени са формалним звањем алпинисте. Њен успон кроз Чопов стуб (Čopov steber) представља један од значајних домета те генерације и остаје историјски маркантан податак: тај смер до данас није поновљен од стране жене алпинисте из Србије. Истовремено, укупан број навеза из Србије које су током деценија испеле Чопов стуб остаје мањи од десет, а зимско понављање овог смера од стране алпиниста из Србије ни до данас није остварено. Ови подаци говоре о реалној тежини и трајном изазову који тај успон представља у националном алпинистичком контексту.

Паралелно са развојем у Београду долази до постепене децентрализације алпинистичке активности. У Нишу делују Александар Ђорић, Живојин Хетлеровић, Никола Нерубацки, Петар Улемек, касније Томислав Врачевић, Варвара Медведев, Петар Јовановић и Слободан Лаковић. У оквиру Студентског одсека Универзитета у Београду истичу се Бранко Турин, Милан Матић и Милутин Родић, док се активност развија и у Бору (под вођством Истока Паљаруција), као и у Сремским Карловцима, где делују Радивоје Ковачевић, Стеван Холовка, Сава Апатовић и други. Алпинизам тиме престаје да буде централизована активност и постаје шире распрострањена национална појава.

Средином педесетих година долази до техничког пробоја и продора у више тежинске степене. Успони у Шкрлатици, Триглаву и Шпику, које изводе Звонимир Блажина, Добривоје Гаћеша, Милан Матић, Зоран Марковић и Милутин Родић, означавају значајан напредак у односу на предратна достигнућа и укључивање српских алпиниста у савремене токове југословенског и европског алпинизма.

Звонимир Блажина је био алпиниста испред свог времена, његови успони су обележили читаву једну епоху српског алпинизма.

Посебно место у историји српског алпинизма припада успону Звонимира Блажине у северној стени Cima Grande у Доломитима (1955), смером *Comici-Dimai*, као и траверзи Матерхорна (1956), изведеној са Војиславом Попадићем (у Доломитима са Рајмондом Руфом). Успон у једној од „Шест великих северних стена Алпа“ представљао је први продор једног нашег алпинисте у сам врх европског алпинизма. Значајно је нагласити да смер *Comici-Dimai* у северној стени Cima Grande ни након више деценија није поновљен од стране алпиниста из Србије.

У истом периоду из алпинистичке делатности израста и Горска служба спасавања. На иницијативу чланова АОБ-а формирана је „Служба за спасавање у планини“, а прва спасилачка обука одржана је 1954. године у Пећи. Тиме алпинизам добија и снажну друштвено одговорну димензију.

Гледано у целини, период 1945–1960. представља фазу институционалне стабилизације, техничког сазревања и европске афирмације српског алпинизма. Генерација Паљаруција, Блажине, Стојановића, Алексића, Гаћеше и њихових савременика не само да је поставила организационе темеље, већ је систематски извела српски алпинизам из оквира домаћих стена и увела га у контекст великих алпских изазова – постављајући стандарде који и данас остају мерило озбиљности и континуитета у нашој алпинистичкој традицији.

Љуботен, Шар-планина (1979)
Фотографија приказује алпинисте из АО Јастребац Крушевац, током зимског успона на Љуботен (2.498 м) на Шар-планини, 1979. године. На слици, с лева на десно, налазе се: Југослав Миладиновић, Зоран Богдановић и Новица Урошевић.
Овај снимак представља један од раних документованих зимских успона чланова крушевачког алпинистичког одсека. Био је то почетак активности алпиниста из Крушевца који су током 1980-их година обележили значајан део историје српског алпинизма, како кроз техничке успоне, тако и кроз развој организованог алпинистичког рада.

Техничка зрелост и међународна афирмација српског алпинизма (1960–1970)

Период од 1960. до 1970. године представља фазу пуне техничке зрелости српског класичног алпинизма и његовог изласка у шири југословенски и европски простор. Ако је претходна декада донела институционално утемељење и организациону стабилизацију, шездесете године доносе квалитативни искорак – у тежини успона, у стилу, у географском домету и у трајности инфраструктуре.

Алпинистичка активност добија ширину. Течајеви се редовно организују, све чешће у словеначким центрима (Вршич, Корошица, Вело поље) под вођством др Растка Стојановића, што сведочи о интеграцији српских алпиниста у југословенски алпинистички простор и прихватању највиших стандарда обуке.

Пробој у велике алпске масиве

Августа 1960. године изведен је први организовани успон екипе из Србије на Мон Блан (не рачунајући Душана Јакшића из 1930). Успон су извели Милан Куљај, Иван Стојановић, Мирко Стоичевић, Душан Станојевић, Милан Предин и Оливера Симић. Истовремено, Иван Стојановић, Милан Куљај и Оливера Симић пењу Дуфоршпиц у масиву Монте Розе, чиме Оливера Симић постаје прва жена из Србије са успонима на ове алпске великане.

Исте године остварен је пробој у VI тежински степен пењањем Чоповог стуба у Триглаву и Ашенбренове у Травнику (навезе Милан Матић – Штефанец и Матић – Коларска). Ово је означило техничко изједначавање са највишим донетима југословенског алпинизма тог времена и потврдило зрелост српске школе.

Почетак првенствених успона у великим стенама

Истраживање Каранфила у Проклетијама улази у завршну и најплоднију фазу. Управо у овом периоду српски алпинисти систематски приступају првенственим успонима у великим и до тада недовољно испитаним стенама.

Кључна личност тог процеса био је Бранко Котлајић – пионир Каранфила и алпиниста који је био најзаслужнији за афирмацију овог масива и за изградњу планинарског дома у долини Грбаје. На његову иницијативу чланови ПДД „Раднички“ приступају изградњи дома, чији је пројекат израдила архитекта Вера Стаменковић.

Дом је завршен 1964. године и постао је трајна база за алпинистичку активност у Каранфилима.

Важно је нагласити да је дом у Грбаји, поред бивака на Дурмитору, једини објект планинара и алпиниста из Србије изграђен ван граница Србије. Та чињеница представља материјални доказ ширине визије те генерације и њене оријентације ка високогорским просторима изван националних оквира.

У истом периоду изведени су бројни значајни успони: први зимски успони Северног и Великог врха (Блажина – Димитријевић, 1960), „Смер Радничког“, северни гребен (Блажина – Куљај, 1963), први зимски успон Очњака (Блажина – Мочилник, 1964), успони у јужној стени Јужног врха (Блажина, Мочилник, Градишар, Станишић, Рогулић), као и успони Бранка Котлајића и Живојина Градишара, те навезе Милан Матић – Срба Петровић (Грапа Копља, 1964).

Каранфили у овој декади постају простор систематског отварања нових смерова и формирања домаће високогорске традиције.

Експедициони хоризонт

Године 1964. српски алпинисти учествују у експедицији на Кавказ на позив хрватских алпиниста, којима се придружују као равноправни чланови акције. У саставу те експедиције били су Звонимир Блажина и Живојин Градишар.

Током акције испењани су Елбрус, Пик Кавказ, Бжедех и Пик слободне Шпаније, али најзначајнији подухват представљало је пречење северног и јужног

врха Ужбе. Траверза Ужбе спада у један од најозбиљнијих и технички најзахтевнијих подухвата на Кавказу тог времена. Посебно је значајно што та траверза до данашњих дана није поновљена од стране алпиниста из Србије, што јој даје трајну историјску тежину.

Историјски значај декаде

Шездесете године означавају прелаз у фазу пуне техничке и концептуалне зрелости српског алпинизма. Чопов стуб означава улазак у највиши технички ниво тог времена. Каранфили представљају почетак систематских првенствених успона у великим стенама и формирање сопствене високогорске школе. Траверза Ужбе представља међународни испит зрелости – подухват који ни данас није поновљен.

Српски алпинизам у овој декади више није локална активност, већ равноправан учесник ширег алпинистичког простора, спреман за експедициону еру која ће уследити.

Зоран Богдановић и Слободан Миловановић, инструктори алпинизма, који су одшколовали бројне генерације српских алпиниста. Алпинисти са најдужим активним стажом у историји српског алпинизма

Златне године српског алпинизма (1980–1990)

Осамдесете године представљају зенит српског алпинизма у XX веку. У овој деценији домаћи алпинизам достиже највиши технички, организациони и експедициони ниво. Велики број првенствених успона, продор у светска горја, развој ледног пењања, екстремног скијања и институционализација специјалистичке обуке сабрани су у период изузетне стваралачке снаге.

Ово је без сумње најинтензивнији и најплодоноснији период у историји српског алпинизма.

Експедициони искорак – Тјен Шан 1987

Године 1987, на конкурс тадашње СФРЈ, на основу дотадашњих успона, Зоран Богдановић и Радослав Милојевић улазе у састав алпинистичке репрезентације СФРЈ и одлазе на експедицију у масив Тјен Шана.

На врху после првенственог успона Пик Симона Тјеншанског: Зоран Богдановић, Нивес Боршић и са заставом Едо Ретељ.

У леденој стени врха „Вох“ пењу се на првенствени успон и тиме испишу историју: први првенствени успон српских алпиниста у великој леденој стени у једном од највећих планинских масива света. Овај успон до данас није поновљен.

На истој експедицији покушавају технички изузетно захтеван успон у леденој баријери у наставку врха Слободна Кореја. Због лоших услова и лавинске опасности успон није завршен, а повлачење се одвијало у изузетно сложеним околностима. Неколико дана касније, Богдановић у навези са Едом Ретељем и Нивес Боршић пење првенствени смер на Пику Симона Тјеншанског.

Убрзо потом, Богдановић соло понавља Далматински смер, који су претходно првенствено испењали Ретељ и Бранко Шепаровић. То је први пут у историји српског алпинизма да један српски алпиниста врши прво понављање тек испењаног смера – и то соло – у великом светском горју. Овај чин до данас није поновљен.

Централни Алпи, Долонити и Метеори – захтевни технички успони

Српски алпинисти 1986. године пењу Ребуфатов смер у јужној стени *Aiguille du Midi*, чиме остварују један од првих озбиљних продора у захтевне техничке успоне централних Алпа.

Пакленица 1985. Првомајски скуп алпиниста СФРЈ. Тадашњи начелник АОБ Зоран Богдановић после успона Форма Вива у Аница Куку сређује опрему.

Исте године, у Грчкој, Зоран Богдановић постаје први српски алпиниста који пење у Метеорима. У највећој стени Метеора – Гранд Метеори – у навези са грчким алпинистима пење Контрапрограм (500 м, 6+). У годинама које следе Метеори постају редовна дестинација српских алпиниста, али Контрапрограм до данас нема српско понављање.

Изводе се и бројни успони у Долонитима, на Матерхорну, као и велика траверза Мон Блана, уз низ зимских и првенствених успона у Каранфилима, Комовима, Јулијским и Камнишким Алпима.

Пакленица – технички репер генерације

Пакленица током осамдесетих постаје мерило техничке зрелости. Пењу се тада најтежи смерови: Брид клина, Клин, Албатрос, Форма Вива, Кондор, Ел Пасо.

По својим успонима посебно се издвајају: Александар Аничич, Предраг Костић, Радослав

Радослав Милојевић и Предраг Костић после успона у великој стени Цифа у Британској Колумбији Канада Раца и Пеђа су својим успонима исписали добар део историје српског алпинизма осамдесетих година прошлог века. Обојица су били чланови прве српске алпинистичке експедиције „Памир 1988“, обојица су испењали бројне првенствене успоне и многобројна прва српска понављања. Пеђа је почетком осамдесетих година прошлог века испењао Бацину Кантну *free solo* у патикама за трчање, соло успон, успон који још увек није поновљен ни после скоро 50 година. Раца је активан преко скоро пола века и требала би књига да излистамо све његове успоне.

На глечеру Москвина. Прва српска алпинистичка експедиција Памир 1988. Милосав Марковић и Зоран Богдановић вођа експедиције

Милојевић, Зоран Богдановић, Благоје Мићковић, Мирослав Марковић и Миленко Савић.

Првомајски скуп алпиниста Југославије био је годишње окупљање алпинистичке елите тадашње државе. Никада пре нити касније на једном месту није било окупљено толико квалитетних алпиниста.

Памир, са лева на десно: Миленко Савић лекар експедиције, Владимир Куљамин официр за безбедност из СССР, Недељко Тодоровић метеоролог и логистичар, Небојша Ђорђевић алпиниста, Албин Пољанец алпинистички приправник, Предраг Костић алпиниста, Зоран Богдановић инструктор алпинизам и вођа експедиције, Радослав Милојевић алпинистички инструктор, Дубравко Ђуричин сниматељ, Андријез Блацха придружени из Пољске, Дина Пејчиновић алпинистички приправник и писац дневника експедиције, Борис Тегин координатор из алпинистичког савеза СССР, Марковић Милосав алпинистички приправник, Благоје Мицковић алпинистички приправник и кувар експедиције

Првенствени класици и зимски домети

У овој деценији настају смерови који постају класици српског алпинизма: Љубичаст сан, Кобра, Спомински за Нејца, Нана, Нирвана, Деда Алексин.

Миленко Савић и Зоран Богдановић 1982. године пењу први зимски успон на Јужни врх Каранфила, чиме је затворен последњи велики зимски класик тог масива.

Посебно место у историји овог периода заузима првенствени зимски успон Сириуса у северној стени Дурмитора. Смер је тада представљао један од најтежих првенствених зимских смерова у домаћим стенама, а Зоран Богдановић га је испењао заједно са својим течајцима Благојем Мићковићем и Стевом Цупаћем током зимског алпинистичког курса.

До данас се није поновила ситуација да се у оквиру зимског алпинистичког течаја, са полазницима курса, испење првенствени смер такве тежине.

Free solo – граница која траје

Предраг Костић пење *free solo* Бадину кантну (VI).

То је први пут да српски алпиниста пење смер те оцене без ужета. Тај чин до данас није поновљен и представља једну од највиших менталних и техничких граница домаћег алпинизма.

Лед, Гросглокнер и развој турног скијања

Осамдесете означавају почетак систематског развоја ледног пењања.

Прве успоне уз залеђене водопаде изводе Зоран Богдановић и Радослав Милојевић, а придружују им се Бранко Падежанин, Стево Цупаћ и Благоје Мићковић.

Године 1989. организован је први курс за пењање у леду за алпинисте из Србије на подручју Гросглокнера у Аустрији. Курс је водио тадашњи начелник АОБ, Зоран Богдановић. То је био први формални и систематски организован вид обуке српских алпиниста за пењање у леду.

Године 1985, на савезном курсу у Словенији под вођством Романа Робаса, Зоран Богдановић, Влада Ђурић и Слободан Думић завршавају курс за инструкторе турног скијања.

Сана Зулић је своју алпинистичку каријеру и историјат женског српског алпинизма обележила многобројним првим женским српским понављањима у великим алпским стенама, такође и својим радом у организацији алпинистичке заједнице у Србији. Са Санином Вујићем аутор је првог водича „Стене Србије“ и као инструктор учествовала је на многим алпинистичким течајевима. Ако би бирали прву даму у историји српског алпинизма та титула би неоспорно била за Сану. Сана и Саниша после првог понављања Фреднојевог Стебра.

Турно скијање потом постаје саставни део редовне алпинистичке обуке у Србији.

Жене које су обележиле осамдесете

Дина Пејчиновић пење у Алпима и Пакленици, а 1988. године учествује као једини женски члан прве српске експедиције на Памир.

Ивана Митић, члан АО Ниш, 1982. учествује у Краљевској траверзи Мон Блана заједно са Југославом Миладиновићем, Данијелом Китановићем и Зораном Богдановићем, чиме постаје прва жена из Србије која је извела ову захтевну високогорску туру. Остварила је и више првенствених успона у Сићевачкој клисури и на Каблару.

Током течаја полазници су извели неколико успона у масиву Гросглокнера, чиме су стекли прва практична искуства у алпском леду и поставили темеље за даљи развој високогорског алпинизма у Србији.

Фото: Зоран Великанац

Снежана Перовић пење у Алпима, Кавказу, Пакленици и на Дурмитору. Године 1989. изводи један од ретких зимских успона на Триглав и, према тада доступним подацима, вероватно први зимски успон Триглава који је извела алпинисткиња из Србије. Била је једна од ретких жена тог времена која се активно бавила турним скијањем, а и данас је активна у тој дисциплини у 62. години живота.

Регионални центри и нова генерација

АО Јастребац из Крушевца бележи снажну активност кроз Радослава Милојевића, Југослава Миладиновића, Горана Лисичића, Сашу Арсића и Драгутина Пајића.

У Бору се формира изузетно талентована генерација, међу којима се посебно издваја Мирослав Марковић, алпиниста великог потенцијала.

Александар Аничкић, са импресивним резимеом успона у Алпима и Доломитима, као и првенственим смеровима Нирвана и Љубичаст сан, заузима посебно место у историји српског алпинизма.

Закључак

Осамдесете године представљају врхунац једне епохе. То је период када српски алпинизам:

- остварује првенствене успоне у великим светским горјима,
- пење захтевне техничке смерове у Алпима и Доломитима,
- уводи алпски стил на великим висинама,
- развија ледно пењање и турно скијање,
- помера менталне границе free solo успонима,
- формира сопствену експедициону традицију.

У историјском контексту краја једне државе, овај период остаје забележен као најинтензивнија и најамбициознија деценија у историји српског алпинизма.

Архивски опис фотографије – Гросглокнер, Аустрија (1989)

Фотографија приказује завршни успон и долазак на врх Гросглокнера током првог званичног течаја пењања у алпском леду, који је 1989. године организовала Комисија за алпинизам Србије. Овај течај представљао је историјски тренутак за домаћи алпинизам, јер је по први пут спроведена формална обука у реалним алпским условима.

На фотографији, на самом врху Гросглокнера, налазе се: Зоран Великанац, Новица Јовановић, Ламброс Худелудис, инструктор Зоран Богдановић и Драган Златановић. Учесница течаја Душанка Трифуновић тог дана није кренула у завршни успон, али је била део групе током целокупне седмодневне обуке.

Течај је трајао 7 дана, а програм је обухватао:

- технике кретања и осигурања у стрмом леду
- израду сидришта и методе заустављања пада
- процедуре спасавања и самоспашавања
- рад у високогорским условима и процену ризика
- вођене успоне у леденим и комбинованим смеровима масива

Увод у деценију (1990–2000)

Деценија 1990–2000 представља једно од најдинамичнијих раздобља у историји српског алпинизма. Упркос ратовима, санкцијама и изолацији, наши алпинисти постижу резултате који померају границе техничког и висинског пењања. Посебно место заузима експедиција „Памир ’90“, јер је успон на Пик Ленин (7134 м) постао највећа висина коју су алпинисти из Србије достигли до тог тренутка, тадашњи званични висински рекорд српског алпинизма и прекретница која је показала да је српски алпинизам сазрео за улазак у Хималаје.

После успона Бороткиновим Стебером Зоран Богдановић и Радослав Милојевић

1989 – Мини експедиција АОБ у Грузији (Кавказ)

Учесници: Радислав Милојевић, Зоран Богдановић, Предраг Костић, Снежана Перовић Богдановић.

Експедиција је била усмерена на техничко пењање у великим леденим стенама, а не на изласке на врхове. Успони су извођени из базног логора у Местији, у грузијском делу Кавказа. Посебан значај ове акције лежи у чињеници да је у тиму учествовала и жена алпиниста, што је био први случај после учешћа Дине Пајчиновић на експедицији „Памир“ 1988. године. Снежана Перовић Богдановић била је у то време једна од најактивнијих алпинисткиња у Србији, са бројним успонима у Дурмитору, Пакленици и Алпима.

У истом периоду женско присуство у алпинизму обележила је и Ивана Митић (АО Ниш), чији је ауторски смер „Иванин жљеб“, испењан заједно са Зораном Богдановићем у стенама Каблара, временом постао класик српског спортског и алпинистичког пењања и један од најпознатијих женских смерова тог доба.

Вредно је истаћи да је Снежана Перовић Богдановић данас, са 62 године, и даље активна као турно скијашица и планинар на подручју Канаде и САД.

1989 – Први курс за ледно пењање алпиниста Србије (Гросглокнер)

У истој години одржан је и први специјализовани курс за ледно пењање алпиниста Србије, у

масиву Гросглокнера. Инструктор је био Зоран Богдановић, а полазници: Зоран Великанац, Новица Јовановић, Ламброс Худелудис, Драган Златановић и Душанка Трифуновић.

Овај курс представљао је прву формалну обуку из ледног пењања у Србији и поставио је темеље за каснији развој техничког и експедиционог алпинизма деведесетих година.

1990 – Експедиција „Памир ’90“ – Пик Ленин (7134 м)

Учесници: Зоран Богдановић (вођа), Стево Цупаћ, Небојша Васовић, Зоран Великанац, Предраг Костић, Ламброс Худелудис, Новица Јовановић, Ненад Трипковић, Ђорђе Грујић, Слободан Миловановић.

На врх су се попели Зоран Богдановић и Ламброс Худелудис, док је Предраг Костић достигао висину од 7050 м. Успон на Пик Ленин представљао је тадашњи висински рекорд српског алпинизма. Неколико дана пре доласка наше екипе, лавина је збрисала камп 2 (5300 м) и усрмила 43 планинара.

1990 – Експедиција АОБ на Кавказ

Вођа: Зоран Богдановић. Остварен успон на Елбрус. Планирани успон у леденој стени Донгузоруна није реализован због изузетно лоших временских услова.

1991 – Експедиција „Анапуерна IV“

Организатор: АО Београда. Вођа: др Миленко Савић. Учесници: Р.

Милојевић, Б. Падежанин, З. Богдановић, Б. Мићковић, П. Милошевић, Р. Марић, С. Цупаћ, Е. Чолаковић. Испењана северна стена висока 1350 м, IV степен, лед до 80°. Олуја је спречила излазак на вршни гребен.

1991 – Маунт Кенија (Нелион, 5188 м)

Успон: Зоран Богдановић и Ламброс Худелудис. Ово је био први пут у историји српског алпинизма да су алпинисти из Србије испењали технички захтевну стену на врху преко 5000 м.

1991 – Хан Тенгри (7013 м)

Успон: Драган Златановић (у оквиру БиХ експедиције).

1993/94 – „Зимска огрлица“ Каранфила

Учесници: Н. Галић, М. Љубојевић, Б. Петровић, Т. Келић, С. Матијевић.

Један од најзанимљивијих и технички најзахтевнијих зимских успона тог времена.

1995 – „Перу ’95“ (Уаскаран и Алпамајо)

Учесници: Р. Милојевић, С. Цупаћ, Н. Трипковић, М. Љубојевић.

Алпамајо (5990 м)

Уаскаран (6750 м) – достигнут вршни гребен испод главног врха.

1996 – Лобуче (6145 м)

Успон: М. Савић, Т. Келић.

1996 – Меру Пик (6421 м)

Успон: Р. Милојевић, Л. Худелудис, И. Пантелић.

1998 – Елбрус – државни рекорд у ски спусту

Екипа: И. Лаковић, М. Цетиња, Р. Милојевић, М. Павловић, Ј. Лазаревић, О. Ђукић.

Спуст са 5400 м – државни рекорд.

1999 – „Вулканска трилогија“ у Мексику

Зоран Богдановић је извео успоне на:

- Пико де Оризаба (5611 м)
- Ицаксиватл (5230 м)
- Невадо де Толука (4691 м)

Историјски значај:

Зоран Богдановић је извео соло првенствени успон у великој леденој стени Пико де Оризабе, трећег највишег врха Северне Америке. Ово је једини познати случај у историји српског алпинизма да је један алпиниста сам испењао првенствени смер на једном од познатих светских врхова.

Крај 1990-их – Северна Америка и Канада

Зоран Богдановић изводи бројна прва српска понављања, техничке успоне, ски траверзе и екстремне спустове у САД и Канади.

1999 – Жијово

Почетак систематске обраде стене Жијово.

Нове смерове трасирају: И. Лаковић, М. Ивачковић, Д. Бранковић, М. Чалија.

1999 – НАТО агресија – алпинисти у спасавању

Формиран специјални вод алпинистичко-спелео

спасилаца.

Вођа тима: Радислав Милојевић.

Акције: спасавање у рушевинама ЦК на Ушћу, РТС-а и амбасаде Кине.

Јединица одликована Орденом за храброст.

Издаваштво, академски рад и култура

1994 – покренут Планинарски гласник.

1995 – књига „Највише планине света“ (В. Вукашиновић).

1998 – билтен Путник (ПС Војводине) почиње да прати и алпинизам.

У истом периоду значајан допринос даје и академска заједница:

– Негован Спасић 1988. године дипломира на тему историјата алпинизма у Београду, што представља један од првих систематских академских радова о овој области.

– Зоран Богдановић 1989. године завршава дипломски рад из области методике пењања у сувој стени, након чега постаје први тренер специјалиста за алпинизам у историји српског алпинизма.

Оба рада налазе се у архиви Факултета за физичку културу у Београду и у каталогу Народне библиотеке Србије.

***Напомена о комерцијалним експедицијама**

Крајем деведесетих година долази до нагле експанзије комерцијалних експедиција на Хималаје и Анде. На такве успоне одлазе појединци из Србије који могу да финансирају учешће у комерцијалним групама и водичким агенцијама.

Ови успеси нису део организоване алпинистичке делатности у Србији, али у ширем контексту представљају почетак нове ере високогорског планинарства.

Сана Зулић инструктор алпинизма и прва жена која је била начелник Алпинистичког одсека Београд на излазу из Френдојев стебер Аги де Миди прво српско понављање смера у навези са Синишом Вујићем - алпинистички инструктор и такође начелник АОБ.

ПРЕЛАЗ У НОВУ ЕРУ (2000–2025)**Сажетак**

Период 2000–2025 означио је прелаз српског алпинизма у нову еру: институционално јачање, интензивнија међународна сарадња и низ техничких и експедицијских успеха. Развој дисциплина леда, микса и суве стене, масовно отварање првенствених мерова и појединачни резултати подигли су стандард домаће сцене и поставили темеље за наредну деценију.

Контекст и развој

Обнова и ревитализација домаћих пењачких сектора довела је до пораста броја табора, семинара и организованих тренинга. Интензивирање међународних веза кроз учешћа на УИАА и БМЦ камповима омогућило је трансфер техника и знања.

Током прве деценије формирала се систематска припрема за велике алпске циљеве и техничке дисциплине које су касније дале конкретне резултате.

Домаћи сектори и технички помаци

Горњачка клисура, Сићевачка, Сува планина, Јерма, Тара и Бељаница постали су центри интензивног отварања првенствених смерова. У Горњачкој клисури забележено је више од тридесет првенствених смерова у периоду 2020–2024, међу којима се истичу *Ego trip*, *Tumbalumba*, *Chungalunga*, *Домино*, *Kamenchungu* и *Екстаза*. Паралелно је растао број ледних и микс смерова; појавили су се пењачи који на врхунском нивоу комбинују спортско, ледно и микс пењање.

Додатни првенствени успони у иностранству

Поред домаћих и међународних успеха, забележени су и значајни првенствени успони ван граница Србије:

- Проклетије 2024 – нове првенствене линије Леви директ, Десни кроше (VII+ / A0, 400 м), тим: Душан Старицац, Игор Милошев, Немања Дабижљевић.
- Прво зимско понављање Грапе Копља – Игор Милошев, Милош Милановић.
- Првенствени зимски успон на Прењу смер Супер директни (M6 70° A14, 700 м) – Игор Милошев, Един Зухрић.

Истакнути успеси и догађаји

- Прво српско понављање северне стене Ајгера *Heckmair Route 1938*, ED M6 W15 60° 1800 м

Heckmair ruta Ajger 1938 ED M6 W15 60° 1800 м, 07.04.2025 – тим: Душан Старицац Стари, Игор Милошев, Милош Милановић Гризли, Никола Ђурић.

Соло ропе-соло Копље – Немања Дабижљевић, десет сати самосталног пењања; догађај који одмах следи - Ајгер понављање и поставља нови стандард за соло и техничко пењање у региону.

Pico de Orizaba, Мексико (1999)

Фотографија приказује Зорана Богдановића непосредно након соло првенственог успона у ледено-комбинованом смеру на Pico de Orizaba (5.636 м), највишем врху Мексика и трећем највишем врху Северне Америке. Успон је изведен 1999. године.

Овај несвакидашњи успех представља један од веома ретких соло првенствених успона у целокупној историји српског алпинизма, и уједно први забележени случај да српски алпиниста изведе првенствени соло успон на неком од међународно познатих врхова. Тиме је остварен значајан допринос развоју домаћег високогорског и техничког пењања на прелазу из 20. у 21. век.

– Ајгер, Швајцарска, 7.4.2025.

Тим: Душан Старицац Стари, Игор Милошев, Милош Милановић Гризли, Никола Ђурић. Након Ђурићевог успона у *Walker Spur*, српски алпинисти су у историју домаћег алпинизма уписали још једно од „проблема Алпа“.

- Соло успон кроз Копље

Немања Дабижљевић изводи ропе-соло кроз смер Копље, десет сати самосталног пењања. Пре Немање, нико из Србије није соло пењао тако захтеван смер; овај соло успон поставља нови стандард за самостално и техничко пењање у региону и одмах следи као кључан догађај после Ајгер понављања.

- Први српски успон оцењен WI6+ у леду Лука Богдановић, *French Reality*, *Rocky Mountains*, Канада — први забележени српски успон оцењен WI6+, потврда преласка домаћег ледног пењања у виши технички ранг.

- *Big Drop Rocky Mountains* најтежи микс и лед Лука Богдановић пење најтежи успон у леду и миксу који је неко од алпиниста Србије испењао, *Big Drop osena* WI7 M8. Овај успех помера границе техничког пењања у леду и миксу за домаће пењаче.

- Зимско понављање кроз Копље Игор Милошев и Милош Милановић изводе зимско понављање кроз Копље, улазак у озбиљна зимска понављања великих стена региона.

- Два 7000+ врха у једној сезони Игор Милошев 2024. пење врхове Корженевска 7105 м и Комунизам 7495 м; овим успонима Игор је потврдио да је свестран алпиниста. Поред тога, Игор је био и на Деналију, што додатно потврђује његову експедицијску ширину.

- *Shannon Falls* директна варијанта – прво српско понављање Зоран Богдановић, ветеран српског алпинизма, у 62. години, у навези са пољским партнером, пење директну варијанту залеђеног водопада *Shannon Falls* (340 м, WI4) и тиме изводи прво српско понављање тог смера. Овај успон је посебно интересантан због чињенице да га је Зоран испењао у 48. пењачкој сезони свог живота, са 62 године, што додатно наглашава континуитет и издржљивост ветерана.

- *Portero Chico, Meksiko* – *Time Wave Zero* Лука Богдановић постаје први српски алпиниста који пење у сектору *Portero Chico*; током боравка извео је више од десет смерова, међу којима се

посебно издваја *Time Wave Zero* (23 дужине, 5.12а YDS). Овим успехом Лука потврђује да није само врхунски пењач у леду и миксу, већ и у сувој стени.

Додатне напомене о првенственим успонима у региону

- Проклетије, Дурмитор, Биоч, Прењ – током периода 2000–2025 забележено је интензивно отварање нових првенствених линија и понављања. Многи од кључних протагониста активно су радили на мапирању и извођењу првенствених смерова у овим масивима.

Издаваштво, документовање и перспективе

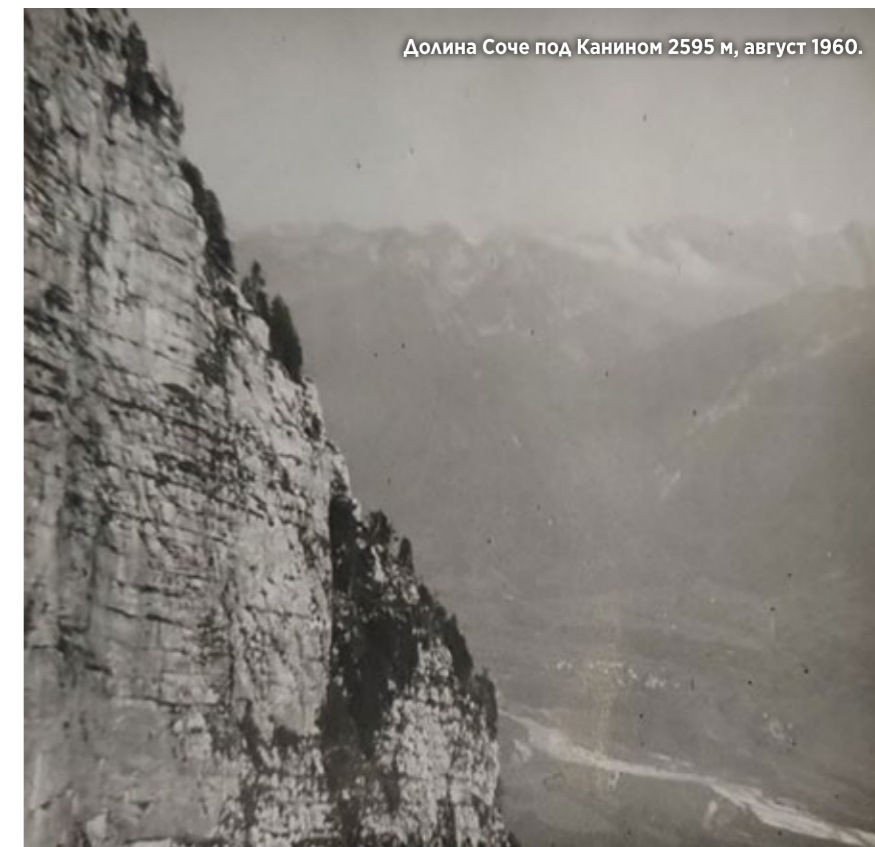
Континуирана издавачка активност, нови водичи и монографије обогаћују домаћу литературу. Дигитализација архива и систематско бележење првенстава и експедиција омогућавају трајно чување знања и искустава. Перспектива за наредни период лежи у даљем развоју техничких дисциплина, преношењу знања и подстицању међународних искустава; преостали изазови и даље мотивишу нове генерације.

Разговор са председницима Планинарског савеза Србије у периоду од 1993. до 2026. године

ДРАГАН БОЖОВИЋ (1993–2001)

Како је изгледао ваш планинарски почетак и шта вас је то највише мотивисало да наставите да се бавите планинарством?

– У својој 93. години и после 67 година бављења планинарством лепо је осврнути се на нека давна времена и почетке. Оно што ме је непосредно повезало и укључило у тај племенити спорт, и више него спорт – покрет, са снажном културном димензијом, то је пука случајност. Мој први годишњи одмор је износио 30 радних дана. То је неслућено богатство за онога ко то уме да искористи. Без обзира на моју љубав и склоност према природи уопште, моја потреба за регенерацијом ме је навела да изаберам за свој први годишњи одмор планину. Мој први избор био је Дурмитор, али сам сплетом околности ипак отишао у Словенију. Бовец, долина Соче... нашао сам се у окружењу невероватне лепоте. Видим, постоји планинарско друштво и тамо се распитам, сазнам да постоји дом на колико се сећам негде око 1700-1800 метара, који је отворен викендом. Учиним нешто што данас никоме не бих препоручио – у опреми која је потпуно цивилна, градско одело, једино ципеле са новим гуменим ђоном, две торбице које се ставе преко рамена, али у које могу да стану сендвичи, чутурице с водом, евентуално сложена мајица, можда један чемпер, ништа више, упућујем се према највишем врху у том низу алпских врхова. У дому ме сачекује чика Зајц, у преводу зец. Пита ме када сам пошао и ја му кажем. Зачудио се што сам за четири сата стигао. Чика Зајцу сам се очигледно допао па ме је повео на можда сат, сат и нешто од дома, до једног гребена те моћне, огромне планине. И ту наилазим на своје прво висинско искуство. Испод ногу је, једно 1600-1700 метара веома стрмог, да не кажемо вертикалног пада. Зајц ме одводи на место које ћу памтити док сам жив. Огроман број невероватно лепог алпског растиња, законом заштићеног и чика Зајц ми каже ту не води свакога, само понекога за кога оцени да ће само да се диви, а да неће ништа дирати. То је једна епизода која остаје у сећању и која представља један од оних мамаца на које ћете се дефинитивно

Долина Соче под Канином 2595 м, август 1960.

Мангарт 2678 м, август 1960.

уловити и остати посвећени планини, природи, лепоти доживљаја. Сутрадан, излазак према врху, то је неколико сати хода, а врх је 2595 метара. Враћам се у Београд – у посети мајци дошла је рођака Зага Божовић, која је предратни планинар. На њено питање где сам био и шта сам радио за време одмора, а на мој одговор, она ми је рекла „Па, дођи код нас у Авалу“. И то је био

Никола Ђурић

Искусан ветеран домаће сцене; једини српски алпиниста који је до сада успешно савладао два проблема Алпа, што га издваја као кључну фигуру у историји домаћег алпинизма и симбол континуитета и традиције високог алпинистичког умећа. Забележио је бројне првенствене успоне у тандему са Душаном Старинцем у Проклетијама, Дурмитору и Биочу.

Игор Милошев

Специјалиста за високе експедиције и зимска понављања; 2024. попео врх Корженевска 7105 м и Комунизам 7495 м, а био је и на Деналију. Забележио је многобројне првенствене успоне, зими и лети, у Проклетијама, Прењу, Биочу и Дурмитору. Један је од најактивнијих алпиниста генерације, познат по комбинацији техничке прецизности и експедицијског искуства.

Немања Дабижљевић

Познат по храбрости и самосталности: специјалиста за екстремно тешке успоне у сувој стени и за соло успоне; извео је ропе-соло кроз смер Копље у трајању од десет сати. Његов соло успон поставио је нове стандарде ропе-соло технике у домаћим секторима.

Лука Богдановић

Потврђени резултати укључују први српски успон оцењен WI6+ (*French Reality, Rocky Mountains*) и понављање тешких микс и лед линија као што је *Big Drop* (WI7 M8). Лука је активан и у сувој стени, са значајним понављањима у иностранству.

Душан Старицац Стари

Искусни алпиниста и вођа терена; активан у отварању првенствених линија и организацији експедиција. Забележио је бројне првенствене успоне заједно са Николом Ђурићем у Проклетијама, Дурмитору и Биочу. Члан тима који је извео понављање на Ајгер.

Милош Милановић Гризли

Активан и плононосан алпиниста специјализован за велике стене и зимска понављања; аутор је многобројних првенствених успона у Дурмитору, Проклетијама, Биочу и на Прењу. Учествовао је у зимској варијанти Копље и у тиму за Ајгер. Такође је активан у дру тоолинг дисциплини.

мој корак у планинарство. А шта је то одржало моје интересовање за бављење планинарством? Одговор је једноставан. Ја сам се можда месец, два после тог одмора укључио у „Авалу“ и тамо затекао људе који су били предатни искусни планинари, који су обиловали знањем. Атмосфера у друштву, то што се тамо чуло и

Отиш на Прењу 2097 м, август 1965.

што се реферисало о оствареним излетима, за мене је то представљало планинарски универзитет. Био је то спој зрелости, знања, искуства и младости, јер је „Авала“ била друштво при Медицинском факултету. С једне стране имате претежан број предатних планинара, чланова Српског планинског друштва учлањених у Авалу, прилично велики део и у „Победу“ и много младих људи жељних доживљаја, природе, искустава и у том сјајном споју сам се ја нашао као почетник и ученик, а имао сам шта научити од много искуснијих.

Изабрани сте за председника Планинарског савеза Србије 1993. године у тренутку када је организација била у великој кризи. Колико је било тешко обновити рад ПСС и од чега је прво требало почети?

– Одговор на ово питање је мало сложенији.

Радило се заправо о томе да су у општем друштвеном пресабирању и тражењу путева за организацију укупног друштва, учињени неки кораци који су могли важити за државну управу, али који су потпуно неодговарајући за спортске организације, па и Планинарски савез Србије. Реч је била о такозваном једногодишњем мандату. Управни одбор ПСС чинили су изабрани, обично врсни планинари, људи који имају иза себе успехе и који су популарни у својој средини. То је једно, а сасвим је друго ако изабран човек и таквих склоности, буде

принуђен да у једној години овлада свом техником управљања, финансирања, планирања и свега онога што чини живот једне сложене организације. Наравно, да неко од тако претходно изабраних просто нити је спреман, нити вољан да одговори тим задацима. То је Савез довело у једну тешку кризу, која је потрајала више од две године. Догодило се да бројна и кадровски снажна планинарска друштва организују сопствени планинарски живот у, да кажемо потпуном садржају – едукативном, спортском и стручном, дакле у сваком погледу које планинарство чини. Таквих друштава је нажалост ипак мали број. Шта са друштвима која имају 30-40 чланова, који немају кадровски потенцијал за развој? Она вену, планинарство опада, стварају се фигуративно могу рећи снажна острва попут четири-пет друштва у Србији сама себи довољна, али то више није покрет. То је за људе који искрено мисле, који су искрено у покрету и који му желе добро, сигнал за опасност. И тако је кренула иницијатива, колико је мени познато покретач је био у то време председник ПД „Авала“ Миодраг Радоичић. Он је обавио разговор са извесним бројем истакнутих планинара којима је предложио да формирају групу која би радила на обједињавању развијених планинарских друштава и враћању у целовити систем који чини Савез. Неколико имена се прихватило, неки други су имали разне разлоге због којих то

нису прихватили. Та имена треба поменути јер су темељ онога што Планинарски савез Србије данас чини – Крсто Жижић, дугогодишњи председник ПД „Железничар“, врстан планинар, изванредних достигнућа, сјајна личност која окупља људе око себе и уме да предводи, човек великог знања; Влада Поповић, својевремено председник „Победе“, моћног друштва, богатог историјом, чланством и знањем, који је својом активносту много унапредио у једном периоду рад тог друштва; Божидар Вељковић, својевремено председник ПД „Радио Београда Златибор“, човек од пера, који је много допринео уобичавању планинарске историје и издавању прегледа развоја планинарства поводом 100 година његовог настанка и обележавања тог датума. Радовин Недељковић, професор географије, председник „Гимназијског планинарског друштва“ у Смедереву, човек велике ерудиције, члан управе Српског географског друштва и аутор у оно време код нас непознате, такозване неме географске карте, која је изванредно педагошко средство за учење географије. Радоичић ме је питао да ја будем члан те екипе. Изненадио сам се, али сам ту обавезу ипак прихватио. Ова екипа је веома студиозно, темељно сагледала дотадашње токове организације и развоја послератног планинарства у Србији и кренула у размишљање како да постави на шире основе програм развоја

планинарства који ће бити такав да мобилише постојеће планинарске персоналне снаге, али и да остави отворене могућности за развој нових облика за које смо наслућивали да могу да настану или су почињали већ да настају. Дакле, програм који је отварао врата за будући развој. Програм, груписан у неких 28 тачака колико се сећам, је изнет скупштини која је обновила рад и прихватила тај програм, изабрала нову управу у којој су сви поменути били чланови. То је био почетак који није био једноставан. Било је потребно много стрпљења и дипломатске вештине да се јака друштва прилагоде новој, али у ствари нормалној и правој ситуацији, да изађу из оквира већ укорених својих навика у раду. Ту су онда поједине личности учиниле значајне кораке, уз разуме се поменуте учеснике који су зачеци те идеје и који су своја друштва водили у том правцу. Рецимо, попут Бориса Мићића који је савршено оценио који је прави пут развоја и који је учинио много да се кадровски и стручно моћна „Победа“ корак по корак укључи у укупни систем. Било је наравно и других људи из других друштава, тако да је после извесног периода који није предуго трајао, Савез почео да функционише као јединствена организација. Дакле, био је то осмишљен, систематски и упоран рад да се дође до целине, која се, имате прилику да видите, срећно развила у ово што данас постоји.

Вашим залагањем је унапређен статус планинарства међу осталим спортовима и гранским спортским савезима. Да ли је по вашем мишљењу планинарство добило и тренутно има задовољавајући третман и статус у односу на друге спортове?

– Постојао је један приступ државе/друштва да се спортски живот ове земље организује на чвршћим основама, да му се омогући

перспективни развој и у том смислу су учињени неки кораци. Један је био да сваки спортски савез оцени своје активности, разврста их по значају и припреми предлог који би био корак ка категоризацији спортова по њиховој обухватности, сложености, важности и доприносу укупном спортском животу друштва. У Планинарском савезу Србије било је и те како потребе да се разложи то чиме се планинарство све бави, од основних ствари које су увођење што ширег круга људи, најрадније младих, али и свих осталих, у масовно планинарење, па онда они разни степености који воде ка врхунским достигнућима, па специјалности које су врло посебне и којима не може да се бави свако без посебне обуке и наравно личних способности. То је доста сложен посао и ту је настала једна необична ситуација, да су неки чланови друштва имали, не могу да кажем

отпор, али да се нису радо укључивали у тај посао да се направи та врста анализе бављења планинарством. Био сам принуђен да сам направим једну шему развоја од омладинских почетака ка врхунским достигнућима. Та шема је отишла у Спортски савез Србије као подлога за разматрање одлука

о следећим корацима, финансирању и остало. Листа је у првом разматрању за један глас изгубила пласман у прву категорију спортова. Одговор је био „Јесте, то је богат програм, садржајан, али то је ипак мала скупина чланова, па ево нека остане у другој групи“. Тако је Планинарски савез Србије стекао помоћ државе, која је увек била обилна. Да ли смо на месту које нам припада? Предвиђени програм је отворио могућности за развој и усавршавања. Планинарство је учинило веома велики напредак у много ком погледу. Поред изванредних достигнућа која представљају врх у овој области спорта, остаје потреба за проширењем

Митикас 2917 м, Олимп, септембар 1995.

Маглић 2386 м, Превој 2100 м, јул 1997.

Шта бисте поручили младим планинарима и шта је по вама тренутно највећи изазов с којим се планинарство у Србији суочава узимајући у обзир његов даљи развој и напредак?

– Када се подсетимо почетка нашег разговора и да је реч о моје 93 године и 67 бављења планинарством, мора се имати у виду колико су промене околности у којима се живот, па разуме се и планинарство као његов важан елемент, променио. Тренутно економске, радне и друге прилике су мање повољне за слободно време човека него што је то било некада. То наравно не значи да би активности у природи, у нашем случају пре свега у планини, требало да трпе. Напротив, оне могу бити спасоносни елемент ослобађања од пословног и радног притиска, од притиска које вам редовне животне околности намећу, а од кога се можете савршено ослободити у природи, кретњи, друштву људи који слично мисле и осећају као ви. Утолико мислим да је важније посветити део свог времена управо том спасавању од дневних притисака, што више времена провести у ономе што представља ваше освежење, релаксацију, одмор од дневног проблема. Младима пред којима је дуг животни пут, пред којима су многи радни напори, погодова је препоручљиво да се на време што више посвете, у оквиру могућности, природи, кретању, дружењу и свој оној лепоти коју планинарство садржи и појединцу доноси. Млад човек

основе за што већим бројем укључења свих генерација зависно од њихових потреба – омладине због развоја, средње генерације због накнаде оних напора које у животним, радним, пословним проблемима имају, а планинарство чини једно велико олакшање у душевном расположењу особе, па до наших најстаријих суграђана планинара, којима окупљање у свом узрасном добу чини велико задовољство, подсећање на минуле дане и осећање да нису заборављени, да су активни у оквиру својих могућности. Огроман је дијапазон активности које планинарство заправо има.

сам по себи тешко да може бити свестан свих ових елемената које сам поменуо и потреба које ти елементи изазивају, али је у рукама организације и њених програма могућност да што више младих тим путем поведе, да их усмери и обезбеди повољне околности у којима своје слободне време могу на тако добар начин да искористе. Облици су многи, неки постоје, неки ће вероватно настати као што су и постојећи облици у неком времену изгледали далеко па су настали. Дакле, увек имајмо поглед унапред, у развој и у могућности које можемо да унапређујемо и развијамо.

БОРИВОЈЕ ВЕЉКОВИЋ (2001–2009)

Када и како сте ушли у свет планинарства и шта вас је то задржало у овом спорту?

– Са 19 година отишао сам из Београда у Нови Сад. Засновао сам радни однос у предузећу ПТТ саобраћаја Нови Сад 1970. године. На Конференцији ПТТ омладине Југославије која је одржана у мају 1971. у Осијеку, био сам члан делегације ПТТ омладине из Новог Сада. Упознајем Ранислава Илића Банета из ПД „ПТТ“ Београд, планинара коме су истицале године за бављење омладинским активизмом. Створено је ново пријатељство. Уследио је позив за следеће виђење на 19. Слету ПТТ планинара Југославије почетком јула 1971. године у Великој на Папуку. Нисам ни знао за планинарски покрет у Београду и Новом Саду. Сазнао сам да у колективу где радим постоји планинарско друштво. Учланио сам се да бих путовао на Папук ради виђења са другаром. Осим планинарске књижице нисам имао ништа што би ме чинило планинаром. Тада је све почело. ПСД „Поштар“ у Новом Саду после одржаног 17. Слета ПТТ планинара Југославије 1969. године на Андрићеву на Фрушкој гори, није одржавало годишње скупштине. Активни планинари одржавали су рад друштва без руководства. Помоћ у раду пружала је Синдикална организација. Сви чланови друштва били су ПТТ радници. Као планинари почетници Милорад Николић и ја уз помоћ старијих колега планинара: Милорада Топића, Марка Јосимовића, Миланке Јоцков, Миће Стојиљковића, Наде Дацин, Ђуле Чизмадије и других, почели смо са планинарским активностима на Фрушкој гори. Помогли су нам око набавке опреме и упутили у начин рада друштва, вођења учесника на излете и походе, планинарске оријентације и скијања. Први походи били су ми „Марш трагом Расинских партизана“ на Јастребцу и „Поход Републике“ на Бељаници 1971. године. Биле су то акције са више стотина учесника и озбиљном организацијом. Милорад се ангажовао у обукама за скијање и планинарској оријентацији, а ја за омасовљење друштва и организацију излета и похода. На позив Банета учланио сам се и у ПД „ПТТ“ Београд. У пролеће 1972. године био сам члан екипе ПТТ планинара Београда за припрему 20. Слета ПТТ планинара Југославије који је одржан почетком јула на Копаонику. Исте године у летњим месецима трасирали смо стазу за марш ПТТ планинара Југославије који је одржан у септембру преко Гучева, Борање, Јагодње и Соколских планина. Биле су то основне и почетне обуке у планинарењу. Напредна обука почела је обиласком Словеначке трансверзале бр.1 из Логарске долине – Робанов кот, са првим успоном на Корошицу и Ојстрицу у Камнишким Алпима и даље. Словеначку трансверзалу број 1 завршио сам 1979. године и заслужио значку број 2642, која ми значи као планинарски орден. Бане ми је ментор, старији брат, човек који је бринуо о мени на планини како би наставио његовим корацима којим корачам и данас после 55 година. Мало ли је.

Били сте на скоро 130 планина у Србији и Европи. Које бисте издвојили као најдраже, а које су вас учиниле још искуснијим планинаром?

– Организујући излете и походе увек је постојала жеља за одлазак на неку другу планину. Све је кренуло са Фрушке горе, а настављало се одласком на акције других планинарских друштва у Србији са жељом да тамошње домаћине дочекамо на нашој Фрушкој гори. Чланство које сам анимирао тражило је одлазак увек на акције које су нас привлачиле чарима природе, планинарским стазама и врховима, добрим имиџом планинарског друштва које нам је било домаћин. Ја сам у сарадњи са искуснијим планинарима досегао моје висинске рекорде. У Србији у мноштву врхова издвојио бих Ђеравицу на Проклетијама, Љуботен и Пирибрег на Шар планини, Миџор на Старој планини,), у Македонији Големи Кораб, Солунску главу, Пелистер, Магаро, Титов врх, босанске Маглић, Зелену главу, Велики Вран, Крвавац, Вито, Опсерваторију, хрватске Биљму, Височицу, Бјелоласицу, у Словенији Триглав и Јаловец на Јулијским Алпима, Гринтовец на Камнишким Алпима, Радуху на Савињским Алпима, Велики Стол на Караванкама. На црногорском Дурмитору Боботов кук и Савин куп, Васојевићки ком на Комовима, Жљеб, Русолију и Ахмицу, у Бугарској Мусала, Вихрен, Ботев, Црни врх, Молдовјану у Румунији, у Словачкој Герлаховски штит, Риси, Кривањ и Славковски штит, Митикас на Олимпу у Грчкој и у Турској Ерџијас Даг. У Италији Гран Парадизо, а у Француској врх Dome du Goute на 4304 метра, при успону на Мон Блан.

Да ли звање „планинар-трансверзалац“, које и сами имате, одлази у заборав и како поново наше трансверзале и овај вид планинарења учинити популарним?

– Не одлази у заборав. Пример за квалитетну организацију и популаризацију планинарских путева и трансверзала можемо видети у Хрватском планинарском савезу у ком се пријављују нове обилазнице (планинарске трансверзале и путеви) и одржавају постојеће. Њихова комисија је евидентирала и оне које више нису активне јер су их друштва оснивачи напустили. У Планинарском савезу Србије овај вид активности није довољно популаризован, али постоји на индивидуалном нивоу. Мени је за пријављених првих 10 трансверзала припало звање „планинар трансверзалац“ 1982. године. До сада сам обишао 22, а прибавио сам дневнике и започео још 16. Стазама планинарских трансверзала посетићете најлепше делове планина. На њиховим трасама налазе се многе природне и створене вредности; шуме, ливаде, поточне и речне долине, клисуре и кањони, водопади, језера, прерасти, пећине, резервати за узгој дивљачи, манастири, историјски споменици.

На врху Софе на Требевићу 1971.

Комисија за планинарске терене (КПТ) Планинарског савеза Србије треба да анимира планинарска друштва да прихвате обнову угашених трансверзала, ураде пројекте за трасирање нових и ангажују се на одржавању постојећих. Начин те сарадње морају да утврде клубови и КПТ ПСС у дијалогу. Највећу помоћ у овој активности могу да пруже трансверзалци у Србији који не престају са овим активностима.

Преузели сте чело ПСС на почетку 21. века. Шта сте научили од својих претходника, а које новине сте се трудили да имплементирате, а да ће остати темељ даљег развоја планинарства код нас?

– Сада већ далеке крајем 1993. контактирали су ме ради мог ангажовања у органима ПСС. Био сам почаствован позивом на разговор. Прихватио сам и био учесник на изборима (1994/1997. и 1998/2001). За председника ПСС је изабран Драган Божовић, а мене су изабрали за потпредседника. Божовић је имао богато професионално искуство на пословима у државним службама Србије које је несебично користио за израду потребних правилника на основу којих је функционисала активност планинарске спортске гране. Слободан Гочманац искусан планинарски водич, оријентирац и спелеолог, посветио се обнови такмичења и Службе водича припремивши правилнике

Ка врху Васојевићког кома

На Еријас Дагу

На Митикасу на Олимпу

за организацију такмичења, обуку и регулисања статуса планинарских водича. Моје каљење је почело у сарадњи са њима. По истеку мандата потпредседника на изборима у ПСС бирали су ме делегати у два мандата за председника. У првом мандату секретар ПСС био је Борис М. Мићић. У том периоду био сам ангажован на теренским пословима у туризму. Нисам у потпуности могао да одговорим својим обавезама на функцији председника. Увек када је требало Борис је обављао те активности, пре свега према Министарству омладине и спорта Србије и Спортском савезу Србије. Моја ангажованост била је углавном да контактирам са планинарским организацијама лично и преко повереника из Управног одбора.

Међународна активност се одвијала у оквирима УИАА и ЕРА у оквирима региона Балкан, а представници ПСС били су врло активни. Гочманац је наставио са активностима на УИАА сертификацији правилника и програма за обуку планинарских водича. Радило се на прикупљању података са терена за трасирање Европских пешачких путева Е4 и Е7 кроз Србију. Настављен је континуитет активности из претходних година. Моја активност се одвијала у одржавању нивоа активности према зацртаним плановима и календарима акција, сарадњи са председницима комисија ПСС и контактима са планинарским друштвима. У оба мандата мој циљ био је задржати ниво активности за другу категорију спортова у Спортском савезу Србије, омасовљење чланства и стално преиспитивање критеријума за подстицање такмичара ка квалитетнијим резултатима у такмичарским дисциплинама и постизању врхунских резултата. Најтеже је било повећати проценат учешћа младих у чланству и такмичарским дисциплинама. Предњачили су као и сада спортски пењачи. У осталим спортским дисциплинама скоро да није било јуниора, а сениори и ветерани су преовладали у чланству ПСС. Било ми је важно да буде квалитетна сарадња чланова Управног одбора и комисија ПСС са руководством планинарских друштава како би помогли квалитетнијем раду са чланством. Председници ПСС, чланови Управног одбора, служби и комисија ПСС који су наставили рад од 2009. до 2025. године много су унапредили рад Планинарског савеза Србије. Новом председнику и сарадницима у 2026. години када обележавамо 125 година од оснивања Планинарског савеза Србије желим успешан и наставак квалитетног рада у мандату који је пред њима.

ЕРА конференција, Сибињ, Румунија, 2017.

БОРИС МИЋИЋ (2009–2018)

Како су изгледали ваши први кораци у планинарству и која грана/делатност планинарства вас је највише заинтересовала?

– Моје „планинарење“ започиње 1953. године када сам имао пет година. Мој ујак који је био члан Планинарског друштва „Ртањ“ (при техничким факултетима Универзитета у Београду) ме је са мајком учланио и повео на логоровање поред Црног језера на Дурмитору. Боравили смо 10 дана под шаторима. Шатори су били направљени од шаторских крила, на поду прострта слама, а преко сламе једно ћебе и два ћебета за покривање. Свако вече је била организована логорска ватра, што због грејања и светла, тако и као заштита од медведа током ноћи. Свакодневно, активности су биле пешачење (за мене, не на врхове) и купање у језеру (али тек око 11 до 14-15 часова), јер је вода пре и после тог времена била врло хладна. После две године, овог пута са оба родитеља, а сада као члан „Победе“ идемо за Први мај на Рајац. За разлику од Дурмитора где сам био сам (као дете), овде је било још деце. Уз игру, планинарење по Рајцу, са чика Душком Јовановићем и његовом супругом Љубицом сазнајемо да се сваке године за време школских распуста одржавају смене од по 10 дана само за децу (без родитеља). И од тада, сваки распуст

и лети и зими је био мој, на Рајцу. Деца (што ће рећи игра и друштво), слобода, пешачење, планинарење, упознавање са природом преко браћа шумских јагода и сличних изазова, мамиле су ме да сваки распуст проводим на Рајцу, који је од тада постао моја друга кућа. Са гимназијским данима, инспирисан старијим Победашима, присуствујем планинарским састанцима, започињем да окупљам младе на посебним састанцима за омладину (посебан дан – петком) и почињемо да планинаримо са старијима, а касније са стицањем искуства, самостално само омладинци. Сазнајемо за такмичења у оријентацији, обучавамо се и крећемо са такмичењима. Највећи мој домет је било треће место на првенству Србије 1964. у категорији „омладинци“ и тиме остварујемо друго место (награда – дрвени тањир из продавнице Народне радности) што је била прва награда коју је „Победа“ освојила до тада. Затим постепено крећу и озбиљнији успони са искусним планинарима у тадашњој Чехословачкој, Аустрији, Швајцарској па даље редом. У то време, услов да идете у иностране планине је био да врхови на које се планира пењање морају бити виши од највишег врха у тадашњој Југославији, тј. виши од Триглава, иначе (социјалистичка логика – зашто идете када такве врхове имате и у Југи?).

Идејни сте творац многих пројеката у планинарству. Који су по вама најзначајнији и који су имали највише утицаја на развој планинарства код нас?

– Мој развојни „функционерски“ пут у планинарству је наравно везан првенствено за „Победу“, где сам „испекао занат“ поред чика Душка и осталих планинарских вукова, почевши од помоћника магационера за опрему, па преко омладинске комисије и члана управе. Имао сам среће да сам у великом друштву, у коме постоје многе обавезе, па тиме и шаренолик вид волонтерског рада, који ми је омогућио „школовање“ у више праваца, па све до председника „Победе“. Вишегодишње руковођење „Победом“, која броји око 2000-2500 чланова, уз помоћ доброг тима у Управном одбору, које покрива високогорске акције, пешачење, бригу о раду и унапређивању услова за боравак у планинарском дому на Рајцу и куће на Доброј води, такмичарске дисциплине (планинарска оријентација и оријентиринг, спортско пењање) дало је добар основ за учешће у раду сложенијих система као што су Планинарски савез Београда, па Србије, а касније и Европске пешачке асоцијације (ЕРА). Све то време, било је потребно усавршавати се и усвајати добра искуства из Југославије и Србије, али и из иностранства. Наравно, све успехе које смо постигли у „Победи“, не бисмо могли да остваримо да није било тимског рада. Овде бих истакао Владислава Матковића са којим сам чинио изузетан тандем, а „Победа“ је остварила огромне успехе, највише своје домете и базу за даљи напредак. Наставили смо организацију тзв. Великих путева, коју су Победаши отпочели још педесетих година прошлог века, тј. пут на коме користимо наш аутобус, спавамо под шаторима (економски разлози) и увек се пењали на две-три изазовне и познате планине. На овим путевима су као „гости“ били планинари из других друштава, учили се како се оваква путовања организују и изводе и своја нова сазнања су преносили у своја друштва. Сада су оваква путовања уобичајена у целој Србији. Идејни сам творац акције „Дан чистих планина“ која се одржава поводом међународног дана истог имена (26. септембар) са едукативним садржајем, који се затим развио као велика манифестација којој присуствује по правилу више од 1.000 учесника и на коме се одржавају разне планинарске дисциплине. Сада је то акција Планинарског савеза Србије од посебног значаја. Идеја да се из ње изроди планинарски вишебој није одмах заживела, али последњих година на бази оваквог искуства у Савезу се ствара систем за бодовање за најбољи клуб у Србији, сабирањем освојених бодова у различитим дисциплинама. Поводом обележавања 50 година „Победе“ 1998. покренуо сам идеју Сусрета планинара Балкана на нивоу друштава. Идеја је настала на основу тзв. Сусрета братства и јединства које смо неговали у Југославији. То су били сусрети два пута годишње (Први мај и 29. новембар) када су се окупљали по два друштва из сваке републике и по једно из покрајина, али распадом нам државе, они су утихнули. Мој идеал је увек био да окупљам људе, па сам зато предложио да у новим условима покренемо сусрете на балканском нивоу. Ови сусрети су кренули у јесен 1999, после НАТО агресије (на Рајцу), а ове године ће бити 28. сусрети Балканских планинарских

Рајац, 2013.

друштава у Црној Гори. Уласком у управна тела (прво као секретар), а затим после паузе од четири године са функцијом председника ПСС препознао сам идеју коју су започели планинари на акцијама на тромеђи Србије, Бугарске и Македоније, да је то добар основ за стварање Балканске планинарске уније (БМУ). Од идеје из 2003. и формирања 2008. стигли смо да уважене организације препознате у УИАА и ЕУМА. Ангажовао сам се у учлањењу ПСС у Европску пешачку асоцијацију (ЕРА) 2007, а заједно са тадашњим секретаром ПСС Браниславом – Денисом Божовићем сам реализовао трасирање и дефинисање два Европска пешачка пута кроз Србију Е4 и Е7 у укупној дужини од 3500 км. Ово је остварено уз ангажовање 40-так истакнутих планинара Србије, за само две године (2009–2011). Учествовао сам у радној групи (испред ПСС) у формирању Европске планинарске уније (ЕУМА), започете 2009, а коначно основане 2017, када је ПСС био један од оснивача. Било је ту још неких „пројеката“ како се то данас

Са Фритсом Вријландтом и Ненадом Дикићем након избора Вријландта за председника УИАА, Амстердам 2012.

каже, у којима сам био учесник, као што је стварање курса из маркације на нивоу ПСС (због Е-пута)...

С којим изазовима се ПСС суочавао током вашег мандата и на која достигнућа сте најпоноснији док сте били на функцији председника?

– После скоро непуне деценије назадовања у раду ПСС, крајем осамдесетих и почетком деведесетих, октобра 1993. руководство преузима Драган Божовић. Као председник ПСС и са групом опробаних „стarih кадрова“ започиње темељиту обнову и унапређење рада у скромним финансијским могућностима дубоке економске кризе у друштву. После осам година у Управни одбор ПСС сам ушао 2001. као секретар ПСС. Основа је постојала, али не и систематизована. Решавање проблема се дешавало од случаја до случаја и на томе се губило непотребно време у раду Савеза. Зато сам покренуо и инсистирао да се консолидација рада Савеза настави стварањем читавог низа правилника, са идејом, да је боље имати било какву регулативу, која се може касније допуњавати и исправљати, него немати заједничку основу за одлучивање. Такву праксу сам наставио и током 9 година председниковања (2009–2017) укључујући и нови Статут ПСС. Тако је настао читав низ нових правила која су се развијала и допуњавала ево ових четврт века, да су сада скоро сви сегменти рада обухваћени и омогућавају лакши рад управи. У овом периоду остварени су значајни успони на више највиших врхова у свету, истина не уз финансијску, али моралну помоћ Савеза, јер новца нисмо имали. Тек смо стварали базу за нове активности. Уведене су нове такмичарске дисциплине: планинарски трекинг и пењање у леду тј. драј тулинг, а започиње и планинско трчање, још увек не и у формату скајраинга. Као што видите, усвојили смо иностране називе у недостатку наших имена. Захваљујући оствареним резултатима планинарство је из треће, прешло у другу категорију спортова, по критеријумима Спортског савеза Србије. Не треба заборавити ни већ споменуте Европске пешачке путеве, као и увођење националног Дана пешачења у Србији (по угледу на ЕРА). Последњих година се усклађујемо да се наши Дани пешачења одржавају у истом термину са Европским данима пешачења, а у оквиру Европске седмице спорта (*EWOS – European Week of Sport*).

Колико је планинарство у Србији у корак са земљама окружења и Европом и шта би требало урадити да их евентуално сустигнемо у неким аспектима, а чиме то дајемо пример другима?

– Најчешће мерило снаге неког савеза је број индивидуалних чланова. Ту лоше стојимо. Хрватска са око 4 милиона становника има око 45.000 чланова, Словенија са нешто више од 2 милиона има 57 – 60.000 чланова, Румунија нема централну организацију, а у Бугарској, која има око 6,5 милиона становника процењено је око 6.000 чланова (јер немају евиденцију индивидуалних чланова), Грчка има око 11.000. Србија са око 6 милиона становника има око 20.000 чланова. Сви остали у окружењу имају значајно мање чланство. У Европи, најбројнији су Немци са скоро 1,5 милиона чланова (на 80 милиона становника), па Италија са око

330.000 чланова и Француска са око 110.000 чланова. Не заборавимо, ПСС је почетком 1960-тих имао око 30.000 чланова. Када су у питању успони на највише или најзахтевније врхове, на Балкану заостајемо за Словенијом и Хрватском, а немам тачне изворе за Грчку и Бугарску, па их не могу упоредити. Када су у питању такмичарске дисциплине, ми смо по броју дисциплина у предности над осталима у окружењу. Најбољи смо у планинарској оријентацији на Балкану, већ неколико година. Словенци не упражњавају велики број дисциплина и више су концентрисани на класично планинарење и алпинизам, као и на пењање на вештачкој стени и планинарско скијање и планински бициклизам. Хрвати имају сличну стратегију. Грци су посвећени вештачкој стени, а остали имају знатно мање могућности у развијању више дисциплина јер им је бројност проблем, па не може мали број људи да се истовремено бави са више дисциплина. Заштита природе нам је на довољно високом нивоу, маркирање напредује, али још увек

Исо Планић, чувени Рајнхолд Меснер и Борис Миђић, Скупштина УИАА, 2016.

заостаје у домену примене савремених виртуелних алата са апликацијама. Већина наших домова заостаје у квалитету смештаја, а с друге стране примећено је њихово смањено коришћење од стране планинара, па када нема финансијских извора не може се очекивати дизање нивоа. Треба се угледати на Хрвате и Словенце који су успели да се наметну одговарајућим министарствима и сада имају богату подршку (по нашим скромним планинарским мерилима) у побољшању планинарске инфраструктуре (јер њу користе многобројни домаћи и инострани туристи поред планинара и доприносе подизању економских ефеката друштва). Оно у чему смо надмашили суседе је увођење планинарења у школе. Томе је нарочито дао печат актуелни председник ПСС својим дуготрајним и педагошким радом, али и схватањем Министарства образовања да препозна корист од овог ангажовања. Ми треба да пратимо савремена искуства из Европе и света активним и ангажованим чланством у нашим кровним организацијама и да се посветимо дисциплинама које се негују у УИАА и ЕРА, како бисмо имали спортску вертикалу у тим дисциплинама. (Напомена, ЕУМА нема право да се бави такмичарским дисциплинама, већ прати УИАА тенденције). Треба добро процењивати да ли треба расипати енергију са свим новим авантуристичким дисциплинама које се стално јављају, због можда неколико десетина такмичара, а науштрб осталих могућности развоја.

К2, базни камп 2008.

ИСО ПЛАНИЋ (2018–2026)

Када и где сте почели да се бавите планинарством? Ко је утицао да се посветите баш овом спорту?

– Учланио сам се у „Железничар“ из Новог Сада 1990. године, а пре тога сам неформално планинарио од средње школе, почетком осамдесетих. Заправо сам се као средњошколац бавио посматрањем птица које подразумева интензивно кретање кроз природу. Када сам се у средњој школи определио за географију као своје будуће занимање, планинарење је постало логични додатак географској радозналости и наставак упражњавања моје навике боравка у природи. Заједно са пријатељима из „Јовине“, касније колегама са факултета, камповали смо и са ранчевима на леђима ходали планинама, од Фрушке горе до Босне и Словеније. Планинарство и планинарску организацију сам упознао кроз дружење са планинарима из Новог Сада. Памтим да ме је на моје прво планинарење по учлањењу у „Железничар“ водио Миливој Киждобрански. Била је то тура у којој смо попреко препешачили Делиблатску пешчару. Тако сам почео. Након пресељења у Суботицу прешао сам у „Зорку“ у

којој сам остао до данас („Зорка“ је 2002. године променила име у „Спартак“ након спајања са друштвом „Ђуро Салај“). Тада сам, почетком 90-тих упознао Феликса Кривошију, Емила Половину и Мирослава Влаовића. Са њима сам годинама заједно планинарио, од њих учио и заједно са њима стварао, мени се сада чини, успешан клуб. У алпинизму сам прве успоне правио са Зораном Марковићем, Кривошија Феликсом и Лазаром Попаром средином деведесетих на Борском столу и другим пењалиштима у Србији. Уследиле су прве експедиције. А онда сам упознао Миодрага Јововића. Захваљујући тиму Планинарског савеза Војводине и његовој изузетној харизми кренули смо ка Евересту.

Остварили сте невероватне резултате у високогорству у веома кратком периоду и попели се на пет врхова изнад 8000 метара. Како је искуство било достићи те висине?

– Када сада размишљам о тим временима, па било је то као у неком лепом сну. Заправо сам имао срећу, у правом тренутку сам био на правом месту и у добром друштву. И опет кажем: имао сам срећу. Остварио

сам један низ успешних успона, сваки је индуковао наредни, нисам се враћао на иста места, ишао сам даље и више, без застоја, од Фрушке горе до врхова осамхиљадаша. Била је то каријера налик рецепту из неког приручника: шетао сам, планинарио, учествовао у такмичењима у планинарској оријентацији, трчао планинарске маратоне, завршио алпинистичку обуку, бавио се алпинизмом и спорским пењањем. Затим је настао једноставан низ: Арарат, Елбрус, Аконкагва, Шиша Пангма, Еверест па затим пројекат Каракорум. Након страдања Дрена Мандића на К2 уследила је пауза након које је следио низ врхова у Јужној Америци. Отприлике 15 година са експедиције на експедицију. Сада су књиге написане, филмови снимљени. Остале успомене, нагомилано искуство. После свега, годинама сам преносио искуства са успона на младе и оне који желе да чују причу о распеваним планинским ветровима. Наставићу да је причам, мада није сасвим једноставно описати неке од тих сложених подухвата. У време у којем смо то радили, за наше услове је то био огроман искорак. Сада маштам о повратку српских експедиција на врхове Каракорума, наравно на начин који је примерен савременим условима.

У Планинарском савезу Србије сте прво били начелник, а ове године завршавате други мандат као председник. Направили сте фантастичне искораке наше организације. Шта сматрате својим најважнијим остварењима?

– Није мало 12 година у и на врху једне тако сложене организације. То је част и привилегија, захвалан сам на прилици и поверењу. Током свих ових година осећао сам снажну подршку претходног руководства Савеза, сада могу рећи да су резултати остварени радом и напором сложних генерација. Треба указати на чињеницу да је планинарска заједница годинама уназад, захваљујући онима који су пре нас водили Савез, имала континуитет напретка, те се и од нашег тима очекивало да одржи узлазни тренд развоја. Да ли смо у томе успели? Није на мени да то кажем, мада мислим да јесмо. Заправо мислим да је најзначајније то што смо организацију сачували и што смо створили услове да се прича настави. Не шалим се, колико год нам се чинило да напредујемо и правимо искораке, увек смо били обузети бригом за опстанак. Затим, важно је рећи: Не желим се заклањати иза других, нити сам лажно скроман, већ искрено верујем да смо током претходних година били сложан и посвећен тим. Успех Савеза је био и биће могућ само уколико постоји сложна екипа која га

Монт Еверест, базни камп 2005.

Монт Еверест 2005.

Брод Пик 2007.

Денали 2011.

води. Која су остварења најзначајнија? На почетку смо поставили четири основна стратешка правца деловања: омасовљење, подмлађивање, остваривање врхунских резултата и развој инфраструктуре. Све што смо радили, све те многобројне активности биле су усмерене на достизање та четири основна циља. Који су резултати најзначајнији и који ће оставити најдубљи траг? Време је судија. Доследност је сада моја порука онима који настављају даље: Имајте јасну визију, имајте план, имајте екипу и немојте одустајати. У нечему смо успели,

нешто смо започели, негде смо оманули. Али смо све време пратили програм са којим смо пред Изборну скупштину изашли. Ако сам на нешто поносан, то су млади (од мене млађи) људи којима сам окружен и који су, верујем, спремни да преузму штафету.

Како видите планинарство у будућности и шта препоручујете својим наследницима, у ком правцу треба развијати планинарство у Србији?

– Темељне поставке, основни мотиви који су и довели до формирања покрета нису измењени. Човек и даље има исту потребу као и пре више од једног века: има потребу повратка природи, има потребу за повезивањем са себи сличнима. Има потребу да се попне, да победи себе, да се умири, погледа и сазна. И те непромењене темељне вредности су гаранција да ће организација опстати. Са друге стране, несагледиве су промене изазване технолошким напретком. Недостатак кретања на отвореном простору, социјална изолација, дигитализација, интернет, вештачка интелигенција, виртуелна стварност, роботизација изазивају значајне новине у свакодневном животу па и у планинарењу. Глобално загревање и угрожена природа захтевају активизам за који се морамо припремити, морамо развијати способност исправног реаговања у

ситуацијама угрожавања природе планина. Време у којем живимо нуди велике могућности за развој активности у природи, али је исто тако немилосрдно према онима који не разумеју дубину промена којима је наша цивилизација захваћена. Онима који преузимају кормило поручујем: Немојте се плашити промена, али немојте срљати. Будите свесни корисне снаге волонтерског активизма, не устручавајте се да је чувате и развијате, али знајте да је професионализација експертских активности неминовност. Кровна организација мора бити посвећена остваривању услова за постизање врхунских резултата, али као планинари морамо непрекидно указивати на значај рекреативних капацитета које нуди кретање у природи, то је наша мисија. Стварности се мора гледати у очи, не треба устукнути када су промене потребне да би се обезбедио опстанак и напредовање заједнице, али имајте меру у свему. Потребни су нам лидери који су у стању да окупе екипу која зна и разуме, која има способност да промишља и доноси одлуке, која има снагу да планирано изведе. Екипу која негује међусобно поверење, која је у стању да ради у континуитету ако треба годинама, која уме створити амбијент за неке нове генерације које долазе иза ње. Морате бити вредни и морате личним примером водити организацију.

К2 2008.

Мустаг Ата, Памир 2012.

Балторо глечер, Каракорум

Смер Морнар Попај, Романија

ИСТОРИЈАТ СЛУЖБЕ ВОДИЧА ПЛАНИНАРСКОГ САВЕЗА СРБИЈЕ

Приредио Зоран Конџић

Сопотница

Српско планинско друштво (СПД), основано 30. јуна 1901. године, по новом календару, у Члану 2 својих правила записало је: „Да своје чланове подстиче на заједничко и појединачно похођење српских планина и других а нарочито живописних места у српским земљама“. У одељку о Управи, спомиње се „економ“, чија је дужност да се „брине о набавци планинских вођа“.

Јосиф Панчић са седам лицејаца, 1856. године, пешачи четрдесет дана од Београда преко западне Србије, Копанника, Јастребца, Алексинца и Смедерева и назад до Београда. Имајући ово у виду, као и да је Панчић сматрао да се лепота природе може осетити у пуној снази када се доживљава са неким и да у планине не треба ићи сам, он се може сматрати првим планинским водичем, чија је активност забележена у Србији, иако је мотив био научно-образовни, а не превасходно спортски.

На скупштини СПД, одржаној 28. августа 1923, др Душан Митровић Шпирта и др Равник предлажу увођење функције „вођа излета“, од када она постоји у српском планинарству.

Управа СПД је 1925. формирала посебну дужност „главног вође излета“ (данас би то био начелник Службе водича), који се старао о организацији и извођењу излета, чувао карте и секције и сву опште друштвену опрему и алат. Ту дужност је преузео др Митровић. Запамћено

је да је 8. јуна 1919. водио тројицу другова на Фрушку гору, обележавајући на стаблима стазу којом су се кретали (данас познато као маркирање). Његовим трудом излети су бивали све чешћи, уз стални пораст броја учесника и учесница. Као личност која излете планира, организује их и води учеснике, др Митровића можемо сматрати једним од првих планинских водича, у складу са тим како ту активност разумемо данас.

По преласку у Београд, улази у управу Српског планинског друштва и добија изузетно одговорну дужност „вође излета“. Његова стоматолошка ординација у Улици краља Милана била је састајалиште планинара. Водећи групу планинара 1930. године, при сласку, на железничкој станици у Аранђеловцу, завршио се његов планинарски, водички и животни пут. На том месту налази се спомен-плоча, а први наменски изграђен планинарски дом на Авали носио је име „Митровићев дом“.

Године 1929. дужност „вође излета“ поверена је инж. Душану Подградском, који ју је вршио до 1936. године. Систематичан и добар организатор, био је успешан у тој улози. Попео се 1930. на врх Ђеравице, што је у то време био прави мали подвиг, а можда и први забележен успон неког српског планинара на

тај врх. После Другог светског рата био је активан у Планинарском друштву „Победа“ из Београда.

Дужност „вође излета“ је од 1936. године, закључно са 6. априлом 1941. обављао др Војин Смодлака. Окупатор је понудио да СПД настави рад уколико из чланства искључи Јевреје. Управа је то одбила и донела одлуку о замрзавању активности које, због промене друштвених околности после рата, нису обновљене у истом облику.

Др Смодлака је двадесетих година 20. века студирао медицину у Грацу и тамо упознао и заволео свет планина, планинарење и смучање, па је касније и своју професионалну активност усмерио у том правцу. Као спортски лекар остварио је веома успешну међународну каријеру, а код нас остао упамћен као утемељивач спортске медицине. Неуморно се усавршавао у тадашњим програмима обуке у планинарству и смучарству и достигао највиша звања. У својству „вође излета“ развио је живу активност записавши у својој планинарској биографији, да је једне године водио скоро 50 излета. Покренуо је иницијативу за подизање планинарског дома Удружења студента планинара (УСП) на Копаннику. Иако на почетку несхваћен, постигао је да 1935. године буду подигнута два планинска дома СПД и УСП, један поред другог, на месту на којем је касније изграђен дом „Олга Дедијер“.

Др Смодлака у својој планинарској биографији под насловом „Планинарство и смучарство“, осим других значајних података, једним делом који ћемо овде цитирати, ставља до знања да је „вођа излета“ већ тада морао да познаје сва знања и вештине, које морају да поседују данашњи водичи. У међувремену је сабирано искуство, усавршавана технологија и основана Служба водича ПСС, али неразрушиви темељ водичке делатности у планинарству Србије, саздан је пре Другог светског рата.

„Учио сам и студирао мапе, научио да се оријентишем са њима, да оцинем раздаљине, време пешачења, висинске разлике, да оцинем колико сам прешао и колико ми још терена и времена треба да пређем, да оцинем своју снагу за ту туру уопште, и колико ми снаге још преостаје на самом излету током туре. Учио сам да се оријентишем у слободној природи, у шуми, ноћу, у магли и олуји, за време међаве и јаких киша. Студирао сам и испробавао опрему и трудио се да имам ону која је најлакша, најцелисходнија, једноставна и потпуна. Посвећивао сам посебну пажњу исхрани, саставу хране, количини и квалитету и то чиним и данас. Тај мој интерес да што више сазнам и научим о теорији и пракси летњег и зимског планинарства и

спортског скијања, запазили су одмах првих година око 1931–32. моји другови – планинари Српског планинског друштва (СПД), па су затражили од мене да одржим серију предавања о опасностима у планини, о првој помоћи, о исхрани, о опреми планинара или смучара. Та сам предавања одржавао и у Удружењу студената планинара (УСП). Литература о свим тим проблемима била је на нашем језику веома оскудна. Морао сам се служити словеначким и страним изворима“ навео је др Смодлака у својој планинарској биографији.

Током Другог светског рата стечена знања више планинара је користило за ратне потребе. Тако је Владимир Дедијер (историчар и предратни планинар) у свом чувеном дневнику, записао да је Слободан Тузлић – Бутум (председник Удружења студената планинара Београдског Универзитета) 1941. био водич Врховног штаба од Златибора до Нове Вароши.

После Другог светског рата, планинарство се развија претежно преко синдикалних организација. Месно синдикално веће у Београду, током 1946. године, два пута организује курсеве за руководиоце излета, са до по 30 полазника.

На Гочу и Жељину у марту 1946. одржан је петнаестодневни курс за планинаре студенте шумарства, а у априлу исте године за руководиоце дружина. У мају је одржан течај на Руднику, а у јуну у Београду, па се ови течајеви могу сматрати обучавањем водича.

Планинарски савез Србије обједињује програме

Планинарски савез Србије основан је 27. јуна 1948. године, а до 1951. Србија је имала већ 90 планинарских друштава од којих су нека имала и до хиљаду чланова.

Начелништво ПСС на Плавском језеру организује течај за начелнике друштава, од 2. до 20. августа 1950. Течај је одржан у склопу Општер физкултурног логора НР Србије. Командант је био Драгош Стефановић, предратни члан Студентског планинског друштва. Учествовала су 32 полазника и три полазнице из 33 друштва. У руководству течаја били су Теодор Андрејевић, Драгомир Стојчевић и Милорад Милошевић. Полазници су потом држали курсеве у друштвима, за шта су користили скрипта добијена на течају као једину планинарску литературу тог доба у Србији.

До 1962. године течајеве организује ПСС, а полазници добијају звање водич излета и похода у летњим, односно у зимским условима. Касније, организовање течајева преузимају покрајински, обласни и градски савези, као што су Београдски и Нишки.

ПСС настоји да обједини програме школовања на свим нивоима, као и критеријуме за доделу звања. Израђен је програм и план обуке водича на основу програма обуке ПСС. Ангажовани су истакнути планинари, да дају прилоге за скрипта из појединих области: Крсто Жижић – опрема, Слободан Гочманац – метеорологија, Красоменко Милетић – исхрана, хигијена, логоровање и биваковање, др Јован Радаковић и Слободан Гочманац – опасности у планини, прва помоћ и спасавање, Александар Сигунов – заштита природе, Станиша Јовановић – планинарска организација, организација излета и похода, улога и задаци водича, Бранко Падежанин – основи алпинизма.

У августу 1987. године у дому Планинарског друштва „Раднички“, који је касније назван планинарски дом „Бранко Котлајић“, у Грбаји – Проклетије, одржана је обука за 18 полазника.

Између 1988. и 1993. године ПСС се налази у кризи која је окончана избором новог руководства на челу са Драганом Божовићем 1993. У оквиру свеобухватног програма обнове рада ПСС, руководство је приоритет дало обуци на свим нивоима, а Комисија за школовање планинарског кадра је припремила „Правилник о школовању планинарског кадра“ који је Управни одбор ПСС усвојио 1995. године. Тиме су се стекли услови да се настави обучавање водича излета и похода на нивоу ПСС.

У планинарском дому „Арса Јовановић“ у Стружју на Шари 1997, под руководством Слободана Гочманаца – Цолета, организована је школа за водиче излета и похода уз пуно ангажовање УО ПСС. Одазвало се 47 полазника, а по завршетку обуке одржан је оснивачки збор и формирана Служба водича излета и похода ПСС, чиме је испуњен један од задатака из програма обнове рада Савеза.

Формирање Службе водича и оснивачи

На Оснивачком збору 9. августа 1997. године 11 чланова Иницијативног одбора доноси одлуку о формирању Службе водича и дефинише основне задатке: стручно и безбедно вођење планинара у планине и организовање и извођење основне планинарске обуке у планинарским друштвима.

Донет је „Правилник о раду Службе“, дефинисана су звања и констатовано да статус оснивача Службе имају: први изабрани начелник Слободан Гочманац – Цоле (ПСС „Авала“ Београд), Милорад Станковић – Бели (ПД „Јастребац“ Крушевац), Божидар Вељковић – Боки (ПД „Златибор“ Београд), Жарко Жарић – Жаре (ПД „Јастребац“ Крушевац), Владимир Поповић – Влада (ПД „Раднички“ Београд), Негосава Гавриловић – Нега (ПД „Маглеш“ Ваљево), Драган Божовић (ПСС „Авала“ Београд), Радован Силашки – Раде (ПСС „Авала“ Београд), Оливера Симић (ПСС „Авала“ Београд), Драган Радовановић (ПСС „Ђира“ Лајковац), Емил Половина

(ПД „Спартак“ Суботица) и Светисав Чичић – Света (ПД „Шара“ Призрен). У Службу су укључени и водичи који су завршили обуку 1987. на Грбаји.

ПСС 1998. године усваја нови „Правилник о школовању кадрова у ПСС“, чији је саставни део и Програм и план обуке водича. Од тада у ПСС-у се веома одговорно школују водичи, води се њихова евиденција, периодично потврђују њихова звања и издају дозволе за рад.

На основу елабората који је израдио инструктор Милорад Кличковић и предлога који је упутио Збор Службе, УО ПСС је дом на Сопотници прогласио за Национални центар за обуку водича.

Повећан је број категорија водича са две на шест и установљене су специјалистичке обуке за вођење кроз обезбеђене пењачке смерове – ферате и обезбеђене кањоне. Уведена је дужност „руководилац наставног тима Службе“.

Почело се са одржавањем Техничких дана Службе, ради обнове и допуне знања водича, као услова за продужење дозволе за рад. Ови технички дани се организују у више новоснованих регионалних центара Службе.

Развојем Службе њени програми обуке усаглашени су са програмима UIAA, да би 8. новембра 2014. Комисија за планинарство UIAA донела одлуку о давању сертификата бр. 14009 за обуку III и II категорије водича.

Званичан назив Службе је промењен у Служба планинских водича ПСС. Водичи су подељени у три основне категорије, трећа – вођење у летњим условима, друга – вођење у зимским условима и прва – вођење преко ледника и организовање и вођење успона на свим висинама. Свака од ових категорија има и своју поткатегију, са нешто мањим компетенцијама од основне категорије, IIIб и IIб – вођење пешачких група без употребе техничке опреме по теренима чија конфигурација не може бити узрок пада и Iб – вођење у свим условима до висине од 7000 м. Постоје

и специјалистичке обуке за вођење кроз опремљене кањоне и обезбеђене пењачке путеве (ферате).

ПСС је такође основао Комисију за превенцију и безбедност чије сугестије од тада значајно доприносе унапређењу рада Службе.

Анексом споразума између ПСС и ПСРС правно су регулисани односи њихових служби водича, тако да се међусобно признају планови и програми обука као и звања водича. Први начелник Службе Слободан Гочманац и чланови наставног тима Милорад Кличковић и Горан Бурић одиграли су значајну улогу у оснивању и утемељењу обука и даљем развоју Службе водича Републике Српске, са којом као и са низом других служби, Служба водича ПСС развија сарадњу.

Водичка активност је регулисана Законом о спорту Републике Србије и наведена у номенклатури занимања, чиме је водичка активност озакоњена, а водичи су добили статус стручњака у спорту. Наставни тим Службе коју чини један број водича II категорије, као и водичи оперативни тренери и водичи инструктори планинарства, организује обуке свих категорија водича као и Техничке дане Службе за обнову и допуну знања, како у наставном центру на Сопотници, тако и у регионалним центрима Службе у Србији.

Људи коју су се налазили на челу Службе водича или значајно допринели њеном раду и развоју: Слободан Гочманац, Зоран Контић, Драган Јаћимовић, Драган Танасковић, Лазар Попара, Слободан Жарковић, Илија Андрејић, Драган Петрић, Исо Планић, Александар Рашин, Драган О. Павловић и многи други.

Слободан Гочманац је рођен 1946. године у селу Думош – Подујево (КиМ). Планинарском покрету се прикључио 1962. Један је од оснивача Службе водича излета и похода ПСС и Републике Српске и 12 година начелник Службе у Србији, која је израсла у бројну, стручну и сложену организацију. Аутор је већег дела програма стручног усавршавања планинарског кадра у ПСС, за основну планинарску обуку, обуку за специјализоване делатности као и за усавршавање инструкторског кадра и то у областима: планинарство, леднички курсеви, курсеви Горске службе спасавања, курсеви Службе водича, алпинистички, спелеолошки, смучарски, оријентиринг и планинарски оријентациони спорт.

Као инструктор обучао је неколико стотина спелеолога и више од 350 планинарских водича. Био је, такође, покретач израде прописа о безбедности и одговорности у извођењу планинарских активности, једног од највитаљнијих докумената у планинарској организацији. Носилац је највишег признања у планинарству некадашње Југославије „Златне значке“ и највишег признања у планинарству Србије Повеље за планинарско дело.

Зоран Контић је постао члан планинарске организације 1968. године. Планински водич постаје завршетком обуке на Бобији 2001. године. Даљим

стручним усавршавањем, између осталог и на Факултету за спорт и физичку културу у Београду, радом у улози предавача у Наставном тиму Службе водича ПСС и полагањем инструкторског испита стекао је звање водич-инструктор. Завршио је зимски алпинистички течај, леднички течај и специјалистичку обуку за вођење у обезбеђеним пењачким смеровима – фератама и био је начелник Службе водича ПСС. Стручним усавршавањем на Факултету за спорт и физичку културу у Београду, стекао је звања тренер и инструктор планинарства.

Пео се на врхове Кавказа, Анда, Хималаја, европских и планина некадашње СФРЈ, био је на највишем врху Аљаске, Деналију, а за успон на северни врх Аконкагве рангиран је као врхунски спортиста међународног разреда.

Драган Јаћимовић је рођен 20. августа 1969.

године. Оснивач је и председник Планинарског клуба „Extreme Summit Team“ из Београда. Планински је водич UIAA I категорије и инструктор у Националној школи за планинске водиче Планинарског савеза Србије. Постао је 26. маја 2000. први човек из Србије који

се попео на највиши врх на свету Монт Еверест (8848 м). Попео се 1998. на Чо Оју (8201 м), а годину дана касније током зимске сезоне на Ама Даблам (6854 м).

Као вођа експедиције, успео је да постави нове рекорде у масивним успонима који су имали 100 одсто излазност на врх – 2004. године 34 планинара успешно су освојили највиши врх Европе – Елбрус (5642 м), што је најмасовнији успон на тај врх; предводио је 2008. сва 22 члана експедиције на највиши врх Јужне Америке Аконкагву (6962 м), на коју се током водичке каријере попео седам пута. Водио је експедиције и на Монт Еверест, Манаслу (8163 м), Чо Оју, Ама Даблам, Лобуче Ист (6119 м), Ајланд Пик (6189 м). У његовим експедицијама, прва жена из Србије, први планинар из Босне и Херцеговине и први Македонац, који се жив вратио кући, попели су се на Монт Еверест.

Драган Танасковић бави се активно планинарством од 1979. године, када се учланио у ПСС. Летњи алпинистички течај АОБ-а, у „сувој стени“ завршио је 1993, а 2004. летњу обуку за водиче излета и похода, стекавши звање водич излета и похода и постао је члан Службе водича излета и похода, сада Службе планинских водича. Обуку за водиче у зимским условима чиме је стекао звање водич II категорије завршио је 2013. Вођењем планинарских акција се бави од 2002.

Од 2011. године учествовао је у извођењу осам обука ПСС за водиче у летњим условима, као секретар Службе, а од 2014. као члан Наставног тима СВ, када је успешно завршио курс за оперативне тренере на Факултету за спорт у Београду и стекао звање оперативног тренера у спорту (планинарство). На Факултету за спорт и туризам у Новом Саду стекао је звања спортског водича и спортског инструктора – специјалиста планинарства. Од 2010. до 2022. године обавља дужност секретара Службе водича, а од 2011. је члан Начелништва СВПСС.

Лазар Попара је рођен 12. децембра 1954. године у Суботици, планинарством је почео да се бави 1973. године. Учествовао је, као полазник, а потом као предавач на многобројним течајевима, семинарима и предавањима из области алпинизма, високогорства,

експедиционизма и водичке обуке. Планински је водич-инструктор I категорије, оперативни тренер планинарства националног разреда, инструктор планинарства и спортиста међународног разреда.

Алпинизмом се бавио од 1979. до 2010. Био је 1986. члан репрезентације алпиниста из Југославије и један од вођа VII Југословенске алпинистичке експедиције „Кавказ 86“, као и вођа I Југословенске алпинистичке експедиције „Памир-Алај 88“. Од 2002. до 2005. године био је организатор и предавач на алпинистичким течајевима летње и зимске технике у сарадњи Комисије за алпинизам ПСС и Центром за посебне намјене из Никшића у Комарници и на Савином куку у Црној Гори. Организовао је 39 планинарско-алпинистичких експедиција, а од тога водио је и учествовао у 32: Арарат, Дамаванд, Централни Кавказ, Казбек, Памир-Алај и Памир.

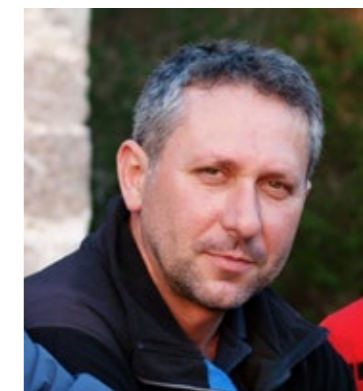
Слободан Жарковић, водич-инструктор изабран је за првог руководиоца Наставног тима Службе. Рођен је у Загребу 1965, а планинарењем се бавио од малих ногу. По доласку у Београд постао је члан ПД „Авала“ и Горске службе спасавања (ГСС) 1993. Низ година се

бавио спелеологијом. Алпинизмом се активно бави више од 30 година. Инструктор алпинизма постао је 2010. Водио је Комисију за алпинизам ПСС (2010–2015) када су и остварени најбољи резултати у периоду од 2000. до 2024. године.

Као инструктор одшколовао је бројне генерације спасилаца, алпиниста и водича. Организовао је и извео велик број најсложенијих алпинистичких табора, мини-експедиција и спасилачких вежби и обука. Био је Начелник ГСС (2003–2008) и значајно је допринео развоју и експанзији Службе. Водио је Комисију за ГСС при ПСС (2005–2011) и Комисију за обуку ГСС до 2018. У два мандата је био члан Начелништва Службе водича и руководиоца Наставног тима Службе. Предложио је нове категорије у обуци водича, имплементирао нове технике у складу са стандардима UIAA, иницирао оснивање регионалних станица и организовање Техничких дана за водиче. Од 2025. је начелник Алпинистичког одсека „Стена“.

Илија Андрејић је рођен и одрастао у Пријепољу. Већ дуже време је члан Наставног тима и инструктор Службе водича, те домаћин Националног центра за обуку водича у Сопотници, који се налази у планинарском дому чију је изградњу иницирао и реализовао са Драганом Петрићем. Кроз ПК „Камена

гора” од 1980. почео је да гради значајну спелеолошку, оријентиринг, алпинистичку и високогорску каријеру.

На Факултету за спорт и психологију у Новом Саду стекао је звање спортски инструктор – специјалиста планинарства. На Факултету спорта и физичког васпитања у Београду се специјализовао за оперативног тренера планинарства. Носилац је звања планински водич I категорије и звања врхунског заслужног спортисте Републике Србије. Алпинизмом и високогорством се бави четири деценије. Као члан српске експедиције „Монт Еверест 2007“ у мају 2007. попео се на врх света Монт Еверест. Испео је највише врхове већине континената: Европа – Монблан (4810 м), Елбрус (5642 м), Африка – Џабал Тубкал (4167 м), Северна Америка – Денали (6194 м), Јужна Америка – Аконкагва (6962 м) – три пута, Аустралија – Кошћушко (2228 м) и Азија – Пумори (7161 м), Чоју (8201 м).

Драган Петрић је рођен 17. јула 1961. године у Пријепољу где и данас живи. Члан је Планинарског савеза Србије од 1980. На темељима разрушене сеоске школе у Сопотници са сарадницима из клуба осмислио је, нацртао, планирао и учествовао у изградњи планинарског дома који је постао Национални центар за обуку планинских водича. Члан је Наставног тима службе водича ПСС, планински водич I категорије, планински водич-инструктор, са вишедеценијским искуством у високогорским експедицијама широм света.

Образовање планинског водича стиче од 2002. на обукама у ПСС и на Факултету за спорт и психологију у Новом Саду, где је добио звање спортски инструктор специјалиста планинарства. На Факултету спорта и физичког васпитања у Београду се специјализовао као оперативни тренер планинарства. Током каријере трасирао је и маркирао преко 250 км стаза. Попео је више од 250 врхова (до 2864 мнв) на простору бивше СФРЈ и више од 40 врхова на свим континентима (без Антарктика). Са Илијом Андрејићем водио је више експедиција: Мон Блан 2001, Аконкагва 2003, Пумори 2005, Денали 2011...

Исо Планић рођен је 1965. године у Новом Саду. Планинарством се бави од 1989. године. Председник је ПСС у два мандата (2018–2026) током којих је остварен изузетан напредак у свим областима, водич-инструктор I категорије и члан Наставног тима Службе водича. Од

1998. има лиценцу водича, а од 2014. је инструктор Службе водича. Као члан Наставног тима (2014–2024) учествовао је у организацији и реализацији неколико десетина обука за спортске стручњаке ПСС, као и у писању већине планова и програма обука у ПСС.

До сада је водио преко 400 акција, од планина у окружењу до Јужне

Америке и Хималаја. Алпинизмом се бавио од 1995. и попео је преко 80 различитих смерова. Попео се на 15 врхова виших од 5000 м, међу којима је и највиши врх света Монт Еверест 2005. До 2024. испењао је, фотографисао, снимио трек и описао највише планинске врхове свих планина у Србији, о чему је објавио монографију „Планине и планински врхови Србије“. Приручник за планинаре „Сигуран корак“ објавио је 2019, а проширено издање 2023. Носилац је звања заслужни спортиста међународног ранга.

Александар Рашин, водич-инструктор I категорије, са вишедеценијским искуством у високогорским експедицијама широм света, је изабран за начелника Службе на Збору Службе водича 2022. у Београду. образовање из области планинарства стекао је на Факултету за спорт и психологију у Новом Саду, где је добио звање спортски инструктор специјалиста. На Факултету спорта и физичког васпитања у Београду се специјализовао као оперативни тренер планинарства.

Током каријере, учествовао је у више од 30 високогорских експедиција, укључујући успоне на Манаслу, Монт Еверест, Аконкагуу (12 пута), Денали, Ајланд Пик (пет пута), Дамаванд (шест пута), Арарат (два пута) и многе друге успоне у Хималајима,

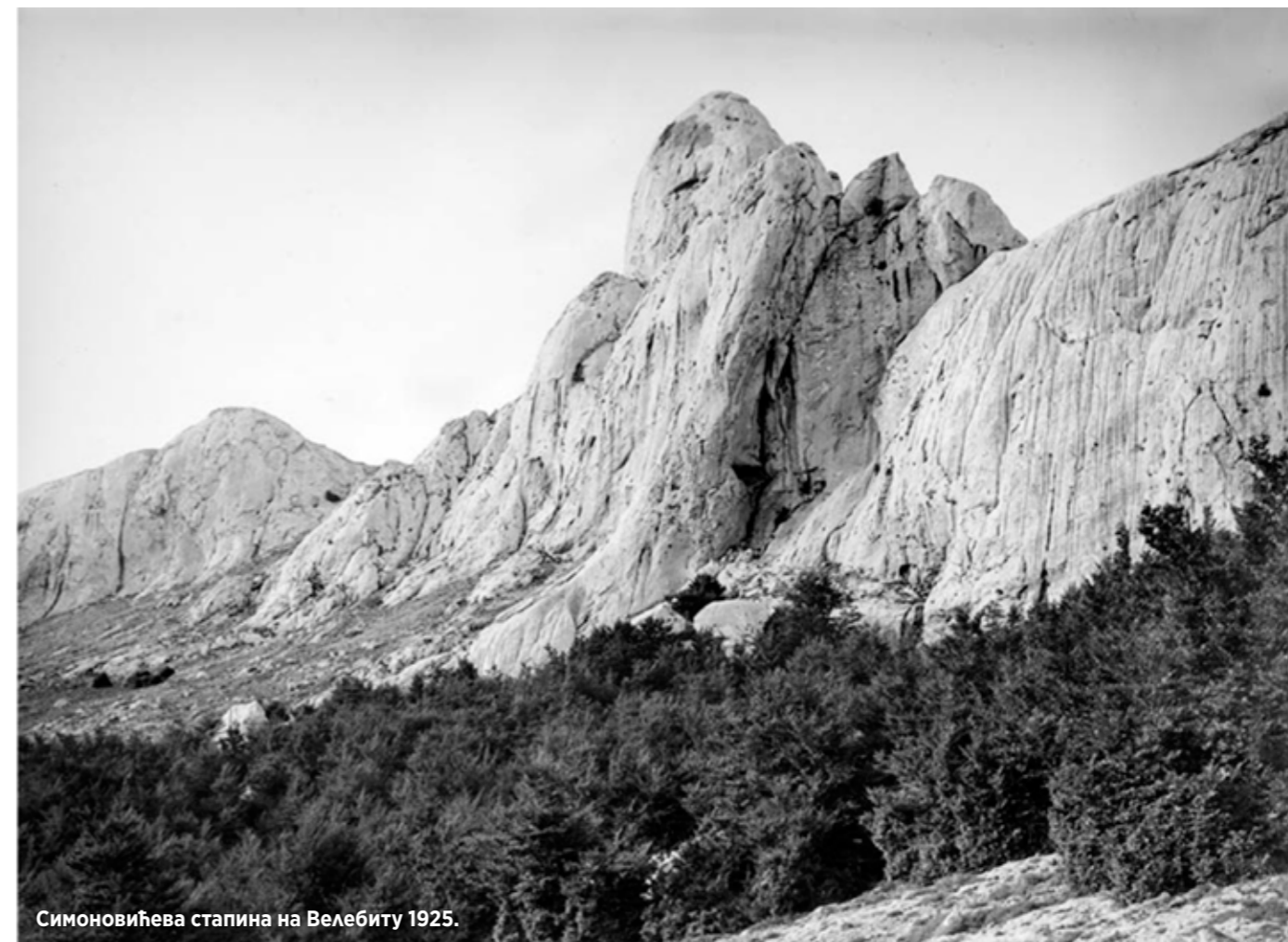

Алпима и Кавказу. Посебно се истиче вођење прве женске експедиције са наших простора, на Тарпу Чули (Хималаји), у време катастрофалног земљотреса у Непалу (2015). Као председник Комисије за високогорство и експедиције ПСС (2014–2022) допринио је развоју планинарске заједнице.

Категоризован је као врхунски спортиста и носилац звања заслужни спортиста Републике Србије. Члан је Комисије за обуке UIAA.

Драган О. Павловић је рођен у Љубовији 1958. године. Планинарством је почео да се бави 1971. као члан Клуба младих истраживача „Владимир Мандић – Манда“ из Ваљева (спелеолошка секција – подмладак). Од средине 90-их година постаје активан члан у планинарским друштвима „Бобија“ – Љубовија, „ПТТ“ – Београд, „Авала“ – Београд. Први је наш планински водич који је на Факултету спорта и физичке културе у Београду стекао звање – оперативни спортски тренер планинарства. Водич је прве Б категорије и ферата водич, са звањем водич-инструктор. Члан је националног тима за обуку планинских водича ПСС од 2012. године.

Као високогорац (категирија врхунски спортиста националног разреда) је остварио, као најзначајније, успешне успоне на западни Елбрус (5642 м), Арарат (5237 м), Мон Блан (4810 м), Гросглокнер (3798 м), Гросвенедигер (3666 м), Монте Роса (4634 м) и Доломити (3343 м). Испео је све највише врхове Јулијских Алпа и Словеније, Балкана и република бивше СФРЈ.

Симоновићева стапина на Велебиту 1925.

ДР РАДИВОЈ СИМОНИЋ ПЛАНИНАР И ПРВИ СРПСКИ ФОТОГРАФ ПЛАНИНА

Приредио Бранко Мајић

Планине се због њиховог изгледа, висине и рељефа не могу добро описати речима. Зато се, у Европи, у другој половини 19. века користе цртежи, да се прикажу изглед и делови планина, као нпр. у књизи Елиза Реклија *Шта је рича планина*, објављеној 1872. године.

Међутим, у то време у Сједињеним Америчким Државама, више фотографа снима пејзаже планина: Карлтон Воткинс од 1861. до 1874. серију фотографија природе у Јосемити, Вилијам Џексон од 1871. природу у Јелоустону и на другим планинама, Едвард Мејбриџ 1871–1972 такође снима серију пејзажа у Јосемити, а Исаиа Табер око 1880. снима фигуре људи на високим литицама Јелоустона. Њихови изванредни снимци планина привлаче велику пажњу. У Европи, у другој половини 19. века природа планина постаје предмет снимања неких фотографа: Вилема Дресена у Немачкој; норвешких фотографа М. Салмера, К. Кнудсена, А. Линдахла и А. Вилсеа који

снимају норвешке фјордове, Ђорџа Сомера, немачко-италијанског фотографа, који снима ерупцију Везува 1872. године. Ипак, њихови снимци нису били познати широј публици.

Сви они су снимали са великоформатним фотоапаратима који су били великих димензија, тешки и компликовани за руковање.

Крајем 19. века појављују се мање сложени фотоапарати, мањих димензија, лакши и згоднији за руковање, којима се снима на фотоосетљивим стакленим плочама. Чувена Kodak Brownie бокс камера, за филм од 120 mm, појавила се 1900. године. Та унапређена фотоопрема допринела је ширем интересовању у Европи за фотографисање природе.

Иако није био упознат са пејзажним фотографима у САД и Европи, лекар Радивој Симоновић почео је први да снима природу планина крајем 19. века.

Др Радивој Симоновић рођен је 17. августа 1858. године у Лединцима, од оца Стевана и мајке Драгиње, као прво од њихово дванаесторо деце. Основну школу учио је у Лединцима, и у то време упознао је падине Фрушке горе и фрушкогорске манастире. После завршене гимназије уписао је студије медицине у Бечу. За време студија планинарио је по Винервалду, упознајући се са рељефом и природом северних Алпа.

По завршетку студија добио је посао војног лекара у чешком граду Клатови, у којем је био три године, до краја 1887, када је прекомандован у Херцеговину, где је наставио службу војног лекара, често бринући и о здрављу цивилног становништва. Обилазећи херцеговачке планине, Симоновић се почео занимати за ботанику. Током обилазака Чемерног, Лебршника, Волујка, Зеленгоре, Гацког поља, Невесиња и долине Неретве сакупио је ретке биљке, које је слао факултетима у Бечу и Грацу. Док је боравио у Херцеговини (1888–1891), посебно је био импресиониран лепотом планине Прењ, на коју се, по завршетку војне службе, враћао још четири пута.

Након тога, Симоновић је, као војни лекар, радио у Трсту, у којем је остао до 1893. године. Ту се венчао са Мајом Јефремовић, али нису имали деце. У Трсту је написао своје главно медицинско дело – *Кућа у Срему јодине 1795. и 1796.* Написао је и више радова из области медицине намењених народном здрављу. Аутор је и више радова о планинама и планинарењу, као и о етнографији.

Цивилну службу започео је као лекар у Милни на Брачу, на којем је остао три године. Желећи да буде ближе својој фамилији у Каменици, Симоновић је 1896. прихватио посао градског лекара у Сомбору, у којем је остао до краја живота. Ту је био прихваћен и цењен као њихов *чика Рада*.

Поред лекарске праксе интензивно се бавио истраживањем природе планина, због чега је много времена провео на планинама. Пешачећи и пењући се по њима скоро 30 година, интензивно је фотографисао рељеф, људе и њихов живот и рад. Преминуо је 21. јула 1950, у 92. години у Сомбору, где је и сахрањен.

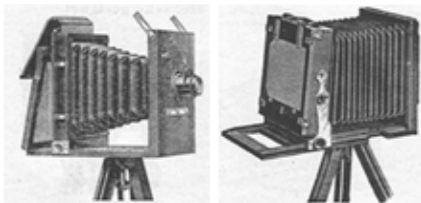

Његово интересовање су биле планине и њихова природа, ботаника, а посебно геологија карста. Интересовало га је и остало у вези са животом људи у подручју планина – етнографија (изглед и одело људи, начин живота итд.) и архитектура (куће, насеља, цркве итд.) што је било у духу антропогеографије, коју је код нас утемељио Јован Цвијић, са којим је Симоновић сарађивао. Такво интересовање усмерило је др Симоновића ка фотографији.

Увидевши значај фотографије као визуелног извора у научним истраживањима, он је сматрао да „*јросџим ойисом, без слика не може се ништа верно и тачно представити ни разумети. Замислите само разне формације сивена, или какве интересантне шкрапе, крњоврхе желе и букве, шивове људи и жена, шарене народне ношње из разних крајева, или сиванове разне! Кад ко чисти сивсе без слика, онда је као слиац без очију коме неко прича о дивотшама и красотшама, а не види их!*”

Др Симоновић је почео да фотографише 1888–89. за време боравка у Херцеговини, са изнајмљеним фотоапаратом, али је убрзо крајем 19. века купио апарат немачке производње, марке Reisse. Била је то врло популарна камера у то време, коју су користили многи аматери за снимање на путовањима. Уз камеру се добијао дрвени сталак и црно платно за покривање приликом фотографисања. Др Симоновић је пре тога прво „*тачно проучио ойџику и хемију*”.

Фотографије је снимао на стакленим негатив-плочама марке *Eisen*, у форматима 10 x 15, 13 x 18 и 18 x 24 cm. На већини својих експедиција носио је комплет од 144 плоче, при чему му је омиљени формат био 13 x 18 cm, јер се показао

најбољим за добијање квалитетне фотографије, која се могла увеличати неколико пута.

Уз то, користио је и бокс камеру мањег формата. Др Симоновић је на терену сам развијао плоче после снимања.

За пренос све те опреме, али и хране, одела и шатора током боравка и кретања по терену имао је плаћене носаче са коњима. Одласке на планине сам је финансирао.

Није утврђено колико је тачно фотографија снимии Симоновић, али се претпоставља да се ради о 6–15 хиљада снимака.

Експедиција др Симоновића под Лупоглавом на Прењу 1908.

Планинарење, које је Симоновић у младости открио као вид рекреације и хобија, временом је прерасло у прави теренско-истраживачки рад.

Од 1903. до 1940. године Симоновић је организовао бројне планинарске експедиције, са којима је обишао већину планина Динарског система. На неке од њих враћао се више пута, док је на другима био само једном. Од 1903. до 1938. године на Велебит се пењао чак петнаест

пута. На планини Прењ био је пет пута. На Дурмитору се пењао четири пута, док је на Проклетијама, Чврнци и Стрмоглавици био два пута. На Триглаву, Динари, Чабуљи, Биокову, Височици, Лелији, Чемерног, Волујку, Проклетијама и Златибору био је само једном.

Зид од Плоче изнад Диве Грабовице 1910.

Највише га је импресионирала лепота Велебита, који ће остати његова преокупација до краја живота. Готово свако лето од 1903. до 1914. године користио је за посете Велебиту, постајући један од његових најбољих познавалаца, доносећи велики број фотографија планинских врхова, шкрапа, вртача, долаца, планинских села, сточарских станова и типова народних ношњи. Симоновићев фотографски рад карактерише и систематичност у прикупљању научних података.

Сам је организовао и финансирао већину својих планинарских експедиција, за које је пажљиво бирао путању кретања. „*Ако нисам имао ништа шћамјано, ја сам узео војничку карту 1 : 75000 ња сам проучавао шерен, унајред одредио куда ћу ићи, иде ћу ноћивајши, шћа ћу сликајши, на које ћу се врхове пењајши. Према шоложају сивена унајред сам одредио и у које доба су осветљене да их онда сликам.*”

Боботов врх 2522 м највиши врх у Дурмитору из Шкрчког Ждрела, 1930.

За време Првог светског рата био је начелник Другог одељења војне резервне болнице у Сомбору. „*као њихов чика Рада*”.

Своје фотографије снимљене на планинама др Симоновић је излагао на планинарским изложбама у Загребу 1921, 1925. и 1934. године, на којој је добио златну плакету. Изложбе је имао и у Београду 1924. и у Новом Саду 1938. године.

Хрватско планинско друштво прогласило га је за почасног члана 1924. године, а једна изразита стенска купа (стапина) на Велебиту, на предлог ХПД добила је Симоновићево име 1926. године.

Имао је интензивну сарадњу са професором Јованом Цвијићем, са којим је делио заједничко интересовање за

Динара 1910.

проблеме карста. Сарадња са Цвијићем била је интензивнирана у послератном периоду, када се одлучивало о питању граница новоформиране Краљевине СХС.

За Симоновића је била важна и сарадња са мађарским ботаничаром Арпадом Дегеном, професором Универзитета у Пешти, којем је слао своје хербаријуме и фотографије. У Дегеновој монументалној књизи *Flora Velebitica* (1936) објављено је 150 Симоновићевих фотографија.

Шишко језеро на Бјеласици 1931.

Поглед на Равни Дабар и Дошен Дабар (Велебит) 1939.

Кучки ком 1931.

Источни део Бојинца где су крчевине 1911.

Трновачко језеро у позадини део Маглића зван Шарена ластва 1929.

Послератни период обележио је и наставак бројних планинарских експедиција. Запажања са тих планинарских путовања објавио је у низу чланака у часописима: „Хрватски планинар“ у Загребу, „Јавор“ у Новом Саду и „Сарајевски лист“ у Сарајеву.

Написао је и објавио више књига и радова међу којима се посебно истиче његово дело *О истраживањима у Војводини*, „Гласнику Српског географског друштва“, 1920. године.

Као резултат етнографских истраживања у Војводини, године 1924. изашла је Симоновићева студија *Етнографски преглед Војводине*, објављена у књизи *Војводина*. Она представља први целовити етнографски преглед

Кук између Лебршника и Вољука 1929.

Војводине у 20. веку. Важан део његовог интересовања били су фрушкогорски манастири и цркве, које је обичао и фотографисао.

Резултате својих геолошких истраживања објавио је у књизи *Tectonische Urhohlraume uner den Falten-Gebirge*, (Тектонске прашупљине испод бораних гора: ново тумачење феномена крша) Сомбор, 1925.

Др Симоновић је, у жељи да пренесе младима своје знање и ставове о планинама и планинарењу, написао и објавио неколико радова: књижицу *Ђаци планинари*, издату у Новом Саду 1923. и чланке: *Како да идемо и штиа*

да једемо и штиа да ишјемо у планини, у „Хрватском планинару“, бр. 6–9, у Загребу 1936, а *Моје планинарење* у „Веснику Друштва Фрушка гора“, бр. 10, у Новом Саду, 1938. године.

Свој фотографски рад на планинама Симоновић је завршио 1940. године, обиласком Битољско-прилепске котлине, где је снимио 44 фотографије, сабране у албуму *Македонија*. После тога сређивао је своју бројну архиву снимака и стаклених плоча, израђивао фотографије и поклањао појединачне слике или албуме пријатељима.

Сачуван је велики број Симоновићевих фотографија које се налазе у више институција у Београду, Загребу

Зупци на Дурмитору из Урдег дола 1930.

и Новом Саду. Највећи број фотографија др Радивоја Симоновића чува се у Музеју Војводине у Новом Саду. Фонд чини 1.414 негатив-плоча, као и 1.250 фотографија, које су, по геоморфолошком и хронолошком критеријуму, разврстане у 15 албума. О њима посвећено брине кустос Богдан Шекарић, који је после свестраног истраживања приредио три монографије под називом *Фотографије др Радивоја Симоновића*, књига прва (*Војводина*) 2014, књ. друга (*Велебити*) 2019. и књ. трећа (*Херцеговина и Црна Гора*) 2022. (Доступне су у pdf формату.) На основу тих монографија приређен је овај чланак.

Планински вестник 1925/9 – стр. 207 – 210

Преко брда и долина (Čez hrib in dol.)

Излет Српског планинског друштва у Источну Србију

16. априла о.г. шездесетшест чланова Српског планинског друштва разног узраста и „подмлатка“ тако да назовемо наше најмлађе планинце, увече у 9 сати кренули су се на тродневни излет из Београда у Бор, Брестовачку Бању, Злотску пећину, Маљеник, Тилва Њагру и Црни врх. До Параћина смо се возили нишким возом где стигосмо око ½ 4 изјутра. С друге стране станице је узана пруга за линију Параћин – Зајечар. Изашавши из наших вагон „Ли“ (40 војника или 6 коња) нисмо се баш много овеселили јер је почела киша. Небо је са свих страна прекривено густим, кишним облацима а ни с једне стране нема изгледа да ће се разведрити.

Смештивши се сви у путничке вагоне железнице узаног колосека чекасмо да се сви путници којих је било врло много – иду на отсуство за Ускрс кућама – сместе у вагоне. У 5 h ујутру кренусмо према Зајечару пут Метовнице. У почетку терен није баш бог зна како привлачио на себе наше погледе, али што се даље одмицасмо од Параћина и што се више почесмо уздизати, околица је постајала све занимљивијом. Нарочито код станице Св. Петка где смо чекали теретни воз да га пропустимо, занимљиво је било гледати, како се са висине спушта у завијеним серпентинама воз да опет дође на ону страну где је све био, само наравно нешто ниже. Прешавши друм који иде поред реке Грзе и Честобродице, а који се рачуна међу најромантичније

друмове у Србији, непрестано се пењемо кроз ретко насељену област обраслу шумом која немилује сагире.

Код Обрадове Столице уђосмо у тунел дуг 1500 м и не за дуго пред очима нам се указа у својој усамљеној стрмој пирамиди Ртањ најистакнутија српска планина са које се види ¾ предкумановске Србије а чији врх се исто тако види ма с ког краја Србије. Настало је препричавање и утисака са излета у 1923. и 1924. на Ртањ и описивања видика који је величанствен са његовог врха. Прошавши станицу Криви Вир терен је блажи а насеља већа и гушћа. Углавном становништво живи од сточарства и дрвосече. Нарочито су на гласу због своје fine и меке кривовирске вуне.

Станице се нижу једна за другом, дођосмо и под само подножје шумовитог Ртња (1566 м). Киша час стане час поново отпочне падати и скептици међу нама се забринуше хоће ли овај излет испасти онако како се предвиђало. У Метовници се сви скинусмо с воза јер одавде иде рударска пруга до Бора. И ова је пруга узаног колосека само што су вагони и локомотива друштвени. Путници на њој не плаћају за вожњу ништа али зато седе у отвореним вагонима пуним угља.

Чекајући око 25' да се композиција воза удеси добисмо из почасти затворене вагоне за робу који су нам добро дошли јер је киша поново почела падати. Предео кроз који сада пролазимо исто тако је ретко насељен и што нам је упало у очи јесте то, да је дрвеће крај пруге све поцрнело. Испочетка мишљења смо то је због тога што сељаци секу грање уместо пиће стоци, но касније дођосмо до закључка да је то због дима из рударских пећи.

Пред подне, када је киша мало престала

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO „SLOVENSKEGA
PLANINSKEGA DRUŠTVA“

XXV. LETNIK 1925 ŠTEV. 9

Čez Nizki vrh (2114 m)*.

Dr. H. Tuma.

Zadnji dan avgusta (1913) sem porabil za odpočitek v prijaznem Boveu, odkoder si bodi naj pridem, vedno mi ljudem kraju. Voznja po srednješiški dolini in potem po Koritnici čez Predel do Trbiža je sama na sebi turistiški užitek. Snažen trg mora na vsakega, posebno na trudnega turista, napraviti najboljši vtis. Dan počitka sem pohajkoval po bovški okolici, ki je polna velikolepih pogledov na Alpe. Pozdravljal sem ljube znanee v ozadju Bavšice, lepo piramido Krnice nad Klužani, pod njo, kakor prislonjeno temno zeleno Izgore,* drzni stožec Sovinjaka in pečnate škednje Plazkih Lop, na desno pred njimi zelene vrhove nad planino Golobar, tik ob Soči strmi, gozdnati Javoršček. S hodnika hotela Jonko preko dvorišča sem videl popoldne v solnčni svetlobi rajdo gor od Kuka čez Planjo, Traviški Rob, Travnik, Vogel, Veliko Špičje, Trebiške Lope in Kanjavec, na desnem bregu Soče slemena Planje s sedelcem Na Ferkale: 1726 m. Seveda nisem pozabil dolgo posedeti ob cerkvi Marije Device v Logu, odkoder je tako krasen pogled na ogromno Kaninsko gromado, v njenih dveh delih, na desno goli Veliki Vrh s planino Goličico, na levo Prestreljenik do Laške Planje s Konjcem in Skednji, pod njimi planinska kočna nemškega društva nad planino Gozdec. Kolikokrat sem imel vse te gore pod seboj, in vedno so mi lepe, vedno jih rad pozdravljam iz mirnega, udobnega Boveca! Kljub polni brezposelnosti je minil kmalu ves dan. Minila mi je vsaka skrb in vsi spomini nazaj, kakor bi živel samo mirni brezskrbni sedanosti. Tudi taki občutki so vir vabljalosti in čara alpinistike!

* Glej Planinski Vestnik 1923, str. 116.

* Besede izgore bi ne razlagal s prof. Pintarjem od izgoreti, marveč kot na večjo goro naslonjeno predgore; tako tudi Izgore 739 m pri Zireh na Kranjskem. Požganja izkušeni turist takoj spozna: imajo svojo posebno zunanost;

Насловна Планинског вестника

Институт за трансфузију крви Србије, Београд
Светог Саве 39
Радним данима 7-19 ч
Суботом 8-15 ч

Завод за трансфузију крви Војводине, Нови Сад
Хајдук Вељкова 9а
Радним данима 7-19 ч
Прва субота у месецу 8-12 ч

Завод за трансфузију крви Ниш
Булевар др Зорана Ђинђића 48
Радним данима 7-19 ч
Суботом 7-14 ч

угледасмо на благој узвишици лепо у улице поређане куће рударских радника и намештеника све скоро једнаке величине и све бело окречене. Мало даље белио се и дим из високих димњака. Искрцавши се сви одосмо у гостионицу к „Веселом рудару“ где ручасмо и после добро 2 сата одмора кренусмо се да разгледамо рудник. Разгледали смо све што се дало разгледати: електричну централу, машинско одељење, радионице, терен одакле се руда вади и товари за вагонете, топионице али у окно под земљом нисмо видели. Управа никог не пушта доле из принципа.

Ово је један од најбогатјих рудника бакра у Европи. Експлоатишу га Французи. Прости радници и скретничари су домаћи, а остало особље је француско. Домаћи имају 30 дин дневно, али кг хлеба је 10 динара. Раде дакле 8 сати за 3 кг хлеба, који се довози јер је ово сточарски крај. Инжењер рудника и вицеуправитељ су били љубазни па су нам на француском тумачили вађење руде и добивање бакра. Радника има око 3000 овде код села Бора на Црвеном Брегу и код Дулкана чуке, а руде се још јављају код Кривеља, Маркова Камена и села Метовнице. Но овде је развијан читав

низ сумпорних рудача а нарочито пирита који је бакровит а имају и злата у себи разуме се у мањим количинама. Осим тога има оловних, цинканих, манганских, карбонатских рудача, енергита, ковелина, малахита, азурита, барита, родохрознита. Рачуна се да у Бору има 1.592.500 тона бакрене руде што би дало 11.475 тона чистог бакра. А у једној тони рафинираног бакра има 96 – 120 гр злата. А у рафинираном бакру нађе се 99,62 % чистог бакра.

Разгледавши све што се могло и узевши комаде руде за успомену узесмо своје торбе на леђа те кроз шумицу и према телеграфским ступцима кренусмо се у Брестовачку Бању куда стигосмо после доброг сата пешачења. Пуг иде преко таласатог земљишта додирујући по коју сиротињску кућицу коју чува бесно сеоско псето. Бања је са свију страна затворена овисоким брдима и не видесмо је док у њу не стигосмо. Брда су

обрасла густом шумом и испресецана стазама. Ради се на њеном улепшавању а довршују се још неке нове куће за становање. Дошавши у Бању добисмо собе са лепим и чистим креветима на која се многи одмах извалише а неки су потражили гостиону да се после окупају у врућем базену појединих купатила којих има 5.

18. априла у пет сати једна група кренула је преким путем и путићима у велико село Злот. Овај крај има много Влаха, Румуна који су се доселили из Румунске из економско-социјалних узорака пре 150 – 200 година. Злочани знају да су дошли из Ердеља из села Алмаша и Балачице. Прича се да је један од њих купио њиву за „золоту“ (30 пара) па је од тога и име селу остало. Село је збијеног типа.

Има чувену пећину недалеко од села. Брда су сва од кречњака који се издалека бели као снег те многи то и помислише. Одморивши се у механи куда је дошао учитељ и кмет разговорисмо се о пећини, људима, лампи за пећину јер ће око подне друга група који ће само до пећине и натраг. Кмет нас поведе путем између усамљених кућа за Маљеник (1.172 м) и када нас је

упутио вратио се у општину на дужност. Више села на једном вулканском врху (а сва су брда вулканског облика) налазе се развалине неког градића које се зову „сеоски крш“. Нико не зна ко их је зидао и када. Пењемо се постепено ново усеченим путем кроз зеленило и шипрајке застајући по каткад да се нагледамо лепе панораме пред нама и да видимо шта нам вели планински барометар – Ртањ. Он је био цео дан у магли.

Најћосмо на једног чобана Румуна. Иштемо млека да купимо. Неда. Вели пост је, сутра се мрси. Кренусмо се даље како нас је кмет упутио те сависмо у лево кроз шуму да се приближимо врху. Што се више пењемо ветар све несноснији. А када се дохватисмо чистине на Камењару ветар нас баца овамо онамо и игра се с нама као са каквом лоптицом. Зима неиздржљива. Прсти се укочили а уста се искривила од студени. Ипак издржасмо, застајући на појединим местима

да удахнемо ваздуха јер се једва дало дисати. Са врха је поглед леп на бугарске планине које се беле као главе шећера као и на суседне Карпате. Под нама је предео Кучај кршевит са опасним стрминама просто створеним за вратоломна успињања.

Не могући дуго издржати на висини спустисмо се на ниже да се мало одморимо и јелом поткрепимо па да се натраг вратимо. При повратку ударисмо неком каменитом вододерином мислећи да ћемо тако доспети пред пећину. Послани планинац извидница оде да разгледа терен и вративши се јавља нам немио глас да се не може напред јер се испречила стрма стена која се неда обићи. Вратисмо се на пут те се у село вратисмо од куда смо јутрос и пошли. Од оног страшног ветра ни трага. Овде приметисмо да нас често упућују путем којим лично нису ишли него нам саветују онако по личном мишљењу или нахотењу. Зато планинари имају и ту задаћу да провере исказе о путевима мештана.

Повратак је био лак јер се иде доле, на ниже. Када стигосмо пред пећину затекосмо групу која је већ била у пећини и пред њеним улазом се одмара. Улаз је на једном брежуљку а испод њега је јак и необично хладан извор Злотске Реке. Изнад улаза диже се грдан камен зид скоро усправан. Улазак је низак у почетку али само за 20-так корака па се после знатно отвара у ширину и у висину. Поћосмо унутра са запаљеним свећама и карбид лампама, и што дубље улазимо постаје пећина све заносљивија и све више изгледа на неки прехришћански храм. Ко да опише оне чудновате облике капаваца на свим странама и оне чудновате облике на сваком кораку! Да не би залутали на раскршћима смо посипали за собом ситно изрецкане папириће. Сваки свод има своје народско име те би било занимљиво побележити све те називе. Провлачећи се кроз многе преграде, пукотине и узане отворе, а наилазећи под собом на блато и влагу и озго и оздо вратисмо се натраг дивећи се овој циновској сили која је све то урадила, и после малог почевка вратисмо се као и јутрос истим путем у Бању.

19. априла опет у 5 сати једна група упути се у почетку колским путем на север а затим када смо угледали циљ данашњег пута Тилва Њагру (812 м) скренусмо на запад до подножја те кроз шуму на врх. Дан прекрасан да се лепши пожелети не може. Ваздух миран а небо чисто без и најмањег облачка. Попевши се на еруптивне гломазне стене Тилва Њагре угледасмо на југу снежни Ртањ, Злот као на длану а тако исто и Злотска клисура. Нарочито су лепо изгледале стрме, беле кречњачке стене Сто планине. Само смо се требали кренути раније па би нам видик био још чистији, јер се већ почела магла дизати од испаравања. Погранична Вршка Чука се нејасно видела.

После одмора, сунчања и поткрепљења утаначивши правац куда ћемо се успети на Чрни врх (Пјатра Њагра 1109 м) кренусмо кроз шуму даље шумским путем колником, сретосмо стада оваца са чобанима. Крај једног стада заустависмо се и иштемо млека. Нема млека, јер до Ђурђевда се не музе овце. Млека не да ни за новце а вино нуди колико ко хоће као част, бесплатно. Упитасмо га правац пута и кретосмо даље. Воде изворске на све стране, а идемо кроз шуму па није топло. Лагано идући доспемо и на врх Црног Врха. Али

врх обрастао шумом па се ништа од видика не види. Шврљајући по шуми тражили смо неку вишљу тачку али је не наћосмо. Спустисмо се мало према северу и видик необичан. Кучај и Кучајске планине као на длану. Сто са својим разораним гребенима и странама показује се у свој својој целини. Види се мало и Дели Јован. Дунав не видимо јер је утиснут међу планине али га слутимо од прилике где је. Карпати и бугарске планине у белој одећи. На Ртњу се снег топи. Опажамо како га нестаје.

Шума је подељена, парцелисана, обележена брјевима, знацима и таблицама јер је рударско друштво добило повластицу и на шуму. Када смо поседали на мирисну траву, опазисмо неке силуете као неке тачке. Дадосмо се у сигнализирање и гласно довикивање да их упутимо да смо горе. То су били наши планци из друге групе који су се кренули касније, али право до на Црни Врх. Ускоро се појавише и остали те се попеше к нама. Сви смо били радосни јер је испало онако како смо утаначили.

После одмора и отпочинка наш неуморни благајник г. Др. Спирта сиђе доле шумарској кући да се распита можемо ли се гребеном сићи на колски пут који води у Бању. Добивши информације поћосмо и проверавасмо шумарева исказе. Неки који су сити били успињања горе – доле на планини сићоше одмах доле те колником стигосмо у Бању. Крчиоци нових путева пак ударише путем којим им је шумар објаснио. Срећно сићоше са шумовитог Црног Врха и упутише се у Бању. На половини пута састадоше се са групом која је путем ишла и тако сви заједно уморни и сити утисака доћосмо у вече натраг у Бању на купање, вечеру и почитак.

Сутра дан 20. априла једна група је поранила пешке у Бор да првим возом стигне у Метовницу и оде у Зајечар, куда се стигло око 12 ч. Зајечар нас је својом чистоћом изненадио. Наш вођа нам је растумачио узрок овој чистоћи. Председник општине је просвећен човек па је после донете одлуке да се испред своје куће чисти, лично с кметовима обишао улице и прво казнио кметове за неизвршавање. Уз пут показао је кућу малу из дворишта, у којој се родио наш седи премијер г. Никола Пашић. Попели смо се на Краљевицу где ће бити леп парк временом и где је 1883. стрељано 40 радикалских првака због Тимочке буне против краља Милана. Зајечар има 3 фабрике кожа, стакла и пива и као погранично место велики гарнизон. Лепо напредује нарочито у индустријском погледу јер му је околина богата угљем. Близу њега је угљенокоп Вршка Чука. Посматрајући лепу панораму зајечарске околине вратисмо се у варош на ручак те одатле на станицу где у Метовници примисмо у свој вагон остало наше друштво и с њим продужисмо пут ка Параћину куда стигосмо у 7 ч увече и чекасмо до 11 ч вече на београдски воз те 21. априла у јутро у 6 h здрави, али неиспавани стигосмо у Београд понесавши собом више љубави према овој земљи јер смо је боље познали један крај наше лепе домовине.

Тако је потпуно успео овај до данас највећи излет Српског планинског друштва.

Душан Јелкић, Стари Бечеј

— 207 —

Cez hrib in dol.

Izlet Srpskog Planinskog Društva u Istočnu Srbiju.

16. aprila o. g. šestdesetšest članova Sr. P. D. raznog uzrasta i godina među njima dosta i pošmatkac tako da nazovemo naše najmlađe planince, u veče u 9 sati krenuli su se na trodnevni izlet iz Beograda u Bor, Brestovачku Banju, Zlotosku Pečinu, Maljenik, Tилva Njagru i Crni Vrh. Do Paraćina smo se vozili niškim vozom gde stigosmo oko 14 izjutra. S druge strane stanice je uzana pruga za liniju Paraćin-Zaječar. Izlazivši iz naših vagona 14 (40 vojnika ili 6 konja) nismo se baš mnogo oveselili jer je počela kiša. Nebo je sa sviju strana prekriveno gustim, kišnim oblacima a ni s jedne strane nema izgleda da će se razvedriti. Smestivši se svi u putničke vagonе željeznice uzanog koloseka čakasmo da se svi putnici kojih je bilo vrlo mnogo — idu na odsustvo z. Uskrs kućama — smeste u vagonе. U 5 h ujutru krenusmo premo Zaječara put Metovnice. U početku teren nije baš bog zna kako privlačio na sebe naše poglede, ali što se dalje odmiciasmo od Paraćina i što se više počesmo uzdizati, okolica je postajala sve zanimljivijom. Naročito kod stanice Sv. Petka gde smo čekali teretni voz da ga propustimo, zanimljivo je bilo gledati, kako se sa visine spušta u zavijenim serpentinama voz da opet dođe na onu stranu gde je već bio, samo naravno nešto niže. Prešavši drum koji ide pored reke Grze i Cestobrodice a koji se računa među najromantičnije drumove u Srbiji, neprestano se penjemo kroz retko naselјenu oblast obraslu šumom koja se nemilice satire. Kod Obradove Stalice udosmo u tunel dug 1500 m i ne za dugo pred očima nam se ukaza u svojoj usamljenoj strnoj piramidi Rtanj najistaknutija srpska planina sa koje se vidi 3 predkumanovske Srbije a čiji vrh se isto tako vidi ma s kog kraja Srbije. Nastalo je prepričavanje uspomena i utisaka sa izleta u 1923. i 1924. na Rtanj i opisivanja vidika koji je veličastven sa njegovog vrha. Pročuvši stanien Krivi Vir teren je blaži a naselja veća i gušća. U glavnom stanovništvu živi od stočarstva i drvoseče. Naročito su na glasu zbog svoje fine i meke vune krivo-virske ovce.

Stanice se nižu jedna za drugom, dodosmo i pod samo podnužje gozdov Rtanja (1566 m). Kiša čas stane čas ponovo otpočne padati i skeptici među nama se zabrinuše hoće li ovaj izlet ispasti onako kako se predviđao. U Metovnici se svi skinusmo s voza jer odavde ide rusarska pruga do Bora. I ova je pruga uzanog koloseka samo što su vagoni i lokomotiva društveni. Putnici na njoj ne plaćaju za vožnju ništa ali zato sede u otvorenim vagonima punim uglja.

Čekajući oko 25' da se kompozicija voza udеси dobismo iz počasti zatvorene vagonе za robu koji su nam dobro došli jer je kiša ponovo počela padati. Predeo kroz koji sada prolazimo isto tako je retko naseljen i što nam je upalo u oči jeste to, da je drveće kraj pruge sve poernelo. Ispočetka mišljасmo to je zbog toga što seljaci seku granje mesto piće stoci no kasnije dodosmo do zaključka da je to zbog dima iz rudarskih peći.

Pred podne, kada je kiša malo prestala ugledasmo na blagoј uzvišici lepo u ulice porеđane kuće rudarskih radnika i nameštenika sve skoro jednake veličine i sve belo okrečane. Malo dalje belio se i dim iz visokih dimnjaka. Iskrcavši se svi odosmo u gostionicu k > Veselom Rudaru: gde ručасmo i после dobro 2 sata odmora krenusmo se da razgledasmo rудnik. Razgledalисmo sve što se

Страна Планинског вестника

Застава, 12–18. октобар 1923.

ПРВИ ИЗЛЕТ СРПСКОГ ПЛАНИНСКОГ ДРУШТВА У СЛОВЕНАЧКУ

Пешачење и успењање на планине и њихове врхове није нов спорт. Као органазован, на Западу је стар преко стотину година. Од Енглеза се овај најидеалнији спорт ширио даље на Исток: међу Французе, Немце, Талијане, Аустријанце, Мађаре, Чехе и Јужне Словене. Од Јужних Словена Хрвати су основали Планинско Друштво 1874. г. Словенци 1893, Бугари 1893, Срби 1901, па 1909. и 1921. О користи и вредности планинарства овде нећу говорити јер је то после свестраног описа г. др. Радивоја Симоновића у „Новој Војводини“ свеска 9–10/1923. стр. 27–76 посве сувишно. Него ћу овде само констатовати једну можда и немилу чињеницу да смо ми, Срби, на пољу планинарства последњи међу Јужним Словенима. Док Словенци имају око 40 изграђених планинских кућа са намештајем – удобношћу, густу мрежу изграђених планинских путева означених масном црвеном бојом и „Планински вестник“ који је ове године (1923) ушао у XXIII. годиште; Бугари осим јаке организације са преко 8.000 чланова, осим планинског подмлатка и приличан број планинских кућа и изграђених путева још и четири планинска часописа: „Бугарски турист“, „Организатор“, „Млад турист“ и један

за планински хумор и шалу; Хрвати четири планинске куће изграђене и маркиране путеве на Сљеме, Велебит, Самоборску планину, Сењско било итд. и илустровани лист „Хрватски планинар“ год. XIX, дотле ми, Срби, од свега тога немамо ништа. Ми некако, изгледа, да већма волимо мирис алкохолних и никотинових у загушљивим каванама него ли мирас бора и шумског цвећа под плавим небом. Али ипак се креће и код нас. Српско планинско друштво у Београду чини сваке недеље излет на Авалу. Пут кроз шуму је маркиран а и вредни чланови су на Авали изградили и две чесме. О Ускрсу је друштво начинило излет на Рудник и Острвицу, о Духовима на Ртањ, од 21. до 29. јула у Савињске или Камнишке Алпе.

Двадесетпрвог јула о. г. четрнаест планинара (десет мушких и четири женске) нашли су се пре 7 сати увече на жељезничкој станици у Београду, спремни на пут и укрцавање за загребачки брзи воз. У Загребу се не задржасмо много те настависмо пут даље. Одмакавши од јужног колодвора већ настаје романтичан крај. Шума покрила брегове и на сваком узвишенијем брегу извирује црква или капела чији црвен кров и бели торњ

лепо одудара од овог пријатног зеленила. Влак је журио пуном паром напред пролазећи поред омањих станица да се тек у Зиданом Мосту задржи мало подуже.

Овде морадосмо променути воз и ући у други за Марибор. Предео је постајао све лепши и лепши. Нарочито је упадало у очи да нема голог врха све сама шума. У Зиданом Мосту нам се придружи г. Фрања Храшовец изасланик Подружнице Словенског планинског друштва из Цеља који је дошао чак овамо да нас поздрави и да нам путем буде тумач лепоте Словеније. Осим њега били су још два брата Словенца иначе чиновници у министарству од којих један иде својим родитељима на отсуство а други (Др. Ташне) као изврстан планинар путује с нама. У Цеље стигосмо 22/VII у 10 1/2 сати. Чим искочисмо из вагона пред нама су стојали цељски планинари и планинке. После срдачног поздрава и упознавања обасуше нас цвећем и нађоше нам се на услузи. Прво: да склонимо свој пртљаг у гардеробу; затим се упутисмо у једну деликатесну радњу која је за нас била отворена изузетно јер је недеља кад све радње имају бити затворене. После тога се упутисмо на реку Савицу да се у њеној зеленој и бистрој води освежимо и сперемо зној и жељезничку прашину. После купања у пратњи планинара упутисмо се у варош да је разгледамо. Варош је мала. Броји непунх 8.000 душа, али је једна од најпријатнијих словенских вароши.

Застава, 13. 10.

Вративши се с купања удари киша. Склонисмо се под кров затвореног ходника који се пење у католички мушки манастир, док се планинарке нису раштркале по својим кућама и донеле кишобране собом. У томе је и киша престала, те се упутисмо у „Народни Дом“. На сваком тањиру је била бела коверта са именом дотичног, који ту има да седне и у коверту 10 лепих разгледница из Цеља и околице са засебном картом на којој је писано: „Dobro nam došli srbski bratje in sestrel!“

Ручак је био заједнички. Трошкове је платила цељска подружница. После ручка су настале здравице. Први је наздравио др. Храшовец, цељски градоначелник. После њега подпредседник цељске планинарске подружнице др. Калан, а у име прометног друштва магистратски саветник г. Шубич. Од стране срп. планинарског друштва узвратио је здравицу г. Станоје Недељковић, подпредседник, генерални директор катастра целе земље, г. др Душан Спирта, друштвени благајник.

После ручка сви заједно изиђосмо ми, који нисмо имали палице за пењање у планине. Дугачких није било, но кратких, те их узесмо, јер је штап планинцу велика помоћ при пењању као и при спуштању. Тако опремљени штаповима, изађосмо на жељезничку станицу цељску. И овде на станици као и у „Народном Дому“ план. пев. друштво „Комшија“ отпевало је складно

неколико лепих словеначких планинских песама. На „Нар. Дому“ се у част доласка српских планинара вила застава на крову.

Укрцавши се са нашим милим домаћинима у предње вагоне, возили смо се жељезницом 25,5 клм до станице Пашка вас. Пут је био све лепши и лепши, јер се возимо најлепшим крајем – Јужном Штајерском. Одавде имамо 1 час и 10 мин. до средског места Мозирје маркираним путем кроз шуму на Горењски врх и одатле доле друмом у место. Под врхом нас је цељско друштво оставило и ту са њима се растадосмо. Пошто смо имали и два фотографа, то нас је један од њих снимео све заједно у групи.

Сада се без Цељана упутисмо пешке даље. Водио нас је референт друштва за промет странаца г. Рудолф Бађура, најизврснији туриста и познат планинарски писац,

чија два дела: „Водич кроз наше Алпе I до Словенија“ и „На Триглав“ 2. изд. 1922. сваком препоручујем, јер садрже сва могућа упутства и описе тура.

Дошавши сред града, опазисмо масу искупљеног света и девојчице из основне школе у шпалиру. Једна од њих држи велику киту цвећа. Још путем идући кроз место, падало је на нас цвеће и поздрављани смо рупцима и рукама. Срески начелник г. Осојњак нас је лепо и искрено поздравио као прве српске госте, који су дошли у Савињске Алпе, да се наживају лепоте и да се међусобно боље упознамо, што ће послужити као залога народном јединству. После тога је говорио председник општине г. Певец, а после овог заступник Словенског планинарског друштва г. Матија Гречар. Последња нас је поздравила и она мала девојчица у бело обучена и предала је ону велику киту цвећа нашем подпредседнику, који се на српском захвалио на лепом дочеку. Општина Мозирје нам је приредила закуску, после које смо се опростили са гостољубивим Мозирчанима. Поседасмо у двоје кола и настависмо пут друмом према селу Луче, 25 километара удаљено од Мозирја. Пут води се поред реке Савиње, која је стиснута између шумовитих брда, која се десно и лево од пута уздижу. Где год смо пролазили, дочекивали су нас бацањем цвећа и клицањем: Здраво! Добро дошли!

Застава, 14. 10.

У селу Речици примисмо и две девојке које намеравају с нама поћи на излет, а од Цеља нам се придружио и судија из Птуја др Тилер. Прошли смо овеће село Љубно са 597 становника. Од Љубна на север диже се 2062 м. висока Радуха. Од Љубна се пут све више сужава, кривуда лево, десно све поред Савиње, поред лепих и сликовитих сценерија уском сутеском, која је 11 клм. дугачка и наједном, кад изиђемо из ње нађемо се пред селом Луче. Мрак је био већ увелико освојио и месец се указао. Да смо се већ прилично попели у висину, сведочио нам је хладни горски ваздух, кога је било дивота удисати.

Око 11 сати увече стигосмо пред хотел „Ојстрицу“, где се искрцамо. А пред уласком у хотел дочека нас умировљени школски управатељ, иначе неуморни туриста, г. Фрања Коцбек (написао „Савињски али Камнишке Алпи“ 1897. и 1904. и „Нови њланински календар“ од 1910. год.); због чијих планинарских заслуга је и једна планинска кућа прозвана Коцбекова кућа. Он живи у Горњем Граду и председник је Савињске планинске подружнице. Осим њега ту је и тајник подружнице учитељ г. Здалшек. Једна је група остала у Хотелу „Ојстрица“, а друга је прешла у Хотел „Радуху“ због недовољног простора. Вечерасмо и у пола 12 полегасмо, уморни од пута и утисака, на чисте и беле постеле и заспасмо мртвим сном.

Ујутру 23. јула пробудисмо се. Ко није имао потковане ципеле, дао је потковати планинским клинџима, да не клизи по камену, кад се буде пењао. Снабдесмо се провијантом: обареним јајима, лебом, крањским кобасицама, сиром и пешке, после фотографисања, сви пођосмо друмом напред. Идући 45 мин. друмом према Солчави, угледасмо 559 м високи камен Иглу. Под њим узан а дугачак продор и заправо тај се продор зове Игла. Испод ње добро изграђен друм. Испод Игле смо застали. Ту се налази периодично врело, које се сваких пет минута само напуни и после пет минута само испразни. Ту је и клупа и над врелом кип Богородичин.

Пошто смо се сами на своје очи уверили о истинитости овог занимљивог врела и напили воде са њега, кренусмо даље. Ишли смо уским, али романтичним друмом уз Савињу, која се бесно пробијала уз отргнуто камење, које је динамитом одваљивано, када се изграђивао пут према Солчави и даље. На ушћу Робанове Беле у Савињу налази се заселак Рогобилец. Ту је једна друмска механа и пиlara (стругара). Одавде угледасмо први пут стрму и дивну романтичну Ојстрицу 2349 м високу.

Овде нам се друштво раздвоји. Једни су ишли кроз Робанов кот са словеначким планинарима њих 18 на број поред Коцбекове куће на Корошицу под Ојстрицу, а друга група, коју је водио г. Коцбек упутила се даље према селу Солчави. Пут се све више и више сужавао, брда била све виша и стрменитија. У Солчави, малом, али

романтичном горском селу дружина се прихватила јелом и вином, те напунивши казан кренула се даље кроз необичао романтичну Логареву долину. Она је равна и засејана ражи. Од ње јужно беле се од голог камена кречњака и снега високи Камнишки Алпи, Камнишко Седло, Плањава, Шкорје, Ојстрица. Она је тако очаравајућа, да је француски геолог Ами Буе, који ју је 1833. год. обишао, рекао, да јој нема такмаца у Алпима до скаловитог циркуса Гаверниа у Пиринејима.

Идући колским путем и ливадама дођосмо и до извора Савиње, затим лепим шеталиштем, куда зврје и аутомобили, дођосмо до најлепшег краја Логареве долине, где је С.П.Д. саградило своју кућу: Пискерниково

заветишче. Ту зачусмо велик шум. Недалеко од куће стрпоштава се вода од отопљеног снега са каменитих клисурина доле у долину и чини водопаде. У заветишћу (склоништу) се записасмо у књигу за то одређену и ручасмо топла јела. Одморисмо се и настависмо пут даље кроз шумовити предео стазом, маркираном црвеном бојом даље према слапу под, Ринком. Код засеока Плесника опет седосмо, да уживамо у лепој божјој природи и да се дивимо разноликости њезиној: с једне стране камени врхови још снегом покривени, а с друге густа црногорица са бујном и солном травом. Ту први пут видесмо планике (еделвајз) алпско цвеће без мириса (кад се пресује, изгледа као кадифа). Одложисмо наше упртњаче. Наш вођа нас почастиса киселим кравјим млеком. Фотограф нас снимиса: како под ведрим небом код планинске куће с кашикама у руци срчемо киселину, и кренусмо даље. Још из далека чусмо неки велики и јаки шум.

Застава, 16. 10.

Радозналост нас је гонила напред да видимо што је то, али још никако да угледамо. Од вође смо чули, да је то слап под Ринком, али га некако не видесмо баш тада пролазили. Кад смо изашли из шуме на чистину, имамо што и видети. Из висине од 40 метара тада са узаног жлеба јаки слап воде преко стрме стене доле на изједени лук. Иако смо били загрејани и ознојени од хода, ипак онај хладан млаз ваздуха, који је долазио од горе, гонио нас је напред. Пред слапом је веранда у коју сврнусмо, да се мало одморимо и приберемо снагу за последњи спон до циља данашњег дана до Фришауфова дома на Окрешљу. Вода од слапа тако је хладна, да се руке не могу дуго у њој држати. Прешавши преко мостића на потоку над слаповим жлебом и пењући се 30 минута све више и више, угледасмо најпре неке чобанске колибе, 2–3 шатора словеначких

скаута и леп планински дом на Окрешљу 1378 м. високо над морем. Планинци, који су пре нас стигли, изађоше да нас виде и поздраве, а ми уморни једва дочекасмо да дођемо под кров, да скинемо са себе упртњачу и да се пресвучемо и опростимо зноја.

Учинивши ово, уписасмо се у књигу, изиђосмо пред кућу, да разгледамо

камене дивове Савињских Алпа. Не знаш, куда, пре да погледаш или на Мрзлу Гору или на Грофичку или на Лучку Бабу, стрму Ојстрицу или Камнишко седло, где је такођер кућа, или на Турску Гору или на Плањава. Некако чудно погледасмо ове вековне цинове и са неким страхопоштовањем мерасмо их од врха до подножја, сумњајућу себи да се уопште може на његов врх успети. Кад се подобро омркло и захладило, уђосмо у осветљену ручаоницу, и како још вечера није била готова, узесмо из библиотеке неке илустроване алпинистичке часописе и књиге, те их разгледасмо, док се вечера не зготови. После вечере (било је жганаца, словенска мамаљуга) још мало проћаскасмо и одосмо горе у собе да спавамо.

Сутра дан, 24. јула, кренусмо серпентинским путем, урезаним у камен и осигураним жицом и клинџима, а који се градио 3 године, на Камнишко седло, где се налази кућа т. зв. Камнишка кућа 1884 м. над морем. Кад је време лепо, диван је поглед у низину, где су онижа узвишења покривена шумом према Камнику и Љубљани. Узпут сретосмо словеначког свештеника иначе познатог писца К. Мешка са својим капеланом. У кући дочекасмо камнишког одветника са ћерком, који се пет сати пењао, да нас у име своје подружнице поздрави. Ту затекосмо и уредника „Словенског Народа“, који је дошао у планину, да се мало одмори од уредничког посла и да се поздрави са српским планинарима. После пола часа чекања угледамо са суседне Плањава, како се наши спуштају – они који су отишли на Ојстрицу те им један члан оде у сусрет, а ми остали изађосмо на пољану испред куће, да их дочекамо. После састанка настаде одушевљено приповедање и тумачење виђених призора прошлог дана. Два планинара су се попела на Брану 2253 м. високу, али због облака и снега нису ништа могли видети пред собом у даљини. Одмах су се вратили доле и сви заједно се опет вратисмо у Фришауфову кућу.

О вечери је држан савет, куда да се иде. Одважнији иду 25. јула на Мрзлу Гору 2202 м. високу, али не стазом, него вододерином. Ово се сматра једном од најопаснијих тура. Ту су наши српски планинари положили сјајан испит из туристике и срећно се без незгоде попели горе и вратили натраг.

* О Србима планинарима пише „Словенски Народ“ од 27. јула о. г. бр. 169. овако:

„И ми, који смо их пратили, били смо радосно одушевљени, видевши како су наша српска браћа заволела наше планине и како су наши нови другови одлучно и неустрашиво ходали и пењали се не тако лаким стазама тамо испод Жвижговсем! Читав наступ српских туриста, њихово интересовање за природу, умерен и трезан живот и друге добре туристичке особине подсећају нас у много чему на нашу чешку браћу.“

Застава, 18. 10.

Остали који нису дошли да чине вратоломије и костоломне туре, него да уживају у лепоти и величанству природе, у друштву два вође Словенца пођоше преко Савињског и Језерског седла у село Језерско.

Пут је ишао серпентином и маркацијом преко чврстог снега, док најзад близу седла није лавина збрисала пут и маркацију, те се онако ишло по лавини горе Савињском седлу 2001 м. висине. Одатле настаје аустријска територија, те смо једно кратко време ишли и Аустријом до Језерског седла. Овде је настао неописив приказ. Пошто је ноћас падала киша, то се видокруг прочистио, да је милина погледати на све стране. Пред собом као на длану видисмо Караванке, Јулијске Алпе и горостасни Триглав. Један од вођа нам рече, да је он био ваљда већ двадесет пута на седлу, али још никад није видео Триглав због магле и облака. Пошто смо ту сели, да се одморимо и уживамо у неописиво лепом видуку, поткреписмо се словеначким колачем, којим су нас вође поделили и опростивши се са љубазним вођама, пођосмо сами доле преко снежне стране скоро један километар доле у низану.

После 6 сати успињања и силажења под вођством Србина туристе, који је 1922. год. провео два месеца у Језерском, те познавао сваку стазу онде стигосмо пред хотел „Штулер“, одакле је необично занимљив поглед на све стране. Умисмо се, пресвукосмо, ручасмо и одосмо у Доње Језерско, да га разгледамо.

Ујутру 26. јула устасмо рано пре сунца, да опет уживамо у гледању позлаћених врхова при изласку сунчевом. Мало после тога почеше се врхови омотавати маглом, као да себи обавијају чалму око своје камените главе. Један из друштва рече, да је то сигуран знак невремена. Да не би дангубили око пешачења долином, па после уморни не би имали снаге за успињање, решисмо, да се до заселка Кокре возимо на колима, а оданде, да се успињемо. И тако у 10 сати пре подне растадосмо се тешким срцем од овог пријатног кутка људског насеља. Време се непрестано мутило и кварило нам је уживање у посматрању све новијих и новијих видика. А то смо

јаче осетили, када смо се почели успињати. Врхови су били стално у магли и облаци су се од њих на све стране развијали. Пењали смо се одмереним једнаким кораком уз брдо увек више и више. Магла је почела бивати све гушћа и ми мало убрзасмо кораке да се што пре дочепамо Цозове куће, коју смо видели још с друма, када смо се приближавали Кокри! Ова кућа названа је по барону Жиги Цојзу, љубитељу словеначких планина. Занимали су га цветови и минерали ових планина, које је све походио. Оне године (1913), када се навршила стогодишњица његове смрти, прешла је ова кућа из немачких у словеначке руке.

Пре ње наиђосмо на зидове изгореле Фришауфове старе куће, коју је злочиначка рука упалила. Таман се ми после дугог пењања дочепасмо крова испод куће, а киша удари, као да се устезала, док се ми не склонимо под кров. Магла је била густа као тесто. После непуних 10 минута стигла је у кућу и друга (*група*), која се овај дан пењала на Турски жљеб и Скуту. Турски жљеб је најопаснија тура. Иде се на клинџима забоденим у зидове стене, испод којих се налази провалија снегом покривена. Нога стаја на клин, а рука се хвата разапетог ужета. Само један корак, па збогом, животе лепи! Али срећом није се нико унесрећно, иако су биле у овој групи и три даме.

Овога дана нас г. Коцбек мораде оставити и вратити се у свој Горњи Град да дочека нашег научењака г. Др-а Јована Цвијића, који ће доћи да проучава Логареву долину, а пратиће га г. Коцбек. кога је г. Цвијић замолио, да му у Гор. Граду спреми сву литературу, која о овој долини постоји.

(Свршиће се).

ВРЕДНА КОЛЕКЦИЈА ПЛАНИНАРСКИХ ЗНАЧАКА

др Слободан Мијатовић, аутор колекције значака

Планинарство је по свом карактеру културна и историјска појава којом се наши народи са ових простора могу са правом поносити. Сакупљање планинарских значака доприноси очувању културне баштине која нам даје веома широку спознају историјског развоја наших планинарских организација које се јављају међу првима у свету, као и целокупног покрета. Док се у Европи у XVI веку тек назирао и почињао будити смисао за природу наши песници пишу литерарна дела инспирисана лепотама наших планина.

У нашој Србији основано је доста планинарских друштава, а доказ за то су планинарске значке. Свака има свој значај и велику радост и вредност за колекционаре. Свака значка представља значај и симбол овог покрета, одликује се низом прекрасних детаља и на свакој је заступљено пуно живих и емајлираних боја. Тако је, на пример, прекрасни ендемски рунолист одувек симбол велике љубави према лепотама планина.

На планинарским значкама су представљена планинарска друштва са годином оснивања и јубиларних годишњица. Значке су рађене у више категорија тако да могу бити рангиране у три степена – као златна, сребрна или бронзана.

Веома су тражене значке планинарских експедиција, европских и светских организација и асоцијација. Постоје и значке планинарских трансверзала које се додељују уз дневник по заданим контролним тачкама. Те значке су углавном нумерисане и додељују се на име власника дневника.

Поред ових значака постоје и значке планинарских домова, значке планинарских излета и похода, као и значке националних паркова у појединим деловима планина.

Такође, постоји и низ других пропагандних значака са симболима планинарства, а чине га углавном алпски цвет, планинарски цепин (штап), планинарске ципеле и алпинистички коноп. Нека планинска друштва имају и планинарска признања у виду медаља или ордења за посебне заслуге у развоју планинарства.

Колекционари углавном деле значке у две категорије. Прву категорију чине значке до почетка Другог светског рата, такозване „предратне“, а друга категорија су значке настале после 1945. године.

Планинарство има дугу традицију и велики значај због неговања исконске везе човека и „мајке природе“. Што је више цивилизацијски човек напредовао све више је био отуђен од природе и њених лепота и све је више тежио да јој се врати. За планинарство могу да имају афинитет само особе богатог духовног и интелектуалног живота. Данас је планинарство покрет који носи у себи дух хуманости и здравог начина живљења и уживања у планинама. Планинарство је грана спорта и туризма, којој се данас даје највиши значај.

ИСТОРИЈА ПЛАНИНАРСТВА У ЗНАЧКАМА (1874 – 1944)

Боривоје Вељковић

Када сам 1971. године почео да се бавим планинарством желео сам што пре на шеширу да имам планинарске значке. Видео сам то код старијих планинара, много ми се свидело. Они најстарији имали су значке на планинарском штапу који је личио на цепин. Значке са планинарских манифестација биле су прве успомене које су освежавале сећања на познанства и уживање у природним лепотама планина. У колекцијама планинара су значке многих планинарских друштава и савеза. Обилазећи планинарске трансверзале стварале су се највредније колекције. Ту су значке прве планинарске трансверзале у Југославији „Словенска пот 1“ (1953) и следеће која је трасирана на Фрушкој гори (1956).

Уследиле су почетне и напредне обуке водича и стручног кадра у разним планинарским дисциплинама. Израђивале су се значке Стручних служби. Ту информацију сам потврдио видевши значке планинских водича СПД СХС из 1925. године и посебну Водичку значку Српског планинарског друштва са ланцима.

У просторијама Планинарског савеза Србије изложена је у 13 витрина колекција Слободана Мијатовића са 2528 планинарских значака. У највећој витрини је колекција од 295 значака из периода од 1874 до 1944. године. Значке су израђене у емајлу на металној подлози у бакуру и бронзи, а јубиларне су оплеменењене сребром и златом.

Ту су јединствени примерци значака које чувају успомену на најстарија планинска друштва основана у Аустроугарској монархији чији су делови територије, после Првог светског рата, прикључени Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца – Хрватско планинарско друштво основано 1874. године у Загребу, Словеначко планинско друштво основано 1893. у Љубљани, о чему нас информиса јубиларна значка поводом 85 година Планинског друштва Љубљана матица за период 1893–1978.

Више значка различитог дизајна презентује нам прво Српско планинско друштво основано 1901. године у Београду. Подружница СПД у Новом Саду организована је 1923. године. На то нас подсећају значке које су израђене у бојама заставе Југославије и Србије. Посебну пажњу привукле су ми две значке које нам пружају информацију да су у Краљевини СХС и Краљевини Југославији одржавани Конгреси планинара. Први конгрес планинара Краљевине СХС одржан је у Загребу 1926. године, а 1938. одржан је 13. Конгрес СПД у Београду.

Једна витрина са значкама чува успомене на планинарство и скијање. У пет витрина су значке које нам пружају информације о интернационалном планинарењу, а у следећих пет витрина су значке са подручја ФНРЈ и СФРЈ.

Планинарство у Војводини приказано је на значкама од 1924. до 2014. године у једној витрини. Најбројније су значке првог планинарског друштва „Фрушка гора“ основаног у Новом Саду 1924. године. Уз оснивачку значку налазе се и значке из 1925. и 1934. године.

Посебно су дизајниране значке Краљевине СХС из периода од 1920. до 1929. године и Краљевине Југославије

до 1945. године. У Петроварадину је планинарско друштво израдило значку СХПД Петроварадин 1941. године, као и значка РПД ПП Нови Сад.

Импесиониран периодом пре Другог светског рата у овом тексту највише пажње посветио сам значкама из тог периода.

СЕТ ПРВЕ ПОМОЋИ

2.000,00 рсд
+ Поштански трошкови

Када се упуштате у авантуре у природи, безбедност је апсолутни приоритет. Зато представљамо наш сет прве помоћи за планинаре и све оне који уживају у аутдор активностима. Пошто пружа неопходне алате за хитне ситуације и повреде овај сет је кључни савезник за све авантуристе који се крећу ван урбаних зона. Сет Прве помоћи је дизајниран тако да буде компактан, лако преносив, и да садржи све што вам је потребно за брзо и ефикасно реаговање на повреде на терену. Било да је реч о повредама од падова, огреботинама или мањим посекотинама, овај сет ће вам помоћи да брзо и сигурно пружите потребну помоћ себи или својим сапутницима.

Састав индивидуалних комплекта прве помоћи за планинаре (ТТ П):

1. ПВЦ кеса 40 × 60, (1 комад)
2. ПВЦ рукавице за једнократну употребу, (2 пара)
3. Заштитно средство за давање вештачког дисања за једнократну употребу, (1 ком.)
4. Изотермални покривач за једнократну употребу 150 × 200 цм, (1 комад)
5. Први завој, стерилан, 10 × 5 цм, (1 комад)
6. Први завој, стерилан, 12 × 10 цм, (1 комад)
7. Колико завој 10 цм × 5 м, (1 комад)
8. Колико завој, 8 цм × 5 м, (1 комада)
9. Стерилна газа 80 × 100 цм, (1 комад)
10. Стерилна компреса 10 × 10 цм, од 12 слојева, (5 комада)
11. Адхезивни завојни материјал 8 × 10 цм, (2 комада)
12. Троугласта марама (100 × 100 × 140), (1 комад)
13. Фластер 5 цм × 10 цм, (2 ком)
14. Вирпласт (2,5 цм × 5 м), (1 комад)
15. Игла сигурица дуга 4 цм, (6 комада)
16. Закривљене маказе дуге 12 цм, (1 комад)
17. Дезинфекционо средство на бази алкохола, (100 мл)
18. Спецификација садржаја комплекта
19. Упутство за пружање прве помоћи
20. ПВЦ кесица димензија 10 × 10 за индивидуалну терапију

СЕТ ПРВЕ ПОМОЋИ 2

1.750,00 рсд
+ Поштански трошкови

За све љубитеље аутдор активности креирали смо и мањи сет прве помоћи, са основним садржајем. Овај сет садржи све што вам је потребно за брзо и ефикасно реаговање на повреде на терену и помоћи ће да брзо и сигурно пружите потребну помоћ себи или својим сапутницима.

Произвођач сета прве помоћи је Галеника А.Д. Београд.

Посетите продавницу Планинарског савеза Србије на:

<https://pssshop.rs/>